

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР
СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

II ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

ГЛОБАЛЬНИЙ СВІТ І УКРАЇНА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ

31 жовтня 2024 р., м. Харків, Україна

С М А Й Б У Т Н Є

у ІСТОРИЧНІ НАУКИ
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ
Ч ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ
А ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
С ЮРИДИЧНІ НАУКИ
Н ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ
І МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО
С ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
Т НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
Б СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
КУЛЬТУРОЛОГІЯ
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ
ХАРКІВСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПОЛІТОЛОГІВ

ГЛОБАЛЬНИЙ СВІТ І УКРАЇНА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ

Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 31 жовтня 2024 р.)

Харків
«Право»
2024

УДК 070+13+14+159.9+316+32+33+34+35+37+81+930.25

Г54

Редакційна колегія:

Герасіна Л. М., докторка соціологічних наук, професорка (голова);

Козловець М. А., доктор філософських наук, професор;

Прудников В. А., кандидат юридичних наук, доцент;

Смолянук В. Ф., доктор політичних наук, професор;

Чернишова Т. О., кандидатка філологічних наук, доцентка

Г54 **Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей** : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 жовт. 2024 р.) / [редкол.: Герасіна Л. М. (голова), Козловець М. А., Прудников В. А. та ін.] ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. – Харків : Право, 2024. – 114 с.

ISBN 978-617-8518-38-7

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей» містять доповіді, у яких висвітлено сучасна геополітична криза та визначено нових «глобальних гравців» на світовому ландшафті, виклики кібернетизації міжнародних комунікацій, осмислено можливості й виклики цифровізації суспільного буття, розглянуто політичні, філософські, економічні, правові, культурологічні, філологічні, педагогічні аспекти буття українського народу в умовах війни, проблеми міжнародної та національної безпеки сучасного світового порядку.

УДК 070+13+14+159.9+316+32+33+34+35+37+81+930.25

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

© ГО «Аналітичний центр сучасної гуманітаристики», 2024

© Харківська асоціація політологів, 2024

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2024

ISBN 978-617-8518-38-7

Секція: Політичні науки

Герасіна Л. М.,
докторка соціологічних наук,
професорка,
Аналітичний центр сучасної
гуманітаристики,
м. Чернівці

СУЧАСНА ГЕОПОЛІТИЧНА КРИЗА ТА НОВІ «ГЛОБАЛЬНІ ГРАВЦІ» НА СВІТОВОМУ ЛАНДШАФТІ

З початку XXI ст. істотно посилилось геостратегічне суперництво над-держав і міждержавних союзів («полюсів сили») на ґрунті розподілу та перерозподілу сфер глобального впливу у багатомірному просторі планети. Верховний представник ЄС у закордонних справах Жозеп Боррель ще у 2022 р. зазначив, що «ми ввійшли у світ, де панує радикальна невизначеність; швидкість і масштаби змін є винятковими, це незаперечно... Ми повинні прийняти нову реальність і адаптуватися до неї, надаючи пріоритет гнучкості та стійкості» [1].

Глобальна політична турбулентність створила в світі ситуацію системної дезінтеграції, що призвело до розгортання непереможної *геополітичної кризи*. Її сутність полягає в масштабному критичному стані світової політики, у глобальному розламі й початку кардинальних перетворень світоустрою, які спричинили руйнування макрополітичних пропорцій минулого та водночас появу нових трендів (колективний Захід, глобальний Південь) і геополітичних явищ (Балто-Чорноморська дуга, східноєвропейський вал, глобальні «острови», геополітичний «шторм і хвилі»), що відображають ускладнення конфігурації планетарних зв'язків. Суттєвими рисами геополітичної кризи є:

- глобальна мультиполярність;
- сингулярність як планетарний політичний феномен;
- багатосуб'єктність учасників і посилення нових глобальних гравців;
- порушення збалансованого обігу ресурсів;
- складна траєкторія розвитку, що зумовлює певний міжнародний хаос у розвитку світових і регіональних процесів.

Тригерною детермінантою кризи стало радикальне загострення у взаємодії ключових Центрів світового впливу – Сполучених Штатів Америки, Євросоюзу, Китаю та Російської Федерації (яка агресивно проривається до пулу наддержав). У наші часи вона переросла в геополітичний «шторм», хвилями якого стали: наслідки сирійської війни; ризик світової економічної рецесії через кризу нафтового ринку і рецидиви пандемії COVID-19; поразка США в Афганістані; безпрецедентна воєнна агресія РФ з 2022 р. проти України із нищівним руйнуванням її економіки, критичної інфраструктури та цивільної сфери; цинічний російський ядерний шантаж країн Європи і світу; масові міграційні «хвилі» біженців через усі військові конфлікти; нові арабо-ізраїльські війни 2023–2024 років.

Об'єктивно баланс сил і впливів міжнародних суб'єктів постійно змінюється, що підтверджує світова трансформація ХХІ ст. Геополітичний дизайн планети трансформується з монополярної системи на багатополосну, бо ряд прогресуючих держав та їх союзів досягли зіставної потужності з раніш єдиною наддержавою США. Передусім, на *Глобальному Сході* та *Півдні* самоствердились нові «геополітичні актори» – особливо такі держави, як Китай, Індія, Туреччина, арабські монархії Близького Сходу, ПАР, Бразилія. Водночас важливим аспектом змін світової системи є те, що (крім домінації наддержав, «Великої сімки», G-20, НАТО) в ній відбувається піднесення нових/оновлених *геополітичних Центрів впливу*: це потужні «глобальні гравці» – міждержавні союзи, організації, блоки, що стрімко розгортають свої дії в континентальному та планетарному масштабі, як феномен «наднаціональної» геополітики. Цю тенденцію підкреслює, наприклад, зростаюча роль деяких наступних міжнародних акторів.

AUKUS – новий тристоронній оборонний альянс, утворений 2021 р. Австралією, Великою Британією і Сполученими Штатами Америки; це суттєво змінило світову безпеку через ризики зростання військового впливу КНР в Індо-Тихоокеанському регіоні, міжнародного тероризму, організованої злочинності й не вирішені територіальні спори. Цей пакт спрямований на збільшення військової присутності Заходу в Тихоокеанському регіоні, протидію китайському впливу у спірних акваторіях Південно-Китайського моря (аналітики оцінюють AUKUS як спосіб захисту Тайваню від китайського експансіонізму); також він передбачає співпрацю у галузях кіберможливостей, штучного інтелекту, квантових технологій; так, додатково у рамках альянсу військово-морський флот Австралії вперше отримав змогу будувати атомні підводні човни. Не варто очікувати виникнення азійського аналогу

НАТО, але спільними зусиллями члени альянсу прагнуть стримати геополітичні амбіції КНР щодо світового панування. Також посилилась координація зусиль американських союзників у цьому регіоні: Філіппін, Республіки Кореї, Австралії, Японії (на початку 2023 р. було завершено формування оборонного союзу між Британією та Японією, й також погоджено будівництво додаткових 5 військових баз США на Філіппінах).

«Великий Туран» – походить з геополітичної ідеї пантюркізму (поч. XX ст., Туреччина) з утворення єдиної пантюркської держави/імперії в межах від Саян до Марокко. Нині на планеті існує сім тюркських держав – Туреччина, Азербайджан, Казахстан, Узбекистан, Киргизстан, Туркменістан та окупований Північний Кіпр (його незалежність визнає тільки Анкара), але в Євразії проживає від 200 до 250 млн. тюрків, і тільки третина з них у Туреччині; загальна площа тюркських країн понад 4,5 млн. кв. км; їх спільне ВВП оцінюють у 1,5 трлн. доларів, що означає 13-е місце у світовій економіці.

У наш час Туреччина, що претендує на роль регіонального лідера (населення 85 млн. людей, модернізована армія – майже 700 тис. військових і найпотужніший у регіоні ВМФ; член НАТО і асоційований член ЄС), доклала потужних зусиль для відтворення геополітичного проєкту «Великий Туран». Реджеп Таїп Ердоган, після закінчення Карабахського конфлікту, відновив ідею поєднання тюркського світу з Центральною Азією; в листопаді 2022 р. у Самарканді відбувся перший саміт Союзу тюркських держав – організації, що відродила проєкт «Великого Турану» на чолі з Анкарою. На саміті прийняли Декларацію і Стратегію – «Бачення тюркського світу – 2040», де крім соціально-гуманітарного, передбачено й поглиблене співробітництво у сферах економіки та безпеки. Завдяки успіхам у зовнішній політиці Ердоган (фактично очоливши у 2023 р. Союз тюркських держав) успішно виграв президентські вибори у червні 2023 року. Тюркські держави, які входять до Організації, мають можливість відродити частину Шовкового шляху і створити великий вигідний «транскаспійський коридор», який зв'яже тюркські держави з Європою [2].

Також Туреччина формує прогнози розширення сфер її впливу до 2050 року: «Великий Туран» може охопити Балкани, Закавказзя, Близький Схід, Середню Азію, також російське Поволжя і 10 т.зв. «автономних тюркських республік» (від Татарстану, Башкирії, Алтаю до Якутії) та Чорноморський регіон. В Анкарі планують створення загальнотюркських сил з надзвичайних ситуацій і також нового воєнно-політичного блоку, до якого можуть ввійти Азербайджан, Узбекистан, Казахстан, Туркменія, Киргизія,

навіть Грузія і Вірменія. З більшістю цих країн Туреччина налагодила співпрацю – постачає бронетехніку Киргизії, військові катери Туркменії, підписала великий військовий договір з Узбекистаном, готує постачання бойових дронів «Байрактар» до Казахстану [3]. Ці події, зрозуміло, дуже не подобаються Росії, яка не хоче на шкоду власним інтересам отримати військовий блок на східних кордонах. Але Туреччина прагне якнайміцніше закріпити свій вплив у Закавказзі та в Середній Азії, співпрацюючи в цьому із Заходом. Як пишуть американські аналітики, у Вашингтоні вважають роль Анкари однією з ключових у протидії російському впливу.

Водночас варто згадати про зростаючі масштаби, потужність і претензії БРІКС (BRICS) – міжнародної організації найбільших за площею та населенням країн, що розвиваються. Ця група країн перетворилася на геополітичний блок (Бразилія, РФ, Індія, Китай, Південна Африка, Ефіопія, Єгипет, Іран та ОАЕ; іще 15 країн подали офіційну заяву на вступ, а 17 – зацікавлені); їхні уряди з 2009 р. щорічно проводять офіційні саміти (16-й саміт, жовтень 2024, Казань, Росія) і координують багатосторонню політику. Разом члени БРІКС охоплюють майже 30% суші та 45% населення світу; п'ять держав-засновників є членами G20 із загальним ВВП близько 57 трильйонів \$ США – 33% світового ВВП. Але країни БРІКС, із беззаперечним лідерством Китаю, вважаються головним геополітичним суперником G7 – блоку провідних західних економік, реалізуючи конкуруючі ініціативи: наприклад, Банк розвитку БРІКС, БРІКС ПЕЙ (аналог SWIFT), Ліга університетів БРІКС, Кабель БРІКС, хочуть ввести резервну валюту БРІКС.

Звісно, ці блоки, альянси і проєкти не вичерпують усіх ініціатив з утворення нових «глобальних гравців» на планеті (як-от «формат Рамштайн» з військової допомоги Україні; ініційований нею I глобальний Саміт миру (червень 2024, Швейцарія); нещодавно заявлена КНР платформа «друзів миру» тощо). Вони, на жаль, конкурують і борються між собою, бо така об'єктивна логіка міжнародних процесів через мілітаризацію геополітики.

Але людство, яке успішно долало політичну турбулентність і геополітичні кризи в минулому (після розпаду колишніх імперій чи внаслідок світових війн), у наш час сподівається, що «гарячі» й проксі-війни не призведуть до глобальної катастрофи III Світової війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова світова реальність: революційний виступ топдипломата ЄС Ж. Борреля. *FREEDOM*. 12.10.2022. URL: <https://uatv.ua/uk/nova-svitova-realnist->

revolyutsijnij-vystup-topdyplomata-yes-zhozepa-borrelya/ (дата звернення: 10.10.2024).

2. «Великий Туран» – миф или перспектива? *ASIA-Plus*. 29.11.2022. URL: <https://www.asiaplustj.info/ru/news/tajikistan/politics/20221129/velikii-turan-mif-ili-perspektiva> (дата звернення: 10.10.2024).

3. «Великий Туран» в действии: усилия Турции не пропадают даром. *Грузия и мир*. 4.06.2024. <https://geoworld.ge/ru/великий-туран-в-действии-усилия-тур/> (дата звернення: 10.10.2024).

Горло Н. В.,

докторка політичних наук, професорка,
Запорізький національний університет

АРХЕТИП «ВІДЬМА» У ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Архетипи як елементи політичної свідомості посідають важливе місце в політичній культурі суспільства. Поняття «архетип» увів у науковий обіг швейцарський психолог Карл Юнг, позначаючи ним певний символічний образ, закріплений у колективному несвідомому. Архетип виконує комунікативну функцію, адже члени одного суспільства розуміють, який зміст несе той чи інший архетип та які шаблони і сценарії поведінки він передбачає. Знайомство з архетипами відбувається ще в ранньому дитячому віці, адже архетипи відображені в казках, а також у інших фольклорних формах, як-от легенди, перекази, прислів'я та приказки. Архетип як елемент колективного несвідомого має значний вплив на сучасну політичну культуру, що можемо побачити на прикладі українського суспільства.

У колективному несвідомому багатьох народів є типові образи, що виникли на основі схожих традицій, типу господарювання, історичного минулого тощо. Такими є архетипи Долі, Землі, Матері, Захисника, Свободи та інші. Проте унікальний досвід кожного народу формує особливі архетипи. Так, українська дослідниця К. Хоптинська виокремлює вісім типів архетипів, характерних для колективного несвідомого українського народу, розділяючи їх на жіночі й чоловічі. Жіночі архетипи взято з класичних літературних творів, чоловічі – з історичного досвіду українського народу, пов'язаного з впливом на Україну різних народів і культур. Жіночі архетипи: Мавка, Со-лоха, Кайдашиха, Панночка, чоловічі: Русин, Варяг, Турок, Єзуїт. На її дум-

ку, в українському суспільстві найбільшого поширення набули саме жіночі архетипи, саме тому радить жінкам-політикам спиратися на українські архетипи та за їх допомогою транслювати певні моделі поведінки, які будуть добре зчитуватися колективним несвідомим. Разом з тим існує парадокс: хоч жіночі архетипи і є суспільноорієнтованими, при цьому суспільство стримує жінок у їх прояві та акцентує увагу на негативних рисах, пов'язаних з певним стереотипом [1].

Особливе місце серед українських прообразів посідає архетип «Відьма», або, в інтерпретації К. Хоптинської, «Солоха», тобто відьма, носійка знань, яка вміє донести це знання іншому, прагне комунікувати з людьми віч-на-віч і не любить працювати з натовпом. Саме такий архетип актуалізується у період війни і необхідності відсічі збройному агресору. Зокрема, про важливість поведінкового сценарію, який несе в собі архетип «Відьма», свідчить поширення позивного «Відьма» серед українських жінок-військових. Наприклад, цей позивний має Ольга Бігар – артилеристка і офіцер ЗСУ. Військова пояснює свій позивний тим, що вона «вміє запалювати небо» [2]. А в інтерв'ю О. Кравець вона прокоментувала позивний таким чином: «...насправді це результат дуже скрупульозної роботи. Я люблю працювати над деталями, а результат роботи іноді здається чимось магічним» [3].

Військова Тетяна, штурмовиця полку «Сафарі» бригади Національної поліції України «Лють», ставиться до свого позивного позитивно і пояснює його походження тим, що так її назвали в медичному взводі, бо «ти маєш такі очі, не схожі на всіх» та «ти, мабуть, відьма, тобі якось так везе. Коли ти виїжджаєш на виклик, все одразу виходить добре. Є розкриття, і з хлопцями ми нормально працюємо» [4]. У цілому позивний «Відьма» має дуже багато жінок-військових, що свідчить про затребуваність такого архетипу в кризові періоди буття народу.

Цей самий архетип відтворений у пісні рівненського гурту «Енджі Крейда» «Буде тобі, враже, так, як Відьма скаже», написаній на слова Людмили Горової. Авторка музики Ангеліна Каташинська зазначає, що «це сильний прокльон. Богові – Боже, ворогу – вороже. Тобто всі слова всіх українок, всіх українців на цих негідників. Так, це прокльон, це однозначно прокльон!» [5].

Отже, архетипи є важливими складовими політичної культури, які визначають специфіку національного характеру і на рівні підсвідомості впливають на світорозуміння індивіда та вибір ним саме такої моделі поведінки, яка актуальна для певних умов. Саме цим можемо пояснити затребуваність

архетипу «Відьма» в умовах війни, коли звертання до цього прообразу засвідчує розум, мудрість, винахідливість, силу української жінки як важливі якості у боротьбі з ворогом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блог Катерини Хоптинської. Жінки в українській політиці: між «праситуткою» і «святою». *50vidsotkiv.org.ua*. 28.08.2021. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/blog-kateryny-hoptynskoyi-zhinky-v-ukrayinskij-politytsi-mizh-prasitutkoju-i-svyatoyu/> (дата звернення: 21.10.2024).
2. Копанєва К. «Манікюр на війні захищає нігті від травм і речовин, якими чистиш зброю», – артилеристка Ольга Бігар. *Sestry.Шлях додому*. 10.05.2024. URL: <https://www.sestry.eu/statti/gel-lak-na-viyni-zahishchaie-nigti-vid-travm-i-rechovin-yakimi-chistish-zbroyu-artileristka-olga-bigar> (дата звернення: 21.10.2024).
3. З 24 лютого у мене було три дні відпустки: командирка мінометного взводу Ольга «Відьма» Бігарь у гостях «Тихого вечора з Оленою Кравець». *Дім*. 04.02.2023. URL: <https://kanalDIM.tv/z-24-lyutogo-u-mene-bulo-try-dni-vidpustky-komandyrka-minometnogo-vzvodu-olga-vidma-bigar-u-gostyah-tyhogo-vechora-z-olenoyu-kravecz/> (дата звернення: 21.10.2024).
4. Нестерчук А., Олейник Н. «Не потрібно до мене відноситися, як до слабкої статі» – військова Тетяна на позивний «Відьма». *Суспільне. Житомир*. 12.11.2023. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/613747-ne-potribno-do-mene-vidnositisa-ak-do-slabkoi-stati-vijskova-tetana-na-pozivnij-vidma/> (дата звернення: 21.10.2024).
5. Гордич В, Коломис М. «Буде тобі, враже, так, як Відьма скаже»: пісня-закляття гурту з Рівного збрала понад пів мільйона переглядів. *Суспільне. Рівне*. 29.06.2022. URL: <https://suspilne.media/rivne/255289-bude-tobi-vraze-tak-ak-vidma-skaze-pisna-zaklatta-gurtu-z-rivnogo-zibrala-ponad-piv-miljona-peregladiv/> (дата звернення: 21.10.2024).

Козловець М. А.,

доктор філософських наук, професор,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

РОСІЙСЬКЕ МЕСІАНСТВО ЯК ФЕНОМЕН: СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ

Месіанство в широкому сенсі розуміється як явище, яке охоплює не лише релігійні вірування, а й світські вчення, де в ролі Рятівника чи Ме-

сії може виступати або окрема нація, клас, партія, або індивідуальна особистість. Як сукупність переконань про особливі переваги певного народу, що претендує на роль обраного носія і вершителя історичних доль людства, котрі виникають поза релігійною сферою, хоч і у зв'язку з релігійними уявленнями месіанство особливо проявляється у період зростання національної самосвідомості [1, с. 123; 2, с. 150; 3, с. 8].

Зазначимо, що спочатку месіанізм мав релігійне значення. Це віра в пришествя месії, який стане рятівником людей, світу. Месіанізм можна знайти майже в усіх релігіях, у тому числі й авраамічних, у християнстві. Це можна побачити вже в тезі «богообраності єврейського народу», про що говориться в біблійній «Книзі пророка Даниїла». Але саме поняття обраності легко переходить від особистості – на групу людей, народ. І в такому вигляді стає частиною ідеологічної, політичної концепції, яка перебуває в більш-менш тісному зв'язку і з релігійною основою. Після прийняття Римською імперією християнства, природно, що її правителі та діячі побажили таке переможне царство в ній. У подальшому майже всі великі, успішні держави не уникали спокуси асоціювати це «вічне царство» зі своєю країною. Поруч із поняттям «політичного месіанізму» слід позначити і «національний месіанізм».

Месіанізм не є суто російським явищем. Однак саме про цей різновид сьогодні найбільше говорять, який дійшов до нашого часу хоча значною мірою і в архаїчній, але дуже активній, агресивній формі, що робить російський месіанізм небезпечним для всіх. Щоправда, визначити російське месіанство також нелегко, як і визначити сам російський народ.

Стрімке піднесення Московського князівства в другій половині XV ст. було несподіваним як для сусідніх держав, так навіть і для самих московських правителів. Падіння на сході тюркської Золотої Орди збіглося з піднесенням тюркської Османської держави, яка тоді ж взяла Константинополь. У релігійно-центричному житті того часу це сприймалося як Промисел Божий, підтвердження власної богообраності. Після цього месіанські ідеї увійшли до свідомості й буття московської влади та церкви, а через них – і народу, впливаючи на його культуру й ментальність, допомагаючи обґрунтовувати зовнішню та внутрішню політику.

Концепт обраності російського народу зберігся як тенденція суспільної думки в тій чи іншій формі, починаючи з XVI століття. Російські месіанські ідеї і настрої мають широкий діапазон – це доктрина «Москва – Третій Рим», слов'янофільство і західництво, ідеї про «народ-богоносець» Ф. Достоев-

ського, ґрунтовництво і панславізм, III Інтернаціонал і сталінський «соціалізм в окремо взятій країні», ідеї письменників і різні дисидентські рухи. Вони мали вплив на економіку, політику, мораль, літературу, музику, живопис і кінематограф.

Модернізація країни, підпорядкування церкви державі, пов'язані з петровськими реформами, означали відхід від російського месіанства з православним контекстом. Так, прийнятий Петром I імператорський титул викликав протест, оскільки він сприймався як неправославний і у свідомості співвідносився не з релігійним, а світським началом. Месіанське релігійне покликання пов'язувалося уже насамперед «з силою та величчю російської держави, з винятковим значенням російського царя». Хоча в народі Петро I асоціювався з царем-Антихристом, однак своїми кривавими, варварські впроваджуваними реформами він створив міцний бюрократичний механізм імітації європейських інститутів і запозичення передових досягнень. Росія стала сильнішою, що в гонорі її населення підтверджувало месіанську обраність. Імперські аспекти Петра I, ідеї державності залишились привабливими і для наступних російських правителів. Зазначимо, що в акцентуванні могутності держави, імперії, царської влади були закладені причини майбутньої духовної неспроможності й провалу цієї месіанської ідеї.

Одним із різновидів месіанських поглядів традиціоналістського крила і несприйняття петровських реформ, західних ліберальних і соціалістичних ідей, віри в особливу місію російського народу були слов'янофіли. Вони захоплювались не державою, а російським народом, особливо селянством, і протестували проти відсутності свободи.

Слов'янофільська модель месіанства пов'язана з формою російської ідеї як ідеї національної. Її сутність полягає в тому, що Росію слов'янофіли розглядали як самобутню східнохристиянську державу, яка зберегла на відміну від Заходу систему фундаментальних цінностей. Православ'я і община, їх своєрідна духовність й общинний колективізм, на думку слов'янофілів, не тільки збережуть Росію від революційних потрясінь і забезпечать еволюційний мирний шлях розвитку, а й стануть заставою її особливого шляху та місії – відповідальності за долю майбутнього спасіння не тільки загинувачого Заходу, а й всього людства.

Новий етап розвитку російського месіанства припадає на 30–40-і роки XIX ст. – період кризи феодально-кріпосницької системи. Розчарування в ідеології Просвітництва, у вірі в універсальний розум призвели до орієнтації на національну культуру і трансформації месіанських уявлень серед

освіченої частини російського суспільства. Особлива роль у дискурсах про богообраність належала П. Чаадаєву, погляди якого стали своєрідним каталізатором оформлення двох векторів в осмисленні шляху Росії – традиціоналістського і прозахідного. Розмірковування над російською історією привели філософа в підсумку до усвідомлення належності Росії як до Заходу, так і до Сходу, особливостей менталітету її народу, благодатної ролі православ'я. У його рефлексіях чітко звучать месіанські ідеї про те, що Росії самою природою призначено бути вищим судом совісті, вирішувати проблеми світового порядку, відповісти на найважливіші питання людства, оскільки його таємничо визначає логіка Просвітництва, а не закони розуму.

Зазначимо, що в песимістичному відношенні до тодішньої ситуації, у надії на велике майбутнє Росії та в оптимістичній вірі в її вселенську місію месіанські ідеї П. Чаадаєва і слов'янофілів близькі. Але в чаадаєвській версії російське месіанство використано для підтримки й виправдання реформ Петра I, тоді як слов'янофіли апелювали до російських традицій, які він зруйнував. П. Чаадаєв звертається до еліти як основної сили розвитку Росії, а слов'янофіли – до простого народу як охоронця російських традицій.

Погляди слов'янофілів, зберігаючи месіанське ядро, видозмінювались, трансформуючись, у множину напрямків, одним із них був панславізм, до якого примкнули прибічники офіційної народності (Г. Державін, К. Аксаков, Ф. Тютчев, І. Кирєєвський, А. Хомяков та ін.).

В розвитку російського месіанства особлива роль належить російській літературі XIX ст. з її стражданням і моральними пошуками правди. Аспекти національної месіанської долі як духовної й історичної місії піднімались у літературних творах О. Пушкіна, Ф. Тютчева, Ф. Достоевського, О. Блока та ін. Досліджуючи месіанські настрої російського суспільства у другій половині XIX – початку XX ст., доходимо висновку, що концепти про особливий шлях Росії, її призначення у світі є постійними темами у творчості російських філософів, письменників (М. Данилевський, К. Леонтьєв, М. Федоров, В. Соловйов та ін.). У їхніх творах піднімались такі аспекти месіанської долі, як розуміння духовної та історичної місії Росії, її месіанських завдань у світі. Пророча місія російського письменника мала могутній вплив на літературну традицію і в XX ст., і на початку XXI ст. [5, с. 510, 518].

XIX століття як епоха становлення націй, націоналізмів сприяла масовому

примірюванню на себе месіанської тоги, іноді у вигляді романтичного націоналізму. При цьому особливо виділявся споріднений з панславізмом

слов'янський месіанізм, який вважав, що слов'яни страждають, аби могли бути спокутуванні інші європейські народи (та й усе людство). Для балканських народів у цьому відображалися століття турецького завоювання й гніту, для поляків – пам'ять про поділ Речі Посполитої і тяжку поразку двох повстань (1830 і 1863 років).

Щодо російського месіанізму, то маючи певні «страждальні» елементи, Росія на початку XIX століття, після здобуття перемоги над наполеонівською Францією, на кілька десятиліть стала «жандармом Європи». У російському месіанізмі XVIII–XIX століть власне «імперська спокуса» була важливішою, вагомішою. За висловом М. Бердяєва, «імперіалістична спокуса входить у месіанську свідомість».

Хоча тривалий час месіанство в російському варіанті сприймалось у світі як щось абсолютно позитивне – благородне, піднесене, жертвне. Такий стереотип, з одного боку, склався завдяки проповідництву російської літератури, зокрема «на експорт», а з другого – це підпиралося твердженнями про неймовірну духовну велич Російської православної церкви, у лоні якої перебувають «народ-богоносець», жителі «Святої Русі».

Своєрідною месіанською ідеологією є активно прониклий у російське суспільство наприкінці XIX – початку XX ст. марксизм з його ідеєю пролетаріату як нового Месії – «могилищика» капіталізму і визволителя людства. Експліцитність впливу російського месіанства на більшовицьку версію марксизму не викликає жодних сумнівів. Воно (месіанство) виявляється у впевненості, що Росія, у якій пролетаріат першим зруйнує капіталізм й імперіалізм, послужить взірцем для трудящих інших країн. М. Бердяєв висловив думку про русифікацію марксизму російським месіанством.

Жовтневий переворот (який в 1927 р. назвали Великою Жовтневою соціалістичною революцією) і наступну подальшу політику більшовиків інтерпретували в термінах месіанства. На роль Месії партія більшовиків висунула пролетаріат – клас, який в умовах капіталізму найбільш пригнічений. Він страждає, тому визволить все людство, побудує комуністичне суспільство. У самій Радянській Росії його квазірелігійна версія набула обличчя Комінтерну, з його рішеннями, зверненнями про захист «батьківщини всіх пролетарів».

Після смерті В. Леніна і в умовах ізоляваності Радянської Росії інтернаціоналізм й універсальне месіанство змінились сталінською теорією про побудову соціалізму в одній окремо взятій країні. Це призвело до того, що акценти змістились у напрямку національного російського месіанства.

Це проявилось у пропаганді патріотизму, введення у національних школах обов'язкового викладання історії Росії, прославлення РПЦ і, нарешті, новий державний гімн зі словами про Велику Русь, який замінив партійний гімн «Інтернаціонал». Кульмінаційним моментом цього процесу була здравниця в честь російського народу, яку проголосив Сталін на прийомі, присвяченому перемозі над нацистською Німеччиною.

Понесені у Великій вітчизняній війні жертви викликали сплеск месіанських почуттів серед народу. Звичайно ж, росіяни не хочуть війни: адже вони (і тільки вони!) перемогли нацизм, це тільки вони – росіяни «падали в бою на землю горькою своєю» (Є. Євтушенко) і ніяких там «хохлів» та інших іногородців не було. Росія знову постала рятівницею, котра служила всьому людству. Цим ефективно скористалась офіційна пропаганда, яка активно розробляла й використовувала теми порятунку Європи від нацизму, військової допомоги людству і в наступні роки, особливо за часів М. Хрущова і Л. Брежнєва.

В 70–80-і роки ХХ ст. месіанські очікування вичерпали себе в радянському суспільстві. Деконструкція радянського тоталітаризму, трансформаційні процеси у суспільстві зумовили новий сплеск самоідентифікаційних пошуків. Розчарування у західних ліберальних цінностях актуалізувало у російському соціумі осмислення нової національної ідеї як спільного смислу буття і шляхів його досягнення. Бажання захистити російський народ, його інтереси й традиції стало основним поштовхом до зростання російського націоналізму наприкінці ХХ ст.

Самоідентифікаційні пошуки відображають широкий діапазон усвідомлення російського шляху у світі: від західних моделей до месіанських ідей особливого призначення Росії, але в новому соціокультурному контексті й в умовах нових викликів часу. Більшість сучасної російської інтелігенції в умовах ворожості Заходу до Росії, протиставлення двох типів цивілізацій доходять до усвідомлення самотності російського світу, переваг російського менталітету в силу особливої духовності, неприйнятності «чужої» моделі розвитку.

Відомий дослідник російського месіанства представник наукової школи слав'янських і східноєвропейських досліджень при Лондонському університеті П. Дункан осмислює феномен месіанізму в термінах націоналізму. Згідно з його концепцією, із двох притаманних людині конструкцій «клас» і «нація» в ХІХ і ХХ ст., останньому віддавалась перевага (*the loyalty*). Відтак режими, які ґрунтувалися на класовому месіанстві, мають тенденцію

рухатися у напрямку до національного месіанства [3, с. 61]. Дослідник інтерпретує розвиток російського національного руху і відродження російського месіанства цього періоду як російський культурний націоналізм (*cultural Russian nationalism*) в історії, літературі, мистецтві і як неофіційний або дисидентський російський месіанізм (*dissident Russian nationalism*) [3; 4].

П. Дункан визначає російське месіанство як «національний міф», у рівній мірі міф про спасіння і міф про обраність. Російський месіанізм, на його думку, – це усталений феномен, який проявляється в різноманітних формах і виражений різними суспільними силами в різні періоди російської історії. Вітальність російського месіанізму, його силу дослідник пояснює православ'ям і геополітичним становищем держави, розташованої як в Європі, так і в Азії, тим, що російський народ постійно піддався небезпеці і нападам [3; 4].

У цьому зв'язку не можна погодитись з тезою П. Дункана про те, що в російському месіанстві сильніше виражена його оборонна сторона (*a defensiveness*), ніж агресивна експансія. Московська держава розширялась, щоб захистити себе від нападу ззовні. Під час холодної війни Східна Європа була буферною зоною, а не трампліном для атаки [3, с. 147–148]. Якраз саме навпаки.

Досліджуючи месіанські теорії і концепції, П. Дункан доходить висновку, що в Росії потрібно розрізнати два полюси російського месіанства. На одному полюсі першорядне значення надається державі та владі, а на другому – домінують такі поняття, як православний російський народ і російська земля. Відповідно він виокремлює державно-орієнтований месіанізм (*the state-oriented messianism*), пов'язаний з ідеєю панування Москви над іншими народами і визначає його як націоналістичний (*the nationalist messianism*). Месіанство, що пов'язане з концептом російського народу як моделлю, якій мають слідувати інші, автор інтерпретує як народно-орієнтований месіанізм (*the people-oriented messianism*), визначаючи його універсальним або всезагальним (*the universal messianism*) [3; 4]. Якщо націоналістичне месіанство, яке проявляється як ідея переваги над іншими народами, було пов'язано з державою і шовінізмом, то уявлення універсального месіанства як ідеї служіння і порятунку було пов'язано з народом і землею.

Таким чином, концепт обраності російського народу в тій чи іншій мірі зберігався протягом всієї історії російської держави. Месіанські ідеї передавались від покоління до покоління різними способами: через літературу, православну церкву і старовірівців, різні революційні організації, а в марксистському варіанті – через пропагандистський апарат КППС. Месіанські

настрої й ідеї мають у російському соціумі широкий діапазон: носіями їх виступали різні соціальні прошарки суспільства від селянства до інтелігенції, від пролетаріату до партійних функціонерів. В окремі історичні періоди сама держава фактично проводила месіанську політику, яка іноді оберталася згубними результатами – у випадку з комунізмом вона призвела до масових людських жертв.

У кризові періоди російської історії ті чи інші ідеї російського месіанства виходять на передній план. Російське месіанство продовжує існувати і в пострадянській Росії. Сьогодні як ніколи популярна ідея про особливий шлях розвитку Росії. Розчарування в політиці західних країн (насамперед США), які йдуть шляхом розширення НАТО, будують систему протиракетної оборони в східноєвропейських країнах і нові військові бази поблизу російських кордонів, призвело до відродження в російському суспільстві стереотипів «холодної війни» і до появи другого виду месіанства, де Росія заявила про себе як лідера країн, які виступають проти американського імперіалізму [3; 4].

Месіанство присутнє в російській зовнішньополітичній діяльності. У виступах президента РФ В. Путіна, представників його оточення, наближених, науковців і пропагандистів, можна почути ті самі месіанські тези. Так, у ХХІ ст. президент Росії Путін заявляє: «Кордони Росії ніде не закінчуються!» Що Росія сьогодні – остання твердиня порядку та нормальності у світі, яка протистойть аморальності, злу, «ЛГБТ-сатанізму», фашизму, нацизму і бандеровцям. Тому, навіть нападаючи на своїх сусідів, зокрема Україну, вона лише «захищається» від ворогів, від НАТО. Своєрідною складовою цього постмодерністського месіанізму стало победобесіє. У ЗМІ постійно звучать істерично зарозумілі вигуки: «Ми зазнали величезних втрат, рятуючи вас усіх від нацизму! Вклоніться нам!» «Можемо повторити!», «Безсмертний полк» і т. ін. Зазначимо, що російський месіанізм є не лише показником сили, а насамперед маркером слабкості російської державності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новий тлумачний словник української мови: у трьох томах / Укладачі: Василь Яременко, Оксана Сліпушко. Видання друге, виправлене. Київ: Видавництво «Аконіт», 2003. Т. 2. К-П. 926 с.
2. Соловьев В. С. Мессианизм. *Энциклопедический словарь* / Ф. А. Брокгауз, И. Э. Эфрон. СПб: Типо-Литография, 1896. Т.19. С. 150.
3. Duncan P. J. S. Russian messianism : Third Rome, holy revolution, Communism and after. London ; New York : Routledge, 2000. xiii, 235 p.

4. Питер Дункан: Мессіанство Росії. Інтерв'ю. URL: <https://gtmarket.ru/library/articles/1643> (дата звернення: 20.10.2024).

5. Davidson P. The Validation of the Writer's Prophetic Status in Russian Literary Tradition : From Pushkin and Lermontov through Gogol to Dostoevsky. *The Russian Review, An American quarterly devoted to Russian past and present*. 2003. Vol. 62, Issue 4. P. 508–536.

Марков П. П.,

аспірант, Інститут політичних
і етнонаціональних досліджень
імені І. Ф. Кураса НАН України

СИЛОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ФРАГМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ: РОСІЙСЬКИЙ ПІДХІД

У сучасних складних системах міжнародних та соціальних відносин конфлікти є невід'ємною їхньою частиною. Конфлікти відображають не лише суперечності між державами, а й процес переформатування глобальних взаємодій, що дозволяє створити нову формулу співіснування, більш відповідну до сучасного стану справ.

Конфлікти, що виникають на міжнародній арені, також відіграють роль своєрідного каталізатора, який змінює «правила гри», формуючи нові норми, дозволені інструменти та методи вирішення конфліктних ситуацій. Вони не тільки провокують обговорення цих правил, але й несуть в собі інформаційну функцію, яка полягає у тому, що сторони конфлікту чіткіше заявляють про свої стратегічні цілі, вимоги, а також розкривають бачення ситуації з боку опонента. Оскільки конфліктні дії відкриті та публічні, вони стають джерелом інформації для інших суб'єктів міжнародних відносин, що дозволяє не лише зрозуміти позицію обох сторін, а й формувати реакції на цілі обох сторін та краще їх інтерпретувати. Конфлікт таким чином усуває двозначність, яка могла б існувати у відносинах між державами в мирний час, і зобов'язує сторони розкривати стратегічні плани та цілі.

Збільшення обізнаності акторів щодо справжніх цілей один одного під час конфлікту може зменшити можливість прояву деструктивних аспектів та посилити позитивні результати. Правильне розуміння намірів та дій противника дозволяє мінімізувати ризик неправильного трактування і уникнути неконтрольованої ескалації, зумовленої так званою «дилемою безпеки».

Ця дилема виникає через невідомість щодо дій опонента та сумніви у його мирних намірах. На ранніх стадіях конфлікту сторони можуть виявити розбіжності, що підвищує шанси на мирне розв'язання суперечностей ще до ескалації ситуації до збройного протистояння.

Конфлікт також стимулює сторони створювати нові плани, стратегії, варіанти та шляхи досягнення вигідного для себе результату. У процесі таких дій виникають нові інструменти, методи та способи, які надалі можуть використовуватись іншими державами у вирішенні конфліктів або підтриманні стабільності. Таким чином, конфлікти створюють підґрунтя для еволюції суспільних структур та суспільних відносин, сприяючи винайденню нових способів досягнення стабільності в системі.

Проте роль конфліктів у розвитку міжнародної системи не завжди є однозначно позитивною. Сам по собі конфлікт часто набуває насильницького характеру, оскільки система не здатна запропонувати всім акторам рівні умови існування, у яких усі задоволені своїм старновищем та роллю. Конфлікти допомагають впорядкувати світову політику, створити нові правила, регламентувати або обмежити використання сили, а також модернізувати систему [5].

У Росії інше бачення щодо системи та ролі сили в ній. Підхід Москви дійсно радикально відрізняється від моделі ліберального підтримання миру та виходу із конфлікту. Для Росії сила стала фундаментом зовнішньої політики та визначальним чинником у розумінні міжнародної безпеки. Західні країни, діючи в межах ліберальної парадигми, орієнтуються на довгострокові мирні рішення, у яких стабільність досягається через інклюзивність та взаємодію. У західній моделі миротворчі операції часто спрямовані на досягнення соціально-економічних реформ, подолання гуманітарних криз і створення інститутів, що можуть забезпечити стійкий мир і розвиток. Росія ж прагне встановлювати мир на своїх умовах, реалізуючи авторитарну модель стабільності, яка не передбачає західних демократичних цінностей, таких як права людини чи рівноправ'я. Натомість вона орієнтована на короткострокові цілі, що дозволяють утримувати контроль над конфліктом, посилюючи власний вплив на міжнародній арені. Такий підхід дозволяє Москві залишатися впливовим гравцем, зберігаючи можливість втручатися у внутрішні справи інших держав, не маючи на меті тривалого мирного врегулювання, яке б позбавило її інструментів впливу [2].

Коли Москва розгортає свої війська для контролю конфліктів, вона не додержується якихось чітких правил та миротворчих доктрин. Політика часто

розвивається за принципом *ad hoc*, а миротворчі операції були часто спрямовані на збереження першості Росії в регіоні та утвердження її статусу великої держави.

Формування силової орієнтації російської політики значною мірою було зумовлене досвідом чеченських воєн. Перша чеченська війна (1994–1996) виявилася для Росії справжньою військовою та політичною катастрофою. Під тиском західної спільноти російський уряд був змушений піти на компроміси та підписати мирну угоду з чеченськими повстанцями. Унаслідок цього серед російських еліт зміцнилося уявлення про ліберальний світогляд як загрозу національній безпеці, спрямовану на обмеження суверенітету Росії.

Протистояння ліберальним цінностям стало основою для формування нової російської ідентичності як держави, що протистоїть Заходу. Поступовий дрейф колишніх радянських республік у бік демократичних і прозахідних моделей розвитку лише посилив це протистояння, адже ці країни, що традиційно належали до російської зони впливу, тепер обирали інші моделі політичного устрою. Спостереження за «кольоровими революціями» створювало загрозу для Москви, оскільки демонструвало можливість змін, які можуть стати зразком і для самого російського суспільства. Крім того, операції Заходу в Лівії, Іраку та на Балканах сприймалися російською елітою як сигнал до застосування схожих методів на захист власних інтересів [4].

Російський досвід у конфліктах у Придністров'ї та Чечні став визначальним у формуванні сучасного уявлення про силу як інструмент міжнародної політики. Сила, за цією концепцією, є найважливішим ресурсом, який дозволяє державі зберігати свою зону впливу, підтримувати власну репутацію, а також активно впливати на міжнародний порядок денний. Росія розглядає силову політику як необхідний інструмент для досягнення своїх стратегічних цілей, оскільки її еліти переконані, що широкий спектр військових можливостей дозволяє не лише досягати результатів, але й уникати відчутного покарання з боку міжнародної спільноти. Інші країни часто не бажають ризикувати власною стабільністю для протидії Росії, а тому силова модель зовнішньої політики РФ виявляється результативною та ефективною в реалізації її амбіцій.

Відмінність російської моделі від західної ліберальної парадигми у зовнішній політиці закладена в її фундаментальному ціннісному підході до управління конфліктами та забезпечення стабільності. У той час як за-

хідна ліберальна модель ґрунтується на принципах демократичності, дотримання прав людини, верховенства права та мультинаціональної співпраці, російська модель базується на пріоритетах авторитарної стабільності.

Російський підхід також відрізняється специфічним розумінням суверенітету. У рамках ліберальної парадигми західні країни розглядають суверенітет як поняття, яке має адаптуватися до глобальних стандартів, що включає відкритість до співпраці, інтеграції та навіть певних поступок для досягнення глобальних цілей. Російська модель, навпаки, підкреслює абсолютність суверенітету, сприймаючи будь-який вплив ззовні як загрозу національній безпеці. Це розуміння веде до посилення феномену «обложеної фортеці» в національній ідентичності та формування образу «ворожого Заходу» та розділення світу на за тривіальною формулою «ми-вони» [1].

Використання сили як основного елементу зовнішньої політики надає Росії певну автономію у прийнятті рішень і дозволяє діяти безпосередньо там, де її інтереси можуть бути під загрозою, навіть якщо це порушує міжнародні норми.

Фрагментація міжнародної системи, яка спостерігається в останні десятиліття, створює сприятливі умови для держав, таких як Росія, адже в умовах, коли міжнародні інституції послаблені, а координація між державами утруднена, вона може діяти майже безперешкодно.

Ядерний статус, військова міць та гібридні спроможності зі здійснення впливу стають важливими елементами стратегічного арсеналу Москви, які дозволяють стримувати суперників від надто вже ворожих дій, проводити червоні лінії, які довго тестуються колективним Заходом, а коли виявляються пройденими, то Росія вже використала часовий цей проміжок для розвитку успіху.

Цей акцент на військовій силі та ядерному стримуванні створює основу для подальшої фрагментації міжнародного порядку, оскільки інші держави, спостерігаючи за діями Росії, також починають шукати способи посилення себе в мінливому світі сталих загроз. Це може стимулювати нову гонку озброєнь і навіть зменшити готовність до багатосторонніх рішень [3].

У такій системі Росія отримує певну вигоду, оскільки фрагментований і недосконалий порядок дає їй більше простору для маневру, дозволяє уникати суворих санкцій та наслідків за порушення міжнародного права. Така стратегія несе небезпеку для глобальної стабільності, оскільки посилює рівень конфронтації і створює небезпеку неконтрольованих ескалацій у регіонах, де сила стає основним аргументом.

Загалом, російська модель силової політики вказує на необхідність перегляду сучасних підходів до забезпечення міжнародної безпеки та стабільності. У цьому контексті перед міжнародною спільнотою стоїть завдання розробити нові методи балансування інтересів, які б враховували різноманітність підходів держав до суверенітету та сили та водночас не підривали б можливість глобального співіснування в умовах взаємної довіри та поваги до міжнародних норм та національних суверенітетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Tsygankov A. P. *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*. Sixth edition. Lanham : Rowman & Littlefield, 2022. xxviii, 270 p.
2. Press D. G. *Calculating Credibility: how Leaders Assess Military Threats*. Ithaca, N. Y. : Cornell University Press, 2005. ix, 218 p.
3. Bachmann S. D., Gunneriusson H. Hybrid Wars: The 21st-Century's New Threats to Global Peace and Security. *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*. 2015. Vol. 43, No. 1. P. 77–98.
4. Brandist C. *The Dimensions of Hegemony: Language, Culture and Politics in Revolutionary Russia*. Leiden ; Boston : Brill, 2015. viii, 300 p.
5. Шеллинг Т. Стратегия конфликта / Пер. с англ. Т. Даниловой под ред. Ю. Кузнецова, К. Сониной. Москва: ИРИСЕН, 2007. 366 с.

Мельничук І. В.,
здобувач ступеня доктора філософії
з політології,
Прикарпатський національний
університет
імені Василя Стефаника (м. Івано-
Франківськ)

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ» ЯК ЗАПОРУКА РЕЛІГІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

«Ніщо не зупинить ідею, час якої настав» – відомий вислів Степана Бандери – людини, яку вважають символом українського націоналістичного руху [1]. Саме так можна охарактеризувати прийнятий 20 серпня 2024 року Верховною Радою Закон України «Про захист конституційного ладу у сфе-

рі діяльності релігійних організацій» за № 3894-IX (неофіційно відомий як «Закон про заборону російської православної церкви в Україні») [2]. Російська агресія кардинально змінила ситуацію у ставленні суспільного загалу до релігії, громадяни побачили що релігійні організації здійснюють важливий вплив на духовне життя. Стало цілком зрозуміло, що наш релігійний фронт також потребує захисту від ворожого впливу.

Проводячи діалоги різного формату, українські православні церкви не змогли об'єднатися і тоді в розв'язання проблеми подолання розколу українського православ'я втрутився Вселенський патріарх Варфоломій. Вагомим кроком стало скасування грамоти 1686 року про передачу Київської митрополії до московського патріархату і відновлення ставропігії Вселенського Патріархату. Від жовтня 2018 року всі православні України належать Вселенській патріархії, а московського патріархату більше в Україні немає [3]. Православна церква України (ПЦУ) отримала Томос про автокефалію від Вселенського патріарха Варфоломія як єдина канонічна церква на українських землях.

Виникає неоднозначне питання: як держава повинна ставитися до Української православної церкви (УПЦ) – іти на діалог чи просто ігнорувати? Вважаємо, що держава однозначно повинна вести діалог з УПЦ щодо її становища, адже ігнорування буде ще більше напружувати ситуацію в країні і розпалювати у суспільстві взаємну ворожнечу. Українська влада повинна доносити свої меседжі, щоб їх розуміла церква, і церква повинна намагатися зрозуміти державу, діяти як одне ціле. Показовий факт – синод УПЦ звертався у травні 2022 року до влади, що хоче поспілкуватися, їх не прийняли, а потрібно було використати цю нагоду, щоб донести свою позицію і знайти точки дотику.

Особливо це актуально зараз, коли Верховна Рада України прийняла Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій». Необхідно допомогти УПЦ стати українською церквою. Однак, варто поглянути і на дії самої УПЦ: вона також веде себе дуже закрито і не готова іти на компроміс. З боку держави доведеться докласти багато зусиль, проте змінити позицію УПЦ щодо України, ПЦУ, Вселенського патріарха чи державної влади буде дуже важко. Держава, як і церква, повинна відповідати на ті виклики, які зараз стоять перед суспільством і країною. У нас триває війна, і це війна за свободу, зокрема за свободу релігійного самовизначення, і в межах цієї свободи має бути дозволено все, крім зв'язків з державою-агресором.

Отже, в сучасному українському суспільстві немає значного запиту на об'єднання церков у єдину структуру. Однак існує сильний запит на те, щоб церква була українською по духу, особливо в умовах війни. Це свідчить про зростання національної свідомості та піднесення українського духу, що також відображається в релігійному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніщо не зупинить ідею, час якої настав. *НОВА Тернопільська газета*. 20.07.2024. URL: <https://nova.te.ua/statti/nishho-ne-zupynyit-ideyi-chas-yakoyi-nastav/> (дата звернення: 24.09.2024).

2. Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій: Закон України від 20 серпня 2024 року № 3894-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20#Text> (дата звернення: 24.09.2024).

3. Хоменко С., Денисов М. Константинополь: Московського патріархату в Україні більше немає. *BBC News Україна*. 02.11.2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46069420> (дата звернення: 24.09.2024).

Секція: Історичні науки

Корсак К. В.,

доктор філософських наук, професор,
ПВНЗ «Київський медичний
університет»;

Корсак Ю. К.,

кандидат філософських наук,
Інститут вищої освіти НПН України,
м. Київ

МИ ПРОПОНУЄМО МУДРОТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПОРЯТКУ ВСЬОГО ЛЮДСТВА І ПРОГРЕСУ ВІТЧИЗНИ

Одразу ж попередимо читачів, що у назві наших тез немає ні помилки, ні перебільшення, адже ми справді володіємо рятівною для Ното інформацією і з настанням ХХІ ст. безуспішно намагаємося перевершити шведську школярку Грету Тунберг в увазі ЗМІ і наукової громадськості до помічених нами в 2000 р. екологічно ідеальних *мудротехнологій* (інша можлива назва – *ноотехнології*), які вже розпочали надавати людству потрібне й одночасно виліковувати біосферу від індустріальних та інших пошкоджень. Це відкриття не було випадковим, адже відповідальний автор кількома мовами і по всіх доступних джерелах постійно стежив за всіма значними науковими і технологічними досягненнями, вів активні екологічні дослідження (багато статей і підручник для ЗВО, що мав аж шість видань), примушуючи головний мозок відшукати шлях захисту синів, їх нащадків і всього людства від передбаченого іншими науковцями неминучого і смертельного для людства Колапсу-ХХІ – останньої й глобальної війни за рештки земних ресурсів.

Ця ментальна орієнтація й стала причиною того, що навесні 2000 р. в потці сотень нанотехнологій ми легко помітили дві рятівні для Ното – нано-фотокаталізацію (виробники «протипандемічних» масок гальмують її використання для створення дешевих і майже «вічних» виробів) та отримання біопластиків від активних ціанобактерій. Ми вже вказали, що заміна цими біопластиками поширених сучасних не тільки припинить відому «епідемію ожиріння», а й набагато страшнішу світову ендокринну пандемію [1].

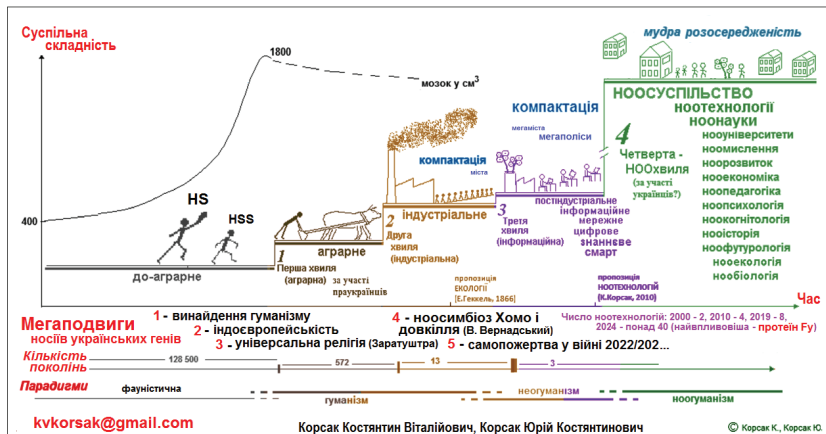
Сьогодні у нашому списку мудротехнологій вже більше 40, маємо десятки наукових праць, створили енциклопедію «слів з майбутнього», отримали авторські свідоцтва (радімо пошук по слову «Nooglossary»), але загалом помічаємо ріст опору і відмов від опублікування, наприклад, рис. 1.

Психозахист-2023 громадян України на основі ноофактів про минуле і майбутнє

Мегачинниками впливу на всіх Номо є невідомі для ЗМІ ноореволюції №1 і №2, до яких приєдналась №3

№1 полягає в заміні екодеструктивних наявних виробництв ноотехнологіями, що надають людям потрібне і лікують довкілля (пошук - по Nooglossary)
№2 менш помітна і полягає у створенні правдивої картини всієї еволюції на основі Ізотопного та іншого датвання і секвенування органічної складової музейних і нових артефактів. Вже довела, що Доля (чи Бог?) доручила носіям українських генів рятувати людство

№3 найстарша і стосується Штучного інтелекту. Вона різко прискорила восени 2022 року і йде на допомогу ноореволюції №1 і №2

P.S. Хочемо попередити всіх про те, що на Заході з певних причин ще пізніше тому вирішили заборонити всі слова з літерами "ноо" у виданнях зі світу Sciences&Arts за єдиним винятком. Цей виняток - термін "ноосфера", що означає уявну "шарденівську" навколоземну спліт-оболонку, яку формують взаємопов'язані думки мільярдів Номо. Тому ноореволюція рухається з України і від нас у черговий раз запалить все майбутнє людства.

Рис. 1. Поліпшена «тоффлерівська» модель еволюції людства, що враховує головні ноонаукові досягнення на момент створення цих тез

Висловлюючись патетично – рис. 1 є тим найціннішим, чим ми володіємо й зобов'язані поширювати з «усіх сил», адже наша фахова етика вимагає обдаровування рятівними ідеями всіх Номо, а не приховування для індивідуальних заробітків. Ми винайшли рис. 1 ще в кінці 2022 р. як можливий засіб підвищення в умовах війни психічної стійкості молоді і всього населення України на основі знання правди і про минуле, і про майбутнє.

Ставлення до наших праць і до рис. 1 прекрасно ілюструють два документи [2; 3]. Міністерство освіти і науки України на основі рецензій з трьох провідних університетів нашої великої статті, що містила рис. 1, безапеляційно стверджує, що всі поняття з префіксом «ноо-» не стосуються наук. Для

посилення цієї «аргументації» зроблений наголос на неможливості екологічно ідеальних процесів [2]. Такою ж була реакція на наші ноопропозиції багатьох інших державних установ і керівництв університетів. Та існує єдиний виняток – Національна академія наук України, яка після певних роздумів і вагань поставила в свій основний орган «Світогляд» нашу статтю «Реальний ноошлях до повної ліквідації загрози Колапсу-XXI через розвиток ноонаук» [3].

Коли нас студенти запитують «Яка з мудротехнологій найвпливовіша?», ми вказуємо не перші дві, а бактеріальну ноотехнологію «протеїн Fy» – отримання з допомогою гейзерного мікрогрибка Fy (*Fusarium yellowstonensis*) за 3–4 доби в побутових умовах без біореакторів з довільних «органічних відходів» ідеального білкового мікрофаршу. Очевидно, що поширення по планеті спор Fy неминуче ліквідує все індустріальне тваринництво, а тому Номо перестануть з'їдати щосекунди понад 3300 живих істот, більшість з яких мають свідомість. У США використання Fy жорстко обмежене ринком веганських продуктів. В Європі минулої весни ЄС проголосив «прогрес» у розвитку бактеріальних та інших ноотехнологій. Галас є, а справ ще немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корсак К. В., Корсак Ю. К. Пропозиція авторських ноозасобів ліквідації епідемії ожиріння та інших глобальних небезпек. *Proceedings of the 1st International Scientific Conference «Interdisciplinary Science Studies» (January 19–20, 2023)*. Dublin, Ireland. P. 93–99. URL: <https://ojs.publisher.agency/index.php/ISS/issue/view/14/39> (дата звернення: 11.10.2024).
2. Kurbatov D. I. Ministry of Education and Science. No. 1/5967–23 dated 04/27/2023.
3. Корсак К., Корсак Ю. Реальний ноошлях до повної ліквідації загрози Колапсу-XXI через розвиток ноонаук. *Світогляд*. 2024. №2 (106). С. 49–51 URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2024-19-2/svit-2-2024-korsak-012.pdf> (дата звернення: 11.10.2024).

Секція: Економічні науки

Прима В. В.,

кандидатка філологічних наук, доцентка;

Лепетень А. А.,

студентка I курсу,

Державний торговельно-економічний
університет

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У сучасному світі розвиток підприємств є дуже важливим, оскільки зростає економіка країни, стабільність у суспільстві та створюються робочі місця, що добре впливає на підвищення рівня та якості життя населення. Підприємництво є однією з найважливіших ознак ринкової економіки та основною передумовою розвитку народного господарства будь-якої країни. Крім цього, розвиток підприємництва країни є своєрідним індикатором характеру змін у зовнішньому середовищі. Позитивні зміни у зовнішньому середовищі, зокрема, в економіці країни є неможливими без розвитку підприємництва.

При формуванні та розвитку конкурентоспроможного підприємницького бізнесу велике значення має економіка та правове середовище господарювання в країні. Тому стабільне економічне та правове середовище допомагає при зростанні та розвитку підприємництва в країні [1]. Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних та соціальних результатів й одержання прибутку [2].

Культура підприємництва посідає важливе місце в концепції підприємницького суспільства. Допомагає зрозуміти підприємцю цінність бізнесу, правила та норми поведінки підприємницької діяльності та зрозуміти поведінку підприємця [3].

Розвиток підприємництва відбувається під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, які можуть стимулювати процеси розвитку та стримувати їх. Саме зовнішні фактори мають значний вплив на процеси становлення та зростання підприємницького сектору в Україні.

Важливого значення набуває розвиток малого бізнесу, оскільки при правильному управлінні такий бізнес допомагає розвивати економіку країни. Тому увага до малого бізнесу та його підтримка державою може стати ефективним механізмом розвитку середнього підприємницького сектору. Успішний розвиток підприємництва можливий лише в умовах забезпечення здорової конкуренції, створення сприятливого клімату та раціональної підтримки з боку держави, ефективної дії ринкових механізмів [4]. Державне регулювання підприємництва використовує такі функції та методи: прогнозування, стимулювання, інформаційне обслуговування та кадрове забезпечення [5].

Використовують різні методи для регулювання підприємницької діяльності в Україні, їх можна поділити на прямі та непрямі. До прямих методів належать: нормативно-правові акти, ліцензування, квотування, державні замовлення, цінове регулювання. Непрямі методи: фінансова політика, грошово-кредитна політика, інформаційна політика, інноваційна політика, розвиток інфраструктури.

Розвиток підприємницької діяльності стимулює зростання економіки, соціальної сфери, забезпечує стабільність суспільства, зростає кількість підприємств та покращується діяльність підприємств.

Для покращення підприємницької діяльності в країні потрібно дотримуватися таких напрямків: удосконалювати законодавчу та нормативну базу стосовно створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, створювати спрощену систему податків, держава повинна підтримувати малий та середній бізнес, стимулювати розвиток підприємництва та створювати нові робочі місця.

Таким чином, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва є одним із пріоритетних завдань державної політики. Потрібно розробити та застосувати прямі і непрямі методи підтримки та заохочувати підприємництво. Розвиток підприємств в Україні допоможе створити нові робочі місця, сприяти економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Причепя І. В., Руда Л. П. Сучасні тенденції та перспективи розвитку підприємницького сектору економіки України. *Економічний простір*. 2019. № 143. С. 67–80.
2. Лойко В. В., Макаровська Т. П. Економіка підприємства: [навч. посібн.]. Київ: КНУТД, 2015. 267 с.

3. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. І. М. Сотник, д.е.н., проф. Л. М. Таранюка. Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с.

4. Маматова Л. Ш. Державне регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 33. С. 153–160.

5. Сергійко О. В. Державне регулювання та управління у сфері підприємництва: зміст та функції. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14. С. 157–160.

Сагалю Х. Р.,
магістр,
Державний торговельно-економічний
університет (м. Київ)

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В ЦИФРОВІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Цифрова трансформація є ключовим напрямом розвитку сучасних організацій, що спрямована на використання новітніх технологій для підвищення ефективності бізнесу. Однак процес цифрових змін потребує не лише технічної модернізації, а й ретельного стратегічного управління змінами. Ефективне управління змінами в умовах цифрової трансформації може значно підвищити успішність впровадження нових рішень, мінімізувати ризики та збільшити конкурентоспроможність організації.

Управління змінами – це необхідний комплекс дій, спрямованих на впровадження нових процесів, структур і технологій у компанії. Важливою складовою цього процесу є готовність керівництва та працівників до змін. Цифрова трансформація є найважливішою інвестицією як зараз, так і в майбутньому, яку організації можуть зробити для створення цінності підприємства [1]. На практиці організації, які не змогли адаптуватися до цифрових змін, часто зазнають краху, оскільки їх витісняють з ринку більш успішні конкуренти.

Протягом останніх тридцяти років найбільший вплив на роботу організацій та суспільства в цілому здійснили інтернет та його сервіси: електронна пошта, всесвітня мережа, соціальні медіа, мобільні технології, а нещодавно і блокчейн. Ці технології значно полегшили компаніям доступ до нових

галузей та віддалених ринків, що дозволило суттєво змінити бізнес-моделі та процеси, наблизившись до потреб клієнтів. Є багато прикладів як успішних історій, так і невдач, коли організації не змогли скористатися можливостями цифрових технологій і були витіснені з ринку. За даними аналітиків і дослідників, у найближчі роки до основних прогресивних технологій належатимуть штучний інтелект, блокчейн, роботи, дрони, інтелектуальна автоматизація, великі дані, а також спеціалізовані технології, важливі для певних галузей, такі як 3D-друк, віртуальна та доповнена реальність, інтернет речей [2; 4]. Організаціям важливо вже зараз досліджувати можливості цих технологій, щоб визначити, які сфери діяльності можуть бути успішно трансформовані за їхньої допомоги.

З огляду на швидкий розвиток цифрових технологій, компанії повинні постійно оновлювати знання та застосовувати їх у практичній діяльності. Тому для ефективного впровадження та управління змінами менеджери та керівники підприємств повинні відповідально підходити до вибору інноваційних інструментів управління змінами, які полегшать та прискорять впровадження процесу змін. Ці інструменти роблять процес змін зрозумілим як для розробників, так і для виконавців проєкту. Для досягнення синергетичного ефекту в процесі впровадження змін доцільно поєднувати використання кількох інструментів, адже кожен із них має свою унікальність та особливості [3].

Таким чином, управління змінами в умовах цифрової трансформації є ключовою інвестицією, яка визначатиме майбутнє організацій. Ті компанії, які зможуть успішно адаптувати свої бізнес-моделі до нових технологій і забезпечити грамотне управління змінами, мають всі шанси зайняти лідерські позиції на ринку. Успіх у цифровій трансформації може бути вирішальним фактором для довгострокового розвитку компанії, а невдача може призвести до витіснення менш адаптованих гравців. Тому організаціям варто не зволікати зі впровадженням нових технологій та постійно вдосконалювати стратегії управління змінами, щоб забезпечити свою стійкість і конкурентоздатність у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bill Detwiler: celonis blog, URL: <https://www.celonis.com/blog/change-management-for-digital-transformation-the-three-best-strategies/> (accessed date: 24.09.2024).
2. Kane G. C., Palmer D., Phillips A. N., Kiron D., Buckley N. Strategy, not technology, drives digital transformation. *MIT Sloan Management Review* and Deloitte

University Press. July 2015. URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/fr/Documents/strategy/dup_strategy-not-technology-drives-digital-transformation.pdf (accessed date: 24.09.2024).

3. Саврас І. Перспективні інструменти управління змінами в умовах цифровізації. *Інноваційні технології маркетингу і менеджменту в умовах трансформаційних змін* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (27–29 квітня 2023 р., м. Хмельницький). Хмельницький : ХНУ, 2023. С. 155–161. URL: http://mmix.cv.ua/wp-content/uploads/Tezy_konferentsiya_ITMM_2023_compressed.pdf#page=155 (дата звернення: 24.09.2024).

4. Ринкевич Н. С. Організаційна культура підприємств: виклики, загрози та тенденції. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3(57). С. 123–136.

Секція: Філософські науки

Дарюга Е. В.,

аспірант,

Полтавський національний педагогічний

університет

імені В. Г. Короленка

МАНГА ТА АНІМЕ ЯК ГЛОБАЛЬНІ КУЛЬТУРНІ ФЕНОМЕНИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

За останнє десятиліття по всьому світу можна спостерігати неухильне зростання популярності японських коміксів – манги та японської анімації (мультфільмів і мультсеріалів) – аніме. Якщо наприкінці ХХ та на початку ХХІ ст. манга й аніме були чимось незвичайним, екзотичним і не дуже доступним, то сьогодні вони стали частиною нашого повсякденного життя. Зараз манга й аніме займають дедалі більшу частку культурного контенту. Вони підкорюють публіку всіх вікових груп і стають невіддільною частиною сучасної культури та суспільства загалом. Саме тому тема цього дослідження є актуальною в наш час, адже манга та аніме стали не просто глобальними культурними феноменами нашого часу, а й змогли кардинально вплинути на сучасне суспільство.

Зараз завдяки сучасним комп'ютерним технологіям та мережі «Інтернет» кількість любителів таких японських глобальних культурних феноменів, як манга й аніме, постійно зростає швидкими темпами. Варто зазначити, що тепер манга й аніме мають великий вплив на сучасне суспільство: вони визначають низку його характеристик і поведінкових стереотипів. Якщо раніше манга й аніме асоціювалися більше з фанатизмом і хобі, то тепер вони вже давно переросли в комерційний продукт і зайняли своє місце в культурній індустрії [5; 13].

Аналізуючи стереотипи, пов'язані з персонажами манги та аніме, і їхній вплив на сучасне суспільство, можемо сказати, що не всі персонажі манги та аніме однакові, але все ж існують деякі стереотипи, що пов'язані з їхнім характером і поведінкою. Наприклад, слабкість героїв манги та аніме може легко перейти на поведінку суспільства, адже милі, слабкі та майже завжди

правильні персонажі в манзі й аніме, як це часто буває, можуть відобразитися та вплинути на суспільство. Таким чином, нав'язлива ідея існування певних типів персонажів може сильно впливати на поведінку читачів манги та глядачів аніме [3; 6–8; 12; 14].

Крім того, манга та аніме формують світогляд здебільшого дуже молодих читачів і глядачів. Це відбувається завдяки захопливим розповідям і глибоким ідеям, над якими замислюється кожен читач манги чи глядач аніме після прочитання або перегляду. Можна сказати, що манга й аніме через підкреслення моральних цінностей та етичних засад можуть спрямовувати людей, а особливо молодь, на правильний шлях [1; 2, с. 62–76; 5; 9; 10; 11, с. 143–153; 13].

Ще одним важливим аспектом впливу манги та аніме на сучасне суспільство є їхня допомога у знятті стресу серед людей будь-якого віку. Особливо це актуально сьогодні, зокрема в Україні, адже наше життя різко змінилося під соціальним тиском через пандемію COVID-19 та повномасштабну російську агресію проти України, у зв'язку з чим процес навчання та основна робота стали проходити онлайн. Саме тому манга та аніме стали одними з головних інструментів боротьби зі стресом та депресією. І це пов'язано не лише зі змістом чи сюжетом манги або аніме, а й із практично необмеженим вибором їхніх жанрів [1; 2; 5; 9–11; 13].

У наш час манга та аніме стали джерелом фандомів, адже деякі читачі манги або глядачі аніме спеціально вибирають їх через високу ймовірність того, що між персонажами манги чи аніме виникнуть якісь романтичні стосунки, і саме після цього формуються групи фанатів, які спілкуються виключно на цю тему. Ба більше, манга та аніме здатні розвивати фантазію та творче мислення у своїх шанувальників і фанатів. Гарно намальовані в манзі та аніме персонажі та світи, у яких вони живуть, іноді стають натхненням для творчих робіт їхніх шанувальників і фанатів, які створюють малюнки, оповідання чи навіть анімаційні фільми [4].

Манга та аніме також роблять свій внесок у сферу розваг, адже манги, аніме-серіали та фільми приваблюють безліч читачів і глядачів, що робить цю індустрію надзвичайно прибутковою. Успіх манги, аніме-серіалів і фільмів призвів також до появи відеоігор та інших товарів, пов'язаних із цією тематикою [5; 13].

Не можна не відзначити й культурний аспект манги та аніме, адже манга й аніме – це не просто історії про героїв та їхні пригоди, а одна з можливостей познайомитися з японською культурою. Багато манг і аніме відобра-

жають традиції, звичаї, мову, музику, історію, міфологію, моду та національну кухню Японії. У свою чергу, читачі й глядачі, починаючи читати мангу чи дивитися аніме, можуть поринути в японську культуру, вивчити мову та набути знання про місцеву національну кухню [3; 7; 8; 12; 14].

На останок, манга та аніме здатні поєднувати людей по всьому світу. Багато фестивалів, культурних подій та заходів, пов'язаних із мангою та аніме, не лише надають можливість поспілкуватися з іншими людьми, а й дозволяють бути частиною величезної спільноти, де люди знаходять однодумців і формують власну субкультуру манги й аніме [4; 5; 9; 13].

Підсумовуючи, можемо сказати, що манга та аніме продовжують залишатися одними з найважливіших сегментів сучасної глобальної культури. Вони здатні позитивно впливати на читачів і глядачів, а також стимулювати розвиток творчої індустрії. Манга та аніме також є відмінними інструментами, здатними зближувати людей і давати можливість висловити свою індивідуальність. Загалом, манга й аніме – це цікаві та важливі елементи сучасної глобальної культури, які продовжують розвиватися та робити свій внесок у культуру й суспільство в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brenner R. E. Understanding manga and anime. Westport; London: Libraries Unlimited, 2007. xix, 333 p. URL: [https://lmsspada.kemdikbud.go.id/pluginfile.php/479312/mod_resource/content/1/1.%20Robin%20E.%20Brenner%20-%20Understanding%20Manga%20and%20Anime-Libraries%20Unlimited%20\(2007\).pdf](https://lmsspada.kemdikbud.go.id/pluginfile.php/479312/mod_resource/content/1/1.%20Robin%20E.%20Brenner%20-%20Understanding%20Manga%20and%20Anime-Libraries%20Unlimited%20(2007).pdf) (accessed date: 18.10.2024).
2. Drummond-Mathews A. What boys will be: a study of shonen manga. *Manga: an anthology of global and cultural perspectives* / ed. by T. Johnson-Woods. New York: Continuum International Publishing Group, 2010. P. 62–76.
3. Holmberg R. An introduction to gekiga, 6970 A. D. *The comics journal*. 2011. P. 1–4. URL: <https://www.tcj.com/an-introduction-to-gekiga-6970-a-d/> (accessed date: 18.10.2024).
4. Ito M. Japanese media mixes and amateur cultural exchange. *Digital generations: children, young people, and the new media* / ed. by D. Buckingham, R. Willett. New York: Routledge, 2006. P. 49–66. URL: <https://cdn.loc.gov/copyright/1201/2008/responses/mizuko-ito-20.pdf> (accessed date: 18.10.2024).
5. Kinsella S. Adult manga: culture and power in contemporary Japanese society. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2000. 228 p. URL: <https://archive.org/details/adultmangacultur00kins/page/n7/mode/2up> (accessed date: 18.10.2024).
6. Ladd F., Deneroff H. Astro Boy and anime come to the Americas: an insider's view of the birth of a pop culture phenomenon. Jefferson; London: McFarland & Company, Incorporated, Publishers, 2009. 222 p.

7. Petersen R. S. Comics, manga, and graphic novels: a history of graphic narratives. Santa Barbara; Denver; Oxford: Praeger, 2011. 274 p. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9780313363313_A23451710/preview-9780313363313_A23451710.pdf (accessed date: 18.10.2024).
8. Petersen R. S. The acoustics of manga. *A comics studies reader* / ed. by J. Heer, K. Worcester. Jackson: University Press of Mississippi, 2009. P. 163–171.
9. Reider N. T. Japanese demon lore: oni, from ancient times to the present. Logan: Utah State University Press, 2010. 271 p. URL: <https://archive.org/details/JapaneseDemonLore/page/n7/mode/2up> (accessed date: 18.10.2024).
10. Schmitz-Emans M., Bachmann C. A. Literatur-Comics: adaptionen und transformationen der Weltliteratur. Berlin; Boston: De Gruyter, 2012. 433 S.
11. Schologlmann S. Japan. Manga! Religion? The new myths of the Japanese ninth art. *Reconfigurations: interdisciplinary perspectives on religion in a post-secular society* / ed. by S. Knauss, A. D. Ornella. Vienna: Lit Verlag, 2007. P. 143–153.
12. Shamoon D. Films on paper: cinematic narrative in gekiga. *Mangatopia: essays on manga and anime in the modern world* / ed. by T. Perper. Santa Barbara, 2011. P. 21–36.
13. Silverberg M. Erotic grotesque nonsense: the mass culture of Japanese modern times. Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press, 2006. 369 p. URL: <https://archive.org/details/eroticgrotesquen0000silv/page/n5/mode/2up> (accessed date: 18.10.2024).
14. Wasylyk K. Need for speed: anime, the cinematic, and the philosophical. *Children's literature association quarterly*. Baltimore: The Johns Hopkins University, 2010. Vol. 35, No. 4. P. 427–434. URL: https://www.researchgate.net/publication/236791536_Need_for_Speed_Anime_the_Cinematic_and_the_Philosophical (accessed date: 18.10.2024).

Сало А. О.,
аспірант,

Харківський національний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ВИКЛИКІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Інформаційні технології прискореним темпом проникають у всі сфери людського буття, створюючи нові форми соціальної і культурної взаємодії в суспільстві. Разом з цим ширяться надмірні страхи та ейфорії від цифрового удосконалення. Безперечно, цифровізація відкриває нові можливості

для державного управління, економіки та суспільства, але також створює нові етичні та антропологічні виклики. У реаліях сучасного українського суспільства ці виклики посилюються військовою агресією рф.

Метою цієї публікації є розгляд як позитивних аспектів, так і ризиків цифрової трансформації в умовах війни.

Цифрові технології відіграють вирішальну роль у забезпеченні стійкості держави під час війни. Загальновідомо, Україна є одним із флагманів за рівнем розвитку державних цифрових послуг, свідченням чого є той факт, що за останні шість років у світовому рейтингу наша країна піднялася з 102-го на 5-те місце [1]. Навіть під час війни Україна змогла оперативно адаптувати технологічні інновації для підтримки роботи критичних інфраструктур, уряду та системи оборони, що дозволило зберегти функціонування державних органів.

Війна, яка для будь-якого суспільства є найбільшою соціальною патологією та екзистенційною кризою, порушує в суспільствах постіндустріального зразка, яким є українське суспільство, нові етичні питання, пов'язані з використанням цифрових технологій. Наприклад, зростання кількості кібернападів, дезінформації та тотального контролю вимагає етичного осмислення. У цьому сенсі варто погодитися з думкою Лучано Флориді, що інформаційна етика повинна стати основою та умовою існування людства в цифрову епоху [2]. Україна опинилася на передовій цього етичного виклику, балансуючи між необхідністю захисту держави та збереженням демократичних прав і свобод.

Цифровізація значно полегшила процеси державного управління в умовах війни. Додатки, такі як «Дія», дозволяють громадянам отримувати державні послуги онлайн навіть під час бойових дій, що сприяє збереженню стабільності в країні. Згідно зі статистичними даними, з початку війни кількість користувачів Дії зросла на 20% і становить 18,6 млн [3]. Такий високий рівень цифровізації в суспільстві дозволяє створити нову форму державної влади, так званий «цифровий уряд». На думку експертів такий уряд може сприяти встановленню прозорості та підвищенню ефективності, проте може перетворитися на нову форму поневолення та контролю над людиною [4].

Цифровізація в умовах війни також несе загрози для кібербезпеки країни. Україна стала об'єктом численних кібернападів, що вимагає переосмислення питання суверенітету у кіберпросторі. На жаль, за кількістю кібератак наша країна займає перше місце в світі [5]. Саме тому, кібербезпека, поряд з фізичним захистом суверенітету і цілісності держави, стає одним із най-

більш важливих факторів національної безпеки [6]. Цифрова війна вимагає не тільки технічних, але й філософських підходів до вирішення питань цифрового суверенітету та відповідальності у глобальному кіберпросторі.

Одним із викликів цифровізації є зростання цифрової нерівності. Доступ до цифрових технологій є нерівномірним, особливо в умовах війни, що впливає на різні соціальні групи по-різному. Зокрема, Мануель Кастельс звертає увагу громадськості та науковців на нагальну проблему нерівномірного доступу до інформаційних технологій, що може призвести до виникнення нових форм соціального і антропологічного відчуження людини [7]. У цьому контексті Україна стикається з важливим завданням забезпечити рівний доступ до цифрових ресурсів усім верствам населення, незважаючи на воєнні дії.

Таким чином, цифровізація в умовах війни відкриває перед Україною великі можливості, але водночас ставить низку етичних і філософських викликів. Філософське осмислення цих процесів допомагає критично оцінити роль цифрових технологій у державному управлінні, кібербезпеці та суспільній справедливості. Україна, будучи на передовій цифрових змін, має можливість стати лідером у формуванні нових підходів до цифрової трансформації у світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Toporkova V. Why Ukraine Is a Digital Public Service Powerhouse, Even Amid War. *United 24 Media*. Sep. 28, 2024. URL: <https://united24media.com/life-in-ukraine/why-ukraine-is-a-digital-public-service-powerhouse-even-amid-war-2657> (accessed date: 26.10.2024).
2. Floridi L. *The Ethics of Information*. Oxford: Oxford University Press, 2013. xix, 357 p.
3. Як Україна під час війни стала світовим лідером із цифровізації держуправління. *Kyiv Post*. 01.10.2023. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/22145> (дата звернення: 26.10.2024).
4. Morozov E. *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom*. New York : PublicAffairs, 2011. xvii, 409 p.
5. Rudik K. Unleashing the Digital Arsenal: Lessons from Ukraine. *Brussels Morning*. 30 October 2023. URL: <https://brusselsmorning.com/unleashing-the-digital-arsenal-lessons-from-ukraine/35305/> (accessed date: 26.10.2024).
6. Rid T. *Cyber War Will Not Take Place*. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2013. xvi, 218 p.
7. Castells M. *The Rise of the Network Society*. 2nd ed. Chichester, West Sussex ; Malden, MA : Wiley-Blackwell, 2010. lvii, 597 p.

Требін М. П.,
доктор філософських наук, професор,
Харківський національний економічний
університет
імені Семена Кузнеця

ВІЙНА І МИР У РЕЛІГІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Війна є тим соціальним явищем, яке властиве людському суспільству на всіх етапах його історичного розвитку. Тому не випадково, що вона стала предметом релігійних роздумів, починаючи з самого раннього етапу розвитку людства. І сучасне осмислення війни як соціального феномену, що становить реальність сьогоdnішнього дня, зажадає звернення до попередньої релігійної традиції розуміння причин і сутності цього явища. Практично всі релігійні традиції проповідують цінність людського життя та забороняють убивство. В авраамічних релігіях (іудаїзм, християнство, іслам) заповідь «Не вбий!» є непорушною. Подібні заклики містяться у текстах релігій Стародавньої Індії: джайнізму (Сутра-кританга), буддизму (Трипітака), індуїзму (Закони Ману).

У той же час, найрізноманітніші релігії світу тією чи іншою мірою виправдовують війни, насильство [1]. У давнину для іудеїв війна розглядалася як спосіб отримати обітовані землі та відстояти їхню відмінність від сусідніх народів. Згідно з Талмудом, юдеї мали вести війну проти хананеїв, які за їхній аморалізм підлягали винищенню. В іншому випадку, хананеї можуть розбестити іудеїв. Щодо інших народів війни мають вестися з моральними обмеженнями. Зокрема, обложеному місту потрібно запропонувати мир за умови виплати данини. У разі відмови чоловіки знищуються, а жінки та діти беруться в полон [2]. Для давньоєврейської Біблії характерна переконаність у тому, що насильство, яке чинить людина, – лише відмінна риса земного життя і що сили зла можна стримувати лише на якийсь час. Біблія постійно звертається до питання насильства і показує людині її схильну до насильства природу, починаючи від убивства, виключно з суперництва, Каїном свого брата Авеля, від антивоєнних проповідей пророків і закінчуючи одкровеннями самого Яхве про мир, що встановився між народами, про що йдеться в книгах пророків Міхея та Ісаї, про мир без насильства в кінці часів, коли мечі перекують на орала – маніфест для сьогоdnішнього руху за мир у всьому світі.

Лише незначна кількість віршів Корану присвячена війні та насильству, слова «милосердя» та «мир» зустрічаються там значно частіше, ніж «джихад». Аллах – не бог війни, навпаки, як говорить перша сура Корану: «В ім'я Аллаха, милостивого, милосердного». Серед 99 імен Аллаха згадуються «М'який», «Кроткий», «Кохаючий», «Прощаючий». Крім того, слово «іслам» означає підкорення, покірність, які людина має виявляти по відношенню до Бога. Етимологічно слово «іслам» походить від того ж кореня, що і «салам» (мир). Звідси і мусульманське вітання «Салам алейкум» («Мир вам»). Для ісламу війна – це спосіб поширення цієї релігії серед інших народів. Під час широкомасштабних ісламських завоювань доктрина джихаду широко використовувалася для виправдання війн проти «невірних». Однак у наші дні більшість мусульманських богословів навчають своїх послідовників тому, що джихад оголошується лише з метою захисту ісламського світу від агресії. Утім, у радикальних течіях ісламу, як і раніше, є заклики до тотальної війни проти невірних. Таким чином, як і будь-яка інша релігія, іслам може бути використаний як для обґрунтування необхідності прагнення до миру, так і для виправдання війн з іновірцями [3].

Складним для розуміння є дискурс війни в буддизмі. Для буддиста війна – це ситуація напруженого вибору. Якщо буддистський монах не має права забрати життя не тільки в людини, а й у будь-якої іншої живої істоти, то мирянин, слідуючи суспільним обітницям, змушений захищати сім'ю та суспільство, у тому числі беручи участь у війні. При цьому він повинен виявляти страждання до ворога. Якщо противника доводиться вбивати, то тільки в ситуації, коли це абсолютно неминуче для збереження твого життя або коли шкода від вбивства буде меншою, ніж зло, яке може заподіяти ворог. Діяти потрібно з почуттям глибокої скорботи щодо ворогів і взагалі щодо ситуації війни. Важливо, за буддистським вченням, мінімізувати пошкодження своєї карми. Дуже складно зовсім не завдати їй шкоди, позбавляючи інших життя, нехай навіть дотримуючись суспільного обов'язку [4].

З погляду християнської філософії, війна – продукт божественного приречення. Згідно з християнським дискурсом, від Бога походить і справжня справедливість війни, яка повинна вестись в ім'я віри, в ім'я християнства. Гріхопадіння, на думку Августина Блаженного зіпсувало природу людини. Гріхи – гордість, зарозумілість, свавілля, жадібність і злісність – налаштовують людину проти свого ближнього. Це приводить до війн, які неминуче будуть виникати до скінчення століть. Для досягнення миру потрібна спра-

ведлива влада, яка, за Августином, полягає в підтримці внутрішнього миру, тобто порядку та злагоди, на всіх рівнях соціальних відносин, починаючи від окремої сім'ї і аж до держав та міждержавних спілок, нарешті аж до всього людства. Це ідеал, якого потрібно прагнути. Той, хто слідує ідеалу, рятує свою душу, хто протиставляється йому, той прирікає себе на муки пекла. Для Августина очевидно, що справедлива влада буде відносини на християнських принципах, а мирні угоди між народами незрівнянно шанобливіші навіть за справедливую війну проти агресора на захист своєї вітчизни та християнської віри [5].

Отже, всі релігійні традиції ріднить прагнення до ненасильства. Так, наприклад, у буддизмі вважається, що людина, яка рятує іншого від смерті, нехай навіть із застосуванням насильства проти гвалтівника, насправді робить ненасильницький вчинок. Кохання, жертвність, бажання врятувати ближнього нехай навіть ціною свого життя стали найважливішою частиною поняття про ненасильство в християнській традиції. Ця риса властива й традиційному ісламу. Усі релігійні традиції поєднує етичний ідеал, що спрямовує людей до мирного співіснування та протистояння жорстокості. Безумовно, досягти абсолютного ненасильства неможливо, проте є можливість зменшити насильство у світі за допомогою любові до ближнього та морального самовдосконалення окремої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The warrior and the pacifist : competing motifs in Buddhism, Judaism, Islam and Christianity / edited by Lester R. Kurtz. New York, NY : Routledge, 2018. 362 p.
2. Brody S. M. Ethics of our fighters: a Jewish view on war and morality. New Milford, CT: Maggid Books, 2024. xxii, 389 p.
3. Kelsay J. Islam and war : a study in comparative ethics. Louisville, Ky. : Westminster/John Knox Press, 1993. ix, 149 p.
4. Victoria D. Zen at war. Lanham, Md. : Rowman & Littlefield Publishers, 2006. xvi, 285 p.
5. Августин Блаженный. О граде Божием. Минск : Харвест ; Москва : АСТ, 2000. 1296 с.

Секція: Філологічні науки

Сотнікова О.,

здобувачка другого (магістерського)

рівня вищої освіти,

Харківський національний

педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

ТЕКСТОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ СИНТАКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ (на матеріалі тексту «Мальви» Р. Іваничука)

Формування синтаксичної компетентності є важливим завданням сучасної освіти. Текстocентричний підхід, орієнтований на аналіз та інтерпретацію тексту, забезпечує глибше розуміння мовних явищ, зокрема синтаксичних конструкцій, що робить його ефективним у навчанні синтаксису. Особливо важливим цей підхід є у старших класах, коли учні вже мають певний рівень мовної підготовки і готові до вивчення складніших синтаксичних структур. У цей період учні здатні працювати з текстами різних жанрів і стилів, що дозволяє їм вивчати синтаксис у різних контекстах і з різних перспектив. Особливий інтерес викликають тексти історичних романів, зокрема Романа Іваничука, які відзначаються багатством синтаксичних структур, стилістичними особливостями та насиченістю образів.

Мета нашого дослідження полягає у визначенні методики використання текстocентричного підходу для формування синтаксичної компетентності старшокласників із залученням тексту історичного роману «Мальви» Романа Іваничука.

На думку О. Любашенко, основною ідеєю текстocентричного підходу є те, що мовні одиниці, такі як слова, фрази і синтаксичні конструкції, не можна повністю зрозуміти поза контекстом, у якому вони функціонують [2].

Як слушно наголошує Н. Бондаренко [1], текстocентричний підхід базується на таких ключових принципах:

1) контекстуалізація мовних одиниць: мовні одиниці слід вивчати не ізольовано, а у контексті цілого тексту, що дозволяє старшокласникам зрозумі-

ти, як конкретні синтаксичні структури функціонують у реальних комунікативних ситуаціях. Наприклад, складнопідрядні речення в тексті можуть мати різні функції залежно від того, як вони використовуються для вираження причинно-наслідкових зв'язків або побудови складних описів. Зокрема, у тексті роману «Мальви» Р. Іваничука складнопідрядне речення «Якщо він забуде про свій край, то душа його буде приречена на вічні муки» вжито для вираження емоцій та рефлексій, а у реченні «Хіба я можу покинути все, що було дорогим для мене?» підкреслено внутрішній конфлікт героя і відтворено розгубленість.

2) функціональне вивчення синтаксичних конструкцій: старшокласники вивчають не лише синтаксичні правила, але й те, як ці правила використовуються для досягнення певних комунікативних цілей. Наприклад, різні типи речень у творі «Мальви» «Чому не бачиш, не розумієш цього, обманутий османський люде?», «Спам'ятайся, не вбивай сам себе!», «Хто ж міг знати, що плющ... непомітно снувався тоненькими жилами?» вжито для вираження емоцій, запитів чи команд.

3) аналіз та інтерпретація тексту: старшокласники активно працюють з текстами, аналізують їх структуру, стилістичні особливості й синтаксичні конструкції, що допомагає їм краще розуміти, як різні частини мови взаємодіють одна з одною в межах тексту і як ці взаємодії впливають на загальне значення тексту. Допомогою в цьому є речення з роману «Мальви»: «Вона дивилася на місто, яке тепер здавалось чужим і ворожим», «Чи ж можливе життя без коріння?», «Скажи їм... нехай почують», «Кожен, хто хоч раз торкнувся рідної землі, завжди носитиме її в серці, навіть якщо життя закине його на чужину».

4) інтеграція навчання синтаксису з іншими мовними навичками (читання, говоріння, письмо, аудіювання): старшокласники не лише вивчають синтаксичні конструкції, але й використовують їх у власних письмових та усних висловлюваннях, що сприяє їх практичному засвоєнню.

Які ж переваги текстоцентричного підходу у формуванні синтаксичної компетентності? Погоджуємося з думкою про це М. Пентилюк, яка виділяє серед переваг такі: поглиблене розуміння синтаксису; розвиток аналітичних навичок; поліпшення навичок комунікації; мотивація до навчання [3].

Вважаємо, що тексти Р. Іваничука мають літературну або історичну цінність, тому можуть зацікавити старшокласників і стимулювати їх до більш глибокого вивчення української мови. Наприклад, у романі «Мальви» автор активно використовує різні синтаксичні конструкції для передавання історич-

них подій і психологічного стану героїв, що сприяє глибшому розумінню тексту учнями. Аналіз текстів Р. Іваничука дозволяє старшокласникам не лише поглибити знання про синтаксичні конструкції, але й зрозуміти їхнє стилістичне навантаження та адекватно використовують різноманітні синтаксичні конструкції в усному та письмовому мовленні, що є ключовим аспектом у формуванні синтаксичної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Н. Текстотрична система вивчення державної мови: теоретичний і практичний аспекти. *Державотворча й об'єднувальна функції української мови: реалії здобутки, перспективи* : матеріали міжнародного науково-методичного семінару. Ужгород, 2009. С. 143–153.
2. Любашенко О. В. Текстотричний підхід у побудові лінгводидактичних стратегій навчання в університеті. *Нові технології навчання*: наук.-метод. зб. Київ, 2003. С. 281–290.
3. Пентиліук М. І. Текстотричний аспект формування риторичних умінь і навичок. *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики* : зб. статей. Київ : Ленвіт, 2011. С. 96–108.

Цалініська Є. А.,
бакалавр, ФТМ 2–15;

Прима В. В.,
кандидатка філологічних наук, доцентка;
Державний торговельно-економічний
університет

МОВА СУЧАСНОЇ РЕКЛАМИ

Сучасна реклама є складним явищем, яке вимагає ретельного вивчення як мовної структури, так і соціокультурних елементів. Сучасна реклама використовує мову, щоб створювати ефективні повідомлення, які привертають увагу, створюють емоційний зв'язок з аудиторією та залучають їх до активності. Інформативна функція спрямована на донесення інформації про рекламований продукт або послугу споживачеві. Оскільки рекламний текст зазвичай короткий, важливим є лаконічність і точність передання змісту. Емоційна функція має на меті викликати певні емоції, щоб створити у клієнтів позитивний імідж бренду. Для переконання функція використовує

аргументи, що спонукають людей приймати рішення на користь продукту, а естетична функція використовує риторичні та стилістичні прийоми, щоб покращити сприйняття повідомлення [1].

Рекламні тексти мають різну структуру, яка здебільшого залежить від цілей конкретної рекламної кампанії. У більшості випадків вона містить заголовок, основний текст і заклик до дії. Заголовок привертає увагу, використовуючи інтригу, гумор або несподівані фрази. Основний текст містить важливі аргументи на користь продукту, які можуть включати опис характеристик продукту, його переваг і того, як він відрізняється від конкурентів. Заклик до дії є важливою частиною, яка спрямована на залучення клієнтів до певних дій, наприклад купівлі товару чи відвідування вебсайту [2].

Використання новотворів, запозичень, слоганів і слів із позитивним емоційним забарвленням є прикладами лексичних засобів реклами. Позитивно забарвлені слова підвищують привабливість товару, створюючи у споживача відчуття комфорту, успіху чи задоволення. Новотвори та запозичення підкреслюють інноваційність і глобальний характер бренду, особливо в сучасному світі. Слогани – це короткі запам'ятовувані фрази, які легко асоціюються з брендом і підвищують його позицію на ринку. Риторичні засоби є важливим компонентом ефективних рекламних повідомлень.

Привертають увагу та зберігають інтерес до повідомлення такі методи, як риторичні питання, метафора, метонімія та гіпербола. Метафора додає тексту глибини та емоційності, створюючи образні асоціації. Метонімія економить мовні засоби, використовуючи часткові найменування для позначення цілого. Гіпербола посилює враження від властивостей продукту, а риторичні запитання заохочують внутрішні роздуми споживача, підвищуючи його свідомість. Здатність адаптуватися до різних культурних і соціальних контекстів є важливим елементом сучасної реклами, що стосується як вибору мовних засобів, так і думок аудиторії щодо її поведінки, щоб уникнути помилкових тлумачень або непорозумінь під час міжкультурної комунікації, важливо звертати особливу увагу на лексику. Реклама, створена в мультикультурному середовищі, часто враховує локальні особливості, щоб досягти більшого ефекту [3].

Сучасна реклама використовує цифрові медіа та соціальні мережі, що впливає на мову. Тексти, які легко поширюються та залучають аудиторію до активної участі, стимулюються віруарними кампаніями та інтерактивними форматами. У таких ситуаціях лаконічність і точність висловлювань особливо важливі, оскільки це підвищує ефективність комунікації. У той

же час цифрове середовище пропонує більше можливостей для персоналізації повідомлень, що полегшує краще розуміння потреб споживачів. У сучасній рекламі використання візуальних та аудіальних елементів, які доповнюють текстові повідомлення, є важливим компонентом. Рекламні відео та аудіоролики впливають на споживача через різні сенсорні канали. Емоційний вплив підвищується за допомогою поєднання візуального образу та тексту, що сприяє формуванню більш міцних зв'язків з брендом. Звукові елементи, такі як джінгли або звукові логотипи, підвищують ідентичність бренду та роблять його більш впізнаваним.

Важливо зазначити, що реклама впливає на соціальні норми та цінності, а не просто пропонує інформацію про товари. Вона має здатність сприяти поширенню технологій і нових ідей, а також впливати на споживчі звички та стиль життя. Зважаючи на те, що мова реклами стала потужним інструментом соціального впливу, рекламодавці повинні взяти на себе відповідальність за вибір змісту та форми своїх повідомлень, у рекламі широко використовується нейромаркетинг для максимізації ефективності. Повідомлення, які максимально відповідають потребам і очікуванням споживачів, можна створювати, розуміючи, як вони сприймають інформацію та приймають рішення. Для цього можна використовувати речі, які викликають підсвідомі реакції, такі як кольори, шрифти або звукові сигнали, пов'язані з певними емоціями або діями [2].

Мова, використана в сучасній рекламі, також є результатом розвитку технологій штучного інтелекту. Рекламні повідомлення, адаптовані за допомогою аналізу великих даних, дозволяють краще відповідати потребам аудиторії та підвищувати ефективність комунікації. Нові можливості для адаптації повідомлень у реальному часі з'явилися завдяки автоматизації процесу створення рекламного контенту за допомогою штучного інтелекту.

Отже, можна сказати, що мова, яка використовується в сучасній рекламі, є динамічним і різноманітним феноменом, який використовує різноманітні стилістичні, лексичні та риторичні засоби. Вона є важливою частиною розробки стратегій комунікації, які досягають соціальних і комерційних цілей. Реклама, яка добре використовує мовні ресурси, може не лише привертати увагу, але й створювати постійні зв'язки зі споживачем, що призводить до більшої лояльності та зростання продажів. Рекламисти повинні бути гнучкими та інноваційними, щоб гарантувати актуальність і результативність своїх рекламних кампаній у сучасному світі, ураховуючи постійний розвиток медіа та технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колеснікова І. А. Лінгворекламистика: мова сучасної реклами. *Термінологічний вісник*. 2019. Вип. 5. С. 170–174.
2. Девос А. О. Лінгвокогнітивний вимір сучасної європейської соціальної реклами. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2023. Вип. 20 (88). С. 3–6.
3. Морохова В. О., Бойко О. В., Лорві І. Ф. Рекламний менеджмент / навчальний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 236 с.

Шарагіна О. В.,

кандидатка філологічних наук,
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського

ОБРАЗ ЗЛОЧИНЦЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ XIX-XX СТ

У творах української літератури XIX ст. образ злочинця поставав як символ зла та моральної деградації. Про це писали Т. Шевченко, І. Котляревський, І. Франко та інші митці. У XX ст. письменники зображали злочинців у більш глибоких психологічних портретах, де їхні дії та мотивація досліджувалися в контексті емоційної сфери.

Мета доповіді – проаналізувати образ злочинця в порівняльно-історичному аспекті українського літературного процесу на прикладі творів «Чорна рада» П. Куліша, «Як ревуть воли, як ясла повні?» П. Мирного та «Перейти темряву» І. Роздобудько. Фокус нашого дослідження буде спрямований на психологію та мотивацію до таких дій соціально неадаптованих осіб.

В українській літературі злочинці часто зображувалися як зрадники, які порушують святі обіцянки та загальносуспільні інтереси. Таким був персонаж П. Куліша Іван Брюховецький – гетьман роману «Чорна рада». *«Отакий-то був той Брюховецький, такий-то був той гадюка, що наварив нам гіркої на довгі роки!»* [1, с. 21]. Він позиціювався імпульсивним політичним діячем, який не мав моральних цінностей та поваги до суспільства. Головне, що його турбувало – це влада, адже пообіцявши славне майбутнє, люди повірили його обіцянкам, не підозрюючи, яка це лицемірна людина. *«Ні, не против я, не прогайнув, не промантачив, не проциндрив без пуття:*

усе спустив з рук, аби б тільки як-небудь прикрити ваші злидні. Не мало пішло мого добра і по Гетьманщині. Як та бідна курка-клопотуха, що знайде зернятко – да й те oddaсть своїм курчаткам, так і я все до останнього жупана пороздавав своїм діткам. А тепер от і сам обголів так, що й пучки лізуть із чобіт – доведеться незабаром ходити так, як лапко. Що ж? Походимо й без чобіт, аби моїм діткам було добре» [1, с. 21].

Образ злочинців описувався в психологічному форматі, вже з урахуванням їхньої мотивації та психології. У романі «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного Чіпка Варениченко постає не як злодій, а як герой, розчарований загальносуспільною несправедливістю: *«І росло лихо в його серці – і виростало до гарячої відплати, котра не зна ні впину, ні заборони. Не було тоді нічого, перед чим би він оступився; яка б страховина перед ним не вставала – не злякати її його відважного духу, упертої думки, палкого серця...» [3, с. 7].*

За твердженням С. Негодаєвої, *«кров невинно убитих ним людей зводить нанівець протест колишнього правдошукача. Його вчинкам більше немає виправдання, як немає виправдання злу» [4, с. 83].* Чіпчині злочини демонструють його осуд загальносуспільного устрою. З дитинства до дорослішання соціопатична натура Чіпки проявляється в анархічних діях щодо соціальної несправедливості.

У сучасній українській літературі образ лиходія демонструє людей, які опинилися у складних життєвих обставинах, або психологічно скалічених через напружені внутрішньосімейні стосунки. Так, у романі «Перейти темряву» І. Роздобудько головний герой Міко, який з дитинства позбавлений материнської любові, знаходить собі захоплення, досліджуючи комах, він вбачає у цьому щось велике. За словами А. Вегеш, *«Міка уявляв собі, що може робити все, що захоче: досліди на комах, жабах, людях. Він навіть не знав імені дівчини-бомжихи, яку вбив, досліджуючи» [5, с. 107].* Цей опис свідчить про безжальність і бездушність персонажа.

Емоційно нестабільну особистість Дмитра авторка описує так: *«Дівчина здається йому справжньою, набагато справжнішою, ніж розцяцьковані охайні однокласниці. Вона природна, як... замислюється Міккі... як жаба, як миша, як слизький равлик. У неї, мабуть, свій запах, без домішки парфумів, без усієї цієї машкари...» [2, с. 45].* Міккі постає як персонаж-науковець, він не відчуває емпатії до жінок, яких кривдив, тільки бачить в цьому дослідження їхньої естетики. Він вміло знає як краще себе подати, щоб зацікавити нову жертву.

Отже, у творах «Чорна рада» П. Куліша, «Як ревуть воли, як ясла повні?» П. Мирного та «Перейти темряву» І. Роздобудько герої-злочинці зображуються як безжалісні, жорстокі та злі, що шкодять суспільству та народові. Та попри це злочинців зображають як жертв соціальної несправедливості. Загалом, зображення злочинців у творах української літератури допомагає читачам розуміти природу злочину та його наслідки, а також порушує важливі соціальні й етичні проблеми, що стосуються кожного члена суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куліш П. Чорна рада. Київ : Кристал Бук, 2015. 224 с.
2. Роздобудько І. Перейти темряву. Харків : Фоліо, 2010. 155 с.
3. Мирний П. Хіба ревуть воли, як ясла повні? *Українська література: електронна бібліотека*. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/m/mirnij-panas/400-panas-mirnij-khiba-revut-voli-yak-yasla-povni/7> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Негодяєва С. А. Проблема ідентичності героя – домінанта поетики характеротворення в прозі Панаса Мирного. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Сер.: Філологія. Літературознавство. 2011. Т. 168, Вип. 156. С. 81–85.
5. Вегеш А. Роль літературно-художніх антропонімів із романів Ірен Роздобудько у творенні образів. *Записки з українського мовознавства*. 2022. Вип. 29. С. 99–111.

Насарая А. В.,

здобувач ступеня доктора філософії,
Національний університет «Одеська
юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПОРТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасні інноваційні технології, що забезпечують можливість використання штучного інтелекту для обробки великих обсягів інформації, віддаленого керування виробничими процесами та спрощення різномірної взаємодії, створюють умови для оптимізації функціонування багатьох сфер діяльності людини. Портова діяльність не є виключенням. Зважаючи на досвід, набутий під час пандемії, порти продовжують «захоплюватися» впровадженням та розвитком новітніх технічних рішень для зменшення часу на обробку суден, управління морським трафіком та скорочення викидів, прагнучи екологічного розвитку і досягнення Цілей сталого розвитку ООН. Більшість цифрових та екологічних ініціатив портів є результатом внутрішньої політики, підтриманої національними адмініструючими інституціями різних рівнів – від місцевого до загальнодержавного, а також базованої на локальних рішеннях портів міжнародної співпраці між портами, розташованими не лише у межах одного регіону, а й на віддаленні у тисячі миль. Кожен з цих рівнів взаємодії характеризується власними імперативними або рекомендаційними інструментами, створюючи необхідну законодавчу та організаційну основу для впровадження інновацій.

Українські порти, формуючи значний складник регіональних ланцюгів постачання та працюючи у надскладних умовах триваючої збройної агресії РФ, не залишаються осторонь розробки та впровадження цифрових рішень для організації роботи, але поки демонструють нижчу інтенсивність порівняно з портами Південно-Східної Азії або Європи. Документи довгострокового розвитку морської діяльності та портової галузі – Морська доктрина України на період до 2035 року [1] (далі – Доктрина) та Стратегія розвитку морських портів на період до 2038 року [2] (далі – Стратегія) – передбачають такий напрям модернізації водної транспортної та сполученої з нею інфра-

структури, як і Національна транспортна стратегія до 2030 року [3]. Зокрема у Стратегії передбачається, що одним з очікуваних результатів збалансованого розвитку та ефективного використання портових потужностей стане забезпечення функціонування морських портів на інноваційній основі відповідно до концепцій «смартпорт», «енергоефективний порт» та «зелений порт», що узгоджується із загальносвітовими тенденціями та урахує кращі практики сталого розвитку портів світу. А положення Національної транспортної стратегії до 2030 року містять загальні засади «розумного» та «зеленого» переходу транспортної діяльності.

Для свого часу зазначені положення дійсно були інноваційними та могли сформуванати необхідний фундамент для оновлення законодавства, але, на жаль, не отримали такого необхідного «продовження» з метою полегшення впровадження технічних стартапів у портах і підтримки ініціатив, що висловлюються для спрощення організації їх роботи. При цьому в ЄС проекти, пов'язані з діджиталізацією портової діяльності, фактично стали мейнстрімом як спільної політики держав-членів, так й кожної з них окремо. Так, проєкт «DataPorts» спрямовано на створення єдиної платформи для обміну цифровими даними, співпраці та обміну знаннями. Ініціатива об'єднала 15 партнерів з усієї Європи для створення консорціуму, присвяченого створенню платформи даних «Cognitive Ports». Ця єдина інтелектуальна система забезпечує безпечний і безперервний обмін даними між європейськими морськими портами, покращуючи обмін інформацією. Для випробування платформи було створено пілотні проєкти у Валенсії (Іспанія) та Салоніках (Греція). У Валенсії основну увагу було зосереджено на прогнозуванні руху суден і вантажів та покращенні логістики, а в Салоніках – на аналізі оперативних даних для оптимізації планування порту та міста. З використанням моделювання штучного інтелекту «Cognitive Ports Data Platform» також надала можливостей передбачити час, необхідний для обробки суден біля причалів, удосконалити логістику та відстежувати вантажі та контейнери в портах. Крім того, він допоміг у міському плануванні, прогножуючи вплив прибуття круїзних суден та спростивши керування їх рухом; у формуванні платформи з відкритим вихідним кодом, яку інші порти можуть налаштувати для своїх потреб, а також додатків штучного інтелекту, оцінці якості довгострокових стратегій бізнес-моделей, базованих на використанні великих обсягів даних [4]. Результати реалізації проєкту свідчать про високу якість запропонованих програмних рішень та можливості до їх широкого використання.

Таким чином, зважаючи на євроінтеграційні прагнення України, важливим є налагодження співпраці галузевих управлінських інституцій та окремих портів у рамках подібних європейських ініціатив, сприяння організаційній підтримці впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у портову діяльність та розробка відповідного правового регулювання, яке не стане запобіжником від модернізації та оновлення традиційних протоколів роботи українських портів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Морська доктрина України на період до 2035 року. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 7.10.2009 р. № 1307 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1108). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-p#Text> (дата звернення: 03.10.2024).
2. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року. Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 548-р. (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1634-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2013-p#Text> (дата звернення: 03.10.2024).
4. Національна транспортна стратегія на період до 2030 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 р. № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-p#Text> (дата звернення: 03.10.2024).
5. Turning seaports into smart ports. *European Commission*. URL: <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/projects/success-stories/all/turning-seaports-smart-ports> (accessed date: 03.10.2024).

Филимонова К. В.,

студентка 1 курсу, група 1–19,
Державний торговельно-економічний
університет

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ ЗА ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Тема окупованих територій є надзвичайно важливою, особливо для українського народу, який вже третій рік потерпає від збройної агресії та незаконного вторгнення й окупації частини державної території. На тимчасово окупованих територіях України ще залишаються близько 1 млн. 200 тис.

людей (орієнтовно 300 тис. осіб на Донеччині, 500 тис. на Херсонщині, 350 тис. у Запорізькій області) [1]. Питання окупації стосується не лише порушення територіальної цілісності, а й вкрай серйозних порушень прав людини, міжнародного гуманітарного права та фундаментальних засад міжнародного правопорядку. Для України це не лише політична проблема – це питання боротьби за існування нації.

Основні норми міжнародного права, що регулюють питання окупації, закріплені в Гаазькій конвенції 1907 р. (IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі) [2] та Женевських конвенціях 1949 р. (Конвенція про захист цивільного населення під час війни) [3]. Гаазька конвенція встановлює зобов'язання окупаційної влади щодо забезпечення громадського порядку та безпеки, захисту приватної власності та культурних цінностей на окупованих територіях. Женевські конвенції (Особливо IV Конвенція) регламентують гуманітарні аспекти за умов окупації, зокрема захист цивільного населення, надання медичної допомоги та харчів, заборону депортації та інші. Росія, вочевидь, демонструє суттєве нехтування цими ключовими положеннями, які є надзвичайно важливими для людського існування.

Поняття державної відповідальності в рамках міжнародного права полягає в розумінні та визнанні державами порушень міжнародних зобов'язань. Воно може бути спричинене діями або бездіяльністю, які призводять до шкоди державам, народам чи міжнародним спільнотам. Основними механізмами притягнення агресора до державної відповідальності є міжнародні трибунали та суди. Вони розглядають воєнні злочини, злочини проти миру та проти людяності.

Наприклад, після Другої світової війни Нюрнберзький трибунал (який фактично заклав основи міжнародного кримінального права) розглядав злочини нацистів, скоєні на окупованих територіях Європи (депортації, знущання з цивільного населення та масові вбивства), і визначив, що ці дії є не просто військовими злочинами, але злочинами проти людяності. У ході розгляду справи було зібрано численні докази щодо геноциду європейських громад у вигляді розстрілів у Бабиному Яру та масове знищення людей в концтраційних таборах. На лаві підсудних опинилися 24 колишніх керівники і топчиновники нацистської Німеччини на чолі з Германом Герінгом. Половину обвинувачених – 12 осіб із 24 – засудили до страти через шибеницю, три особи отримали довічні терміни, останні чотири отримали інші тюремні терміни [4]. Притягнення до відповідальності осіб, які керували стратами людей в рамках Нюрнберзького трибуналу, є свідченням виз-

нання індивідуальної відповідності та підтвердження цінності прав людей, і це саме те, чого потребує система міжнародного права в наші дні, беручи до уваги ті жахливі події, які відбуваються на землях України і наразі.

Недотримання міжнародного права на окупованих територіях може призвести до різних видів покарань, які можуть бути вжиті країнами або міжнародними організаціями щодо порушників. До прикладу, після анексії Криму в 2014 році багато країн запровадили економічні санкції проти росії. Але, на жаль, вже згодом вони послабилися та не мали значного впливу на країну-агресора, що продовжується й надалі, навіть після повномасштабного вторгнення. Наприклад, у 2022 році ЄС вивів з-під санкцій транзакції з низкою державних російських компаній, які займаються експортом пшениці та добрив, а також транспортуванням нафти до третіх країн. Це зроблено «з метою забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки у світі» [5]. Санкції вводяться задля створення економічного, політичного або соціального тиску для зміни поведінки об'єкта санкцій. Цей тиск суттєво зменшується або втрачається взагалі, якщо санкції постійно пом'якшують або роблять винятки. Саме це і є серйозною проблемою для України, особливо в умовах тривалого конфлікту, адже це дозволяє росії продовжувати фінансувати воєнні дії та підтримувати окупаційні режими на українських територіях. Для України це означає затягування війни, збільшення людських втрат та руйнування інфраструктури.

На мою думку, тема окупованих територій має набути більшої гласності, адже це є однією з основних проблем сьогодення. Кожного дня український народ перебуває під гнітом російської окупації, і в більшості випадків люди не мають можливості позбутися цього тягара, оскільки російська влада здійснює жорсткий контроль над усіма аспектами життя. Маріуполь став символом стійкості та жаків, з якими стикаються мирні жителі під час конфлікту. Наші Бердянськ, Мелітополь, Херсон та багато інших міст опинилися під контролем окупантів, які намагаються впровадити свої порядки насильницьким шляхом, відбирають приватну власність у цивільних осіб, відправляють людей до полону та піддають тортурам, намагаючись здобути інформацію (і це тільки частина тих жахів, які відбуваються на тимчасово окупованих територіях). Все це є неприпустимими порушенням міжнародного права, за які кожен, хто до цього причетний, має нести відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Одноліток Т. Верещук розповіла, скільки людей ще залишається на тимчасово окупованих територіях. *УНІАН. Інформаційне агентство*. 12.09.2022.

URL: <https://www.unian.ua/society/viyna-v-ukrajini-skilki-lyudey-shche-zalishayetsya-na-timchasovo-okupovanih-teritoriyah-11976861.html> (дата звернення: 17.10.2024).

2. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (дата звернення: 17.10.2024).

3. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 17.10.2024).

4. 13 сходинок на ешафот. Як 78 років тому за вироком Нюрнберзького процесу стратили головних злочинців нацистської Німеччини. *NV New Voice*. 16.10.2024. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/nyurnberzkiy-proces-yakiviroki-vinis-tribunal-i-koli-jih-vikonali-druga-svitova-viyna-50276635.html> (дата звернення: 17.10.2024).

5. Наконечна Є. ЄС опублікував нові санкції щодо РФ. *Deutsche Welle*. 22.07.2022. URL: <https://www.dw.com/uk/yevrosoiuz-opublikuvav-novi-sanktsii-shchodo-rf/a-62560561> (дата звернення: 17.10.2024).

Щербина С. О.,
аспірант (здобувач) ,
Запорізький національний університет

СЛІДОВА КАРТИНА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, УЧИНЕНИХ ЧЛЕНАМИ МОЛОДІЖНИХ НЕФОРМАЛЬНИХ ГРУП (ОБ'ЄДНАНЬ)

Слідова картина злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) є важливим елементом криміналістичної характеристики цих злочинів. Саме криміналістична характеристика визначає напрямок розслідування і способи розшуку, затримання та подальшого викриття злочинця (злочинців).

У сучасній криміналістиці у широкому розумінні слід розуміти як результат будь-якої матеріальної зміни первинної обстановки внаслідок вчинення злочину: матеріально-фіксовані зміни одного об'єкта на інший; поява чи зникнення тих чи інших предметів, порушення початкового розташування, місцезнаходження, стану різних об'єктів. Сліди в широкому розумінні охоплюють: комплекси елементів, притаманних певним подіям; зміни обстановки; зміни вигляду або стану предмета [1, с. 59; 2, с. 211]. У вузькому

розумінні сліди – це матеріальні джерела, що відображають зовнішню будову і форму контактної частини слідоутворюючого об'єкта. Такі сліди треба називати джерелами трасологічної інформації, чи трасологічними слідами. Як, наприклад, сліди пальців рук, ніг, транспортних засобів, знарядь злочину та ін. Це контактні сліди, які утворюються в момент взаємодії за рахунок змін (деформації, формування, зсуву, руйнування) зовнішніх ознак і внутрішніх властивостей слідоутворюючого об'єкта [3, с. 123–124].

Так, сліди злочинів проти життя і здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) пропонуємо диференціювати (класифікувати) за кількома критеріями:

1) за ступенем відображення в реальній дійсності (ідеальні (суб'єктивні) та матеріальні (об'єктивні);

2) за місцем їх залишення (на тілі, на одязі, на місці вчинення злочину, на засобах чи знаряддях злочину);

3) за властивістю слідів (біологічні, фізичні, одорологічні (запахів), предмети та речі, звукові, цифрові).

За ступенем відображення в реальній дійсності пропонується всі криміналістично значущі сліди злочину поділяти на: 1) ідеальні (суб'єктивні), які відображаються у свідомості прямих та опосередкованих учасників події, тобто самих членів неформальних молодіжних груп (об'єднань), очевидців, свідків, медперсоналу та ін. та 2) матеріальні (об'єктивні), які є предметами чи явищами об'єктивної реальної дійсності, зафіксованими на матеріальних носіях (речові докази, звіт щодо проведення судово-медичної експертизи, відбитки пальців, рук, ніг та ін.), і можуть виступати доказами в суді;

За місцем залишення слідів пропонується їх поділяти на: 1) сліди залишені на тілі як потерпілого, так і злочинця (рани, синці, подрапини, вивихи суглобів, переломи кісток, опіки, біологічні виділення людини, мікрочастинки та ін.); 2) сліди, залишені на одязі та інших речах як потерпілого, так і злочинця (розриви тканини, її забруднення, текстильні волокна, сліди крові, слинні та слизові виділення як самого потерпілого, так і злочинця, волосся, мікрооб'єкти та частки запаху (одорологічні сліди); 3) сліди, залишені на місці вчинення злочину: а) сліди крові, слини, сечі, виділення блювотних мас, частини шкіряного покриву, волосся, відбитки рук, ніг, взуття та ін.), б) предмети, залишені злочинцем чи потерпілим – знаряддя злочину (бити, кийки, ножі, вогнепальна зброя та ін.), а також предмети, які належать злочинцям чи потерпілим і дозволяють віднести їх до певного виду неформальних молодіжних груп (певні «ритуальні» чи «обрядові» знаки

сатаністів, скінхедів, футбольних фанів та ін.); 4) сліди, залишені на засобах чи знаряддях злочину (сліди рук злочинця та потерпілого, крові, слинни та слизові виділення).

За властивістю слідів пропонується їх поділяти на: 1) біологічні (крові, слини, сечі та ін.); 2) фізичні (відбитки рук, ніг, шин автомобіля та ін.); 3) одорологічні (запахів) (особисті запахи людини, запахи предметів туалету й особистої гігієни, запахи, пов'язані з побутовими і професійними умовами праці і проживання, та ін.); 4) предмети та речі (одяг, взуття, бити, кийки, ножі, вогнепальна зброя, автомобіль, байк та ін.); 5) звукові (аудіозапис, ідентифікація голосу за фізичними параметрами усного мовлення, акустичних сигналів та середовищ, фонограми (магнітні, оптичні, тощо) та сигналограми. Хоча варто зазначити, що з розвитком цифрових технологій в перспективі звукові сліди можна буде віднести до цифрових; 6) цифрові (наприклад, електронні листи або профіль в соціальних мережах, де містяться висловлювання, заклики, призначення часу і місця вчинення злочину членами молодіжних неформальних груп (футбольні вболівальники, скінхеди, байкери та ін), бази даних (інформація щодо вхідних, вихідних дзвінків, переміщення мобільних пристроїв та ін.); веббраузер, комп'ютер та ін.; усе це є цифровими слідами і може бути використано як для розкриття злочину, так і для попередження злочинних проявів неформалів.

Отже, слідова картина є сукупністю як матеріального (об'єктивного), так й ідеального (суб'єктивного) відображення у навколишній обстановці та в пам'яті осіб, за допомогою якого і встановлюються всі фактичні обставини, необхідні для розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань). Нами ж запропонована класифікація слідів, які залишаються від злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криміналістика: підручник / В. Ю. Шепітько та ін.; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 464 с.

2. Копча В. В., Фрідманський Р. М., Копча Н. В. Правове дослідження слідів на місці злочину: які сприяють ефективному розкриттю і попередженню злочинів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Т. 2. № 72. С.211–218.

3. Криміналістика : підручник для слухачів, ад'юнктів, викладачів вузів системи МВС України / П. Д. Біленчук та ін. Київ: Атіка, 1998. 416 с.

Секція: Педагогічні науки

Дворська А. О.,

аспірантка,

спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні
науки»,

Льотна академія Національного авіацій-
ного університету,
м. Кропивницький

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ

Формування громадянської культури майбутніх авіаційних фахівців є важливим компонентом сучасної авіаційної освіти. Умови роботи в авіаційній галузі вимагають від фахівців не лише високого рівня професійних знань і навичок, але й особистісних цінностей, які сприяють прийняттю відповідальних рішень, дотриманню етичних норм та забезпеченню безпеки. Саме ціннісні орієнтації є фундаментом для формування громадянської культури, що забезпечує ефективну соціальну та професійну інтеграцію фахівців у суспільство.

У сучасному контексті, де авіаційна галузь зазнає значних змін, особливого значення набуває формування громадянської культури майбутніх авіаційних фахівців. Ціннісні орієнтації є ключовим компонентом їхнього розвитку і впливають на їхнє ставлення до професії, безпеки, етичних стандартів та відповідальності перед суспільством. Ціннісні орієнтації досліджували такі науковці: В. Андрущенко, М. Головатий, Г. Дубчак, І. Зязюн, С. Рубінштейн, М. Савчин, П. Таланчук, В. Хмелько, Я. Щепанський.

В українському педагогічному словнику «ціннісні орієнтації – вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтована на певний аспект соціальних цінностей, що формуються в процесі соціального розвитку індивіда, його участі в трудовому житті. Виховання людини можна розглядати як керування становленням або зміною її ціннісних орієнтацій» [1, с. 357].

Ціннісні орієнтації майбутніх авіаційних фахівців формують їхню здатність приймати рішення на основі етичних стандартів, соціальної відпові-

дальності та професійної етики. У сучасних умовах авіаційної галузі, де безпека і взаємодія з іншими учасниками процесу є першочерговими, громадянська культура стає необхідною складовою успішної діяльності фахівців. Важливою умовою є розуміння соціальних та моральних норм, здатність до співчуття та відповідальності перед суспільством.

Ціннісні орієнтації – це взаємопов’язані елементи, які:

- визначають напрямок життєвих прагнень і спрямовують інтереси;
- встановлюють пріоритети і створюють особистий еталон успіху;
- формують життєві цілі та мотивують людину до їх досягнення;
- рівень уподобань;
- формують спосіб бачення світу і визначають критерії оцінки різних явищ і подій;
- формують готовність і рішучість людини діяти для реалізації своїх цілей і мрій [2, с. 227].

Сучасна авіаційна галузь вимагає від фахівців не лише знань і навичок, а й розвиненої громадянської культури, яка ґрунтується на цінності. Тобто ціннісні орієнтації формують світогляд, мотиви та поведінку майбутніх авіаційних фахівців. Вони впливають на здатність приймати рішення на основі етичних стандартів, соціальної відповідальності та професійної етики. Виокремлюємо такі ключові ціннісні орієнтації для майбутніх авіаційних фахівців: безпека, відповідальність, толерантність, професійна честь, патріотизм.

Таким чином, формування громадянської культури майбутніх авіаційних фахівців є надзвичайно важливим завданням сучасної авіаційної освіти. Ціннісні орієнтації, як вибіркова система спрямованості інтересів і потреб особистості, визначають їхнє ставлення до професії, безпеки, етичних стандартів та відповідальності перед суспільством. Виокремлення ключових цінностей, таких як безпека, відповідальність, толерантність, професійна честь і патріотизм, є основою для розробки ефективних педагогічних умов формування громадянської культури авіаційних фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: «Либідь», 1997. 375 с.
2. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009. Вип. 38. С. 222–233.

Секція: Психологічні науки

Заміщак М. І.,

кандидатка психологічних наук,

доцентка;

Бобик В. Р.,

магістр практичної психології

Дрогобицький державний педагогічний

університет імені Івана Франка

ОСОБИСТІСНА ЗРІЛОСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Професія психолога вимагає високого рівня особистісних, так і професійних якостей. Проте в сучасному освітньому просторі відчувається дефіцит психологічного ресурсу особистості психолога. Тому навчання в закладі вищої освіти має сприяти становленню майбутнього психолога, формуванню його здатностей, особистісної зрілості. Особистість майбутнього психолога має бути суб'єктом свого життя, творцем власної долі, що є основним показником особистісної зрілості людини.

Особистісна зрілість – це динамічний феномен, що розвивається під впливом суб'єктивних і об'єктивних чинників. Саме особливе значення для розвитку особистісної зрілості має суб'єктна позиція особистості і створення оптимального середовища. У документі національної доктрини розвитку освіти зазначається, що метою державної освітньої політики є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації та самоактуалізації кожного громадянина України. Тому проблема розвитку особистісної зрілості є актуальною в закладі вищої освіти.

Науковці в дослідженнях особистісної зрілості розрізняють віковий та індивідуальний підходи у визначенні поняття «зрілість»: 1) зрілість – це певний віковий період у житті людини; 2) зрілість – це характеристика високого рівня розвитку окремих психічних функцій людини незалежно від її віку. Віковий підхід у психології представлений класифікацією психосоціального розвитку в епігенетичній теорії Е. Еріксона. Він вважав, що зрілою стає людина з 20 років: 20–25 років – рання зрілість, що спрямована на формування почуття інтимності чи ізоляції; 26–64 роки – середня зрілість, що пов'язана з появою почуття продуктивності чи застою; 65 років – смерть – пізня зрілість як формування Его-інтеграції чи відчаю [2].

Зарубіжними, зокрема, в рамках гуманістичного напрямку (А. Маслоу, К. Роджерс) та українськими психологами досліджено аспекти проблеми

особистісної зрілості (М. Й. Боришевський, Ю. З. Гільбух, Л. В. Долинська, Л. В. Засєкіна, Т. М. Титаренко, В. М. Ямницький). В. М. Ямницький стверджує, що акмеологічною складовою процесу розвитку особистості є життєтворчість, що виражається у формі саморозвитку, самореалізації та самоактуалізації. Основними поняттями життєтворчості є суб'єктність, активність особистості [3]. Науковець акцентує, що суб'єктність як риса життєтворчості має такі показники: 1) цілісність виявлення активності у взаємодії з навколишнім середовищем; 2) відповідальність, свідомий характер діяльності; 3) спрямованість на особистісне зростання, саморозвиток, самоактуалізацію; 4) самореалізацію; 5) розвиток і реалізація духовних потреб; 6) пошук сенсу життя. На нашу думку, названі характеристики належать особистісно зрілій особистості, так як особистісна зрілість окреслює життєтворчість як «процес реалізації цільових та смислових аспектів власного життя» [3, с. 252]. Майбутній психолог, який володіє особистісною зрілістю, є творцем власного життя, йому властива креативність, суб'єктність.

М. Й. Боришевський, пропонує модель особистісної зрілості та включає такі компоненти: утвердження гуманних начал у міжлюдських стосунках, відповідальне та дбайливе ставлення до навколишніх, критичне і самокритичне мислення, екологічна вихованість, любов до праці, інтерес до історії рідного краю, розвинена національна самосвідомість, усвідомлення важливого значення рідної мови [1, с. 32–33].

Таким чином, особистісна зрілість – характеристика стану розвитку особистості, що виявляється в особистісній конструктивній активності. Становлення особистісної зрілості майбутніх психологів – процес динамічний і складний. Кожна особистість по-різному досягає зрілості, залежно від впливу зовнішніх і внутрішніх детермінант.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боришевський М. Й. Психологічні механізми розвитку особистості. *Актуальні проблеми психології*. Т. 1 : Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2001. Ч. 2. С. 26–33.
2. Засєкіна Л. В. Суперечливі тенденції професіогенезу психологів у контексті реформування системи вищої освіти. *Професійна психологія: реалії та перспективи розвитку*. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського національного університету імені Л. Українки, 2008. С. 63–67.
3. Ямницький В. М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія та експеримент : монографія. Одеса : ПНЦ НАПН України – СВД Черкасов М. П., 2006. 362 с.

Заміщак М. І.,
кандидатка психологічних наук,
доцентка;
Маркевич М. В.,
магістр практичної психології,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕВРОТИЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДИТЯЧОМУ ВІЦІ

У сучасних реаліях важливе місце посідає психічне здоров'я дитини. Адже воно визначає її здатність успішно реалізувати свою поведінку та діяльність відповідно до моральних норм і правил, активно розвиватися як особистість. Психічно здоровій дитині належить урівноваженість, адаптивність, духовність, орієнтація на саморозвиток, самореалізацію, самоактуалізацію.

Гармонійний особистісний розвиток і фізичне здоров'я сприяють успішній адаптації дитини в навколишньому середовищі. Невротичні прояви у поведінці здебільшого виникають у дітей, які страждають від дефіциту спілкування з дорослими. З неприємного ставлення дорослих діти зростають в умовах постійних сімейних негараздів. Тому від здорових сімейних стосунків залежить успішне, здорове і щасливе життя дитини.

Аналізуючи дитячі невротичні риси, слід мати на увазі основні поняття: розвиток дитини, невротизм і риси. Людина зазнає диференціальні етапи розвитку щодо різних функцій (когнітивних, емоційно-вольових, соціальних, тощо). У ранньому дитинстві розвивається здатність правильного реагування на ситуації, що викликають тривогу та проявляються за допомогою різних захисних механізмів. Також у дітей може розвинути дезадаптивна поведінка.

Сьогодні невроз не є окремим психічним станом. Науковці найчастіше відносять його симптоми до тієї самої категорії, що й тривожний розлад [3]. Іншими словами, те, що раніше називали неврозом, тепер підпадає під зону тривоги.

Виділяють таку рису, як інтенсивність невротичних розладів [3]. Невротичні думки та поведінка є екстремальними, якщо заважають людині в особистому, професійному та романтичному житті. Більше того, вони, як правило, є відповіддю на незначні проблеми.

Невротична поведінка виникає через те, що людина є буквально невротичною особистістю [2]. Ця поведінка також може виникнути через проблеми з психічним здоров'ям.

Дитина, яка володіє невротичною поведінкою, може втратити зв'язок з реальністю. Реальні чи уявні невдачі супроводжуються негативними емоціями, нездатністю керувати своєю поведінкою та доводити справу до кінця.

Дитячий невроз – це психогенне захворювання, яке впливає на формування особистості, систему її стосунків, у першу чергу, це взаємини в сім'ї та стосунки з ровесниками, іншими дорослими [1].

Отже, невротичні розлади у дітей – форма нервово-психічної патології, яка зумовлена тривалою дією чинників, які травмують психіку дитини. Порушені сімейні стосунки, виховання у формі гіперопіки, непослідовність вимог до дитини, неприйняття дитини – це все сприяє розвитку невротичних розладів у дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ануфрієва Н., Зелінська Т., Єрмакова Н. Соціальна психологія. Київ: Каравела, 2011. 295 с.
2. Бондаренко О. Психологічна допомога особистості. Харків: Фоліо, 1996. 237 с.
3. Хомуленко Т. Психосоматичний підхід у проблематиці психології розвитку: теоретичні та прикладні аспекти. *Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика*: монографія / За ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Книга 1. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. С. 340–358.

Заміщак М. І.,

кандидатка психологічних наук, доцентка;

Мисько В. М.,

магістр практичної психології

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема формування мотиваційної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності обумовлена зростанням потреби суспільства

у спеціалістах, здатних до ефективного вирішення психологічних проблем та завдань у професійній сфері.

Цілісна спрямованість особистості майбутнього психолога буде проявлятися у його потребах, інтересах, ідеалах, особистісних цінностях. Бо кожна особистість має базову систему цінностей, яку прагне розвинути, зберегти, удосконалити. Головною із особистісних цінностей є почуття власної гідності, яке проявляється в поведінці особистості під час спілкування з іншими та залежить від її очікувань, оцінок від них стосовно себе. Якщо існує загроза почуттю власної гідності, то особистість відчуває потенційну небезпеку і старається вирішити проблему навіть за допомогою прийняття кардинальних рішень.

Науковці [1–3], досліджуючи мотиваційну готовність до професійної діяльності, роблять акценти на мотивації професійної діяльності, яка має багаторівневу структуру. Вони стверджують, що мотивація змінюється у процесі професійної підготовки, зокрема, змінюються чисельність та стійкість мотивів. Також змінюються особливості мотивації професійно-діяльнісного рівня. Мають місце соціальні мотиви у формуванні професійної діяльності. Від сили та стійкості мотивів, їх чисельності, структури та ієрархії мотивації залежить успішність майбутньої діяльності.

Дослідження динаміки мотиваційної сфери у процесі професійної підготовки, проведене науковцями [3], показало, що, по-перше, мотиваційна сфера особистості, відповідає реальним умовам професійної підготовки та має дворівневу структуру: рівень мотивів професійної діяльності і рівень мотиваційної готовності. Мотиви другого рівня повинні бути підпорядковані мотивам першого рівня. Якщо несформовані відповідні мотиви того чи іншого рівня, то спостерігаються кризи мотиваційної сфери особистості, які проявляються у процесі професійної підготовки і навіть можуть бути присутніми в професійній діяльності. Це спричинить зниження ефективності спілкування в майбутній професійній діяльності та перебудує мотиваційну сферу особистості психолога. Хоча зміна ставлення до процесу професійної підготовки та зміна ефективності професійної підготовки тісно пов'язані.

По-друге, мотиваційна сфера особистості психолога в цілому в професійній підготовці не залежить від конкретних видів професійної діяльності, оскільки ці мотиви формуються як потенційні. Професійна підготовка багато в чому має іншу мету, інший об'єктивний зміст, інше наповнення, струк-

туру, ніж професійна діяльність психолога. Відповідно вимоги, які висуваються професійною підготовкою до особистості майбутнього психолога, аналогічні до вимог професійної діяльності лише тією мірою, якою зміст і структура професійної діяльності аналогічні змісту і структурі професійної підготовки майбутніх психологів. Якщо виникають у процесі формування невідповідності їх один одному, то виникає закономірність: чим більш адекватною процесу професійної підготовки буде мотиваційна сфера особистості, тим більш вагомими труднощі особистість зустріне при переході до професійної діяльності; і, навпаки – чим більше мотиваційна сфера особистості адекватна професійній діяльності, тим менш складною буде адаптація при формуванні професійної діяльності.

По-третє, для оптимального навчання у процесі професійної підготовки майбутніх психологів повинна сформуватися мотиваційна сфера особистості, адекватна змісту професійної підготовки і тим соціальним умовам, у яких вона реалізується. У процесі професійної підготовки можуть бути зміни мотиваційної сфери особистості, оскільки процес професійної підготовки зумовлений зовнішніми для особистості змінами, які вона змінити не може.

Отже, завданням закладу вищої освіти є формування показників мотиваційної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності, системних новоутворень, які виникають у результаті поєднання цінностей і професійно важливих якостей особистості та потреби в досягненні успіху, яка проявляється у вигляді узагальненого мотиву досягнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мова Л. В. Психологічні особливості забезпечення особистісної самореалізації майбутніх психологів у процесі фахової підготовки: Автореф. ... дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2003. 20 с.

1. Феноменологія морального розвитку особистості: детермінація, механізми, генезис: монографія / ред. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова. Рівне: Волинські береги, 2009. – 368 с.

2. Шумакова Л. П. Особливості розвитку мотивації досягнення особистості психолога-практика в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.01. Київ, 1997. 220 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ДО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Російсько-українська війна призвела до суттєвих змін у структурі населення України, зокрема через масову міграцію жінок і дітей за кордон. Чоловіки, в основному, залишилися для захисту країни, але значна частина літніх людей опинилася без підтримки рідних, що підвищує ризики соціальної ізоляції, емоційного виснаження та погіршення психічного стану. У таких умовах важливо забезпечити максимально активну участь людей похилого віку у соціокультурному житті країни для підтримки їхнього психічного здоров'я та соціальної адаптації.

Для аналізу ефективності залучення літніх людей до соціокультурного життя було проведено якісне дослідження із використанням фокус-груп та інтерв'ю. Учасники були обрані з числа літніх людей, які залишилися в Україні після початку війни. Використовувалися методи анкетування для оцінки їхнього психологічного стану, рівня стресу та соціальної ізольованості. Було також проведено оцінку існуючих соціальних програм, спрямованих на залучення людей похилого віку до культурних заходів та активної громадської діяльності.

Результати показали, що люди похилого віку, які залишилися без сімейної підтримки, часто страждають від самотності та депресії, особливо в умовах війни. Однак активна участь у соціокультурних проектах значно покращує їх психологічний стан та підвищує мотивацію до життя. Було визначено кілька ключових напрямків залучення, що позитивно впливають на психічне та фізичне здоров'я людей похилого віку.

- Культурні заходи та волонтерські програми. Участь у волонтерстві, культурних фестивалях та мистецьких заходах дозволяє літнім людям знову відчувати свою корисність і причетність до важливих процесів у суспільстві. Наприклад, у рамках ініціатив для літніх людей було запроваджено інтеграційні культурні заходи, де люди похилого віку могли не лише відвідувати, але й брати активну участь у їх організації.

- Цифрова освіта. Опанування цифрових технологій значно розширює можливості для спілкування та участі в соціокультурних подіях, таких як онлайн-зустрічі, вебінари, віртуальні екскурсії та культурні програми. Це дозволяє не лише підтримувати контакт із родичами за кордоном, але й долучатися до загальнонаціональних культурних та громадських ініціатив.

- Психологічна підтримка через творчість. Арттерапія, музикотерапія та літературні клуби стали важливим елементом реабілітаційних програм для літніх людей. Участь у творчих процесах допомагає висловити внутрішні переживання, зменшити стрес і покращити психоемоційний стан.

- Соціальні клуби та спільноти. Організація клубів за інтересами, таких як клуби ветеранів, освітні гуртки чи об'єднання для обговорення культурних і суспільних подій, сприяє формуванню нових соціальних зв'язків і підтримки всередині спільнот.

Залучення людей похилого віку до соціокультурного життя країни є важливим аспектом їхньої психологічної та соціальної реабілітації. В умовах війни, коли фізичні кордони часто розділяють сім'ї, соціокультурна інтеграція стає необхідною умовою для збереження ментального здоров'я літніх людей. Однак існують певні бар'єри, такі як обмежена мобільність, фінансові труднощі або недостатній доступ до цифрових технологій, що ускладнює їхню участь у багатьох програмах.

Проте державні та громадські ініціативи, що спрямовані на розширення доступу до культурних і соціальних послуг, можуть значно покращити якість життя літніх людей. Під час російсько-української війни соціокультурна інтеграція людей похилого віку стає не лише бажаним, але й необхідним елементом їхньої психологічної підтримки. Соціальні та культурні ініціативи здатні компенсувати нестачу сімейної підтримки та знизити рівень соціальної ізоляції серед літніх людей. Програми, спрямовані на їхнє залучення до активного життя, допомагають покращити якість їхнього життя, підвищують рівень їхньої задоволеності життям та знижують ризики депресії.

Секція: Національна безпека

Кондратенко О. Ю.,

доктор політичних наук, доцент,
Інститут політичних і етнонаціональних
досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України

УКРАЇНА У ТРИКУТНИКУ «США – ЄС – ГЛОБАЛЬНИЙ ПІВДЕНЬ»

Геополітична та безпекова ситуація в Україні трансформується відповідно до наростання динаміки протистояння демократичного та авторитарного світів. З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року розпочався відлік становлення нового світового порядку. Така ситуація формує новий імператив для України, яка опинилася у так званій нульовій точці протистояння Глобального Півдня та Глобальної Півночі. Про загострення геополітичної ситуації свідчить передусім і кількісне зростання, в останні роки, країн з авторитарними політичними режимами.

За даними досліджень спеціалізованих міжнародних організацій, що провадять моніторинг світової демократії (*«Freedom House»*, *«The Economist Intelligence Unit»*) глобальна свобода у світі знижується вже 18-й рік поспіль. Так, згідно з такими звітами на кінець 2023 року 59 країн вважалися такими, у яких встановлено авторитарний режим, що складає 29,9% від загальної кількості країн та 39,4% від усього населення світу. Такий стан речей зумовлений передусім і погіршенням стану глобальної демократії, спричиненим негативними подіями в стані Глобальної Півночі [3]. Тож нині постає своєрідна безпекова дихотомія, яка полягає як у наступі світового авторитаризму, що набирає потужності в межах Глобального Півдня, так і кризи демократії, що посилюється в рамках Глобальної Півночі.

У той час, коли США намагаються зберегти своє лідерство у вільному світі, активно формується так званий пояс євразійських диктатур («вісь зла»), представлений такими країнами, як: Російська Федерація, Китайська Народна Республіка, Кореїська Народно-Демократична Республіка та Ісламська Республіка Іран, який у свою чергу підтримує низку проксі – терористичних сил, серед яких найбільш вираженими є Хезболла в Лівані та ХАМАС у Сек-

торі Гази [1]. У рамках антисемітизму ці проксі організації виступають за знищення держави Ізраїль.

Зазначена група країн та проксі прагнуть сформувати своєрідний анти-західний блок, що намагається кинути виклик США та їх союзникам шляхом подальшої дестабілізації нинішнього – транзитивного світового порядку. На тлі поглиблення та затягування російсько-української війни активізували свої геостратегічні наміри такі автократії, як Китай та Північна Корея. Не виключено, що Пекін у ході послаблення геополітичного впливу США все більше висуватиме претензії щодо Тайваню, тоді як Пхеньян, що розпочинає безпосередню участь у війні проти України на боці Росії намагається ескалювати протистояння з Південною Кореєю. На тлі формування нового світо-прядку більшістю авторитетних експертів прогнозується множинний каскад воєнних конфліктів, який окрім Східної Європи (російсько-українська війна) посиляться на Близькому Сході, Південно-Східній Азії (амбіції Китаю щодо приєднання Тайваню), Східній Азії (можливе загострення протистояння між РК та КНДР), африканська криза у районі Сахелю та Рогу тощо.

За таких обставин для отримання ракет і боєприпасів Росія тепер укладає угоди з Іраном та Північною Кореєю, які є одними з найжорстокіших диктатур на планеті. До всього додається й те, що російське керівництво постійно вдається до погроз використання проти Глобальної Півночі ядерної зброї, що зумовлює стримування США у плані надання Україні далекобійної зброї та подальшого її використання вглиб російської території. Така ситуація слугує лише затягуванню російсько-української війни з перспективою її трансформації у заморожений конфлікт, а то й, за найгіршого сценарію, веде до воєнної поразки України [2].

Відтак Україна у своєму протистоянні російській агресії обстоює не лише право на суверенне існування, але й прагне забезпечити транзит шляхом віддалення від поясу євразійських тираній та входження до клубу Глобальної Півночі через інтеграцію до євроатлантичних безпекових структур. Натомість сам колективний Захід (Глобальна Північ) стикається з низкою проблем, що тим самим поглиблює його багаторівневу кризу. Чимдалі на Заході активізуються право- та ліворадикальні сили, представлені євроскептиками та правим трампістським крилом Республіканської партії у США, що сповідує ізоляціонізм та другорядну увагу до регіональних криз. Слабкості США додає й внутрішня поляризація американського суспільства. Більше того, показова стратегічна млявість Заходу зумовлює зневіру щодо демократичних інституцій та ліберально-демократичних цінностей як у Європі, так і в Аме-

риці. На думку видатного американського філософа та політолога Ф. Фукуями, могутність США переживає спад із 2008 року, адже держава, за його словами, перетворилася на боржника з величезними запасами капіталу [4].

Відтак презентувавши план перемоги, Україна прагне бодай хоч деякою мірою стимулювати увагу Заходу перед ризиками подальшої ескалації Росією конфлікту, який все більше набуває обрисів глобального. Натомість Захід надто прохолодно сприйняв український план перемоги, кардинально відкинувши пункт запрошення України до НАТО.

Тим часом, можна констатувати, що невизначеність щодо майбутньої ролі США у глобальній системі міжнародної безпеки значною мірою спонукала НАТО консолідувати повноваження щодо підготовки українських військ і надання військової допомоги, даючи Європі більше контролю, якщо Вашингтон вирішить уповільнити або припинити допомогу Україні за адміністрації Д. Трампа. Позаяк війна в Україні зайшла в глухий – патовий кут позиційного протистояння. Дедалі стає зрозуміло, що роль США у військовій підтримці України знизиться незалежно від результатів президентських виборів у листопаді 2024 року.

Таким чином, Україні, реалізуючи план перемоги, слід домагатися надання міжнародно-правових гарантій безпеки як у ході війни, так і в період післявоєнного врегулювання. У свою чергу Євросоюз, зважаючи на кризу НАТО й примарність безпекових гарантій з боку США, змушений буде здобувати геополітичну самостійність та суб'єктність, і Україна має всі шанси стати вагомим донором європейської системи безпеки на тлі протистояння геополітичним викликам, зумовлених агресивними діями блоку автократій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голійчук Д. Найгірший жах для світу: WP про наслідки альянсу Росії, КНДР, Ірану та Китаю та загрозу третьої світової. *TCH*. 2024. 27 жовтня. URL: <https://tsn.ua/svit/naygirshiy-zhah-dlya-svitu-wp-pro-naslidki-ayansu-rosiyi-kndr-iranu-ta-kitayu-ta-zagrozu-tretoy-svitovoyi-2688339.html> (дата звернення: 26.10.2024).

2. «Сліпі до реальності». Заклики західних пацифістів допомагають РФ загартувати Україну – повний текст гострої промови Енн Еплбаум. *New Voice*. 2024. 23 жовтня. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/viyna-v-ukrajini-demonstruye-chi-zasvojiv-zahid-uroki-20-go-stolittya-promova-enn-epplbaum-50461861.html> (дата звернення: 26.10.2024).

3. EIU's 2023 Democracy Index: conflict and polarisation drive a new low for global democracy. *The Economist Group*. 2024. 15th February. URL: <https://www.economistgroup.com/press-centre/economist-intelligence/eius-2023-democracy-index-conflict-and-polarisation-drive-a-new-low-for> (accessed date: 26.10.2024).

4. Fukuyama F. After Bretton Woods? The underpinnings of the old order are giving way. It's unclear what replaces them. *Persuasion*. 2024. 05th October. URL: https://www.persuasion.community/p/after-bretton-woods?utm_source=post-email-title&publication_id=61579&post_id=149729643&utm_campaign=email-post-title&isFreemail=false&r=2c90r1&triedRedirect=true&utm_medium=email (accessed date: 26.10.2024).

Секція: Соціологічні науки

Bartosh O. P.,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Professor;

Smaha V. M.,

PhD student in specialty 054 «Sociology»,

State University «Uzhhorod National

University»

GLOBAL SOCIAL NETWORKING AND GLOBAL IDENTITY

Globalization has affected, perhaps more than any other force, the way people live, configure their physical environment, create the institutions that govern their activities, and build the markets in which they exchange resources, goods, and services. This process remains a continuous phenomenon influenced by innovations in mankind's technological capabilities [1].

Economic and cultural exchanges brought about by waves of globalization have led to changes in consumer demographics and psychographics, i.e. changes in consumer aspirations, motivations, and behavior. Thanks to technological advances, transportation, global exports, and media innovation, global flows of information, products, and services have become more widespread and rapid [2].

The increase in trade and the global reach of companies, as well as the favorable behavior of nation-states, have resulted in consumers worldwide demanding and using the same brands, products, and services.

Researchers of the problem [3–5] indicate that multinational enterprises that operate in culturally homogeneous markets using standardization strategies are financially more profitable. Standardization helps reduce production costs, improve quality, and take advantage of external resources. As borders open to freer trade, manufacturers and brands begin to grow in both the production and informativeness of their products. Increasing liberalization of international trade and investment regulation has enabled supply and value chains to become more global, more cost-effective, and more market-efficient.

The rapid spread of data and technology has accelerated the flow of capital and the internationalization of companies across borders [6]. Regional economic

integration, such as the formation and expansion of free trade agreements, has helped to liberalize international trade and investment flows.

Globalization has made it possible to sell and market the same (or similar) products in many markets. This has caused consumer interest in purchasing global brands, brands that are sold in many countries and are generally recognized as global in those countries [7]. Global brands create added value both for consumers (impression of quality, prestige, and self-esteem) and for marketers (additional profit and investment costs, generally recognized positive image).

Cultural exchanges not only contribute to the formation of an expansive culture. They also affect psychological and social identity of people [8]. Globalization promotes the free exchange of ideas and communication throughout the world leading to an increase in people's awareness of the world surrounding as a whole [9].

M. Shaw [10] agrees that globalization leads to the formation of people's general consciousness on humanity. In its purest form, this common consciousness of people on humanity is called «global identity». Culture includes and shapes the identity of individuals and acts as an interpretive framework, changing the way the members of a sociocultural group think, feel, and act [11].

J. Arnett [8, p. 777] claims that global culture makes primary psychological impressions that occur in the identity of consumers. The researcher emphasizes that most people around the world at present develop a bicultural identity, i.e., the formation of an identity that is connected to the global cultural influences around them, alongside their local identity. Global identity gives people a sense of belonging to a world culture and includes awareness of events, practices, styles, and information that are part of the global culture. Their global identity allows them to communicate with people from different places when they travel from home and when others travel to where they live, and when they communicate with people elsewhere through media technology.

REFERENCES

1. Friedman T. L. DOScapital. *Foreign Policy*. 1999. No. 116. P. 110–116.
2. Steenkamp J., Hofstede F. T. International market segmentation: issues and perspectives. *International Journal of Research in Marketing*. 2002. No.19. P. 185–213.
3. Keegan W. J., Green M. Global marketing: global addition. 9th ed. London: Pearson, 2016. 624 p.
4. Levitt T. The globalization of markets. *Harvard Business Review*. 1983. No. 61 (3). P. 92–102.

5. Schuh A. Global standardization as a success formula for marketing in Central Eastern Europe? *Journal of World Business*. 2000. No.35 (2). P. 133–148.
6. Steenkamp J.-B. Global versus local consumer culture: theory, measurement, and future research directions. *Journal of International Marketing*. 2019. No. 27 (1). P. 1–19.
7. Steenkamp J.-B. How global brands create firm value: the 4V model. *International Marketing Review*. 2014. No.31 (1). P.5–29.
8. Arnett J. J. The psychology of globalization. *American Psychologist*. 2002. No. 57 (10). P. 774–783.
9. Robertson R. Globality and modernity. *Theory, Culture & Society*. 1992. No.9 (2). P.153–161.
10. Shaw M. Global society and international relations: sociological and political perspectives. Cambridge: Cambridge Polity Press, 1994. 211 p.
11. De Mooij M. Consumer behavior and culture: consequences for global marketing and advertising. Thousand Oaks, CA: Sage, 2011. 2nd ed. xv, 401 p.

Секція: Державне управління

Брич Л. В.,

кандидатка наук з державного
управління,

доцентка кафедри педагогіки
та інноваційної освіти,

Інститут права, психології
та інноваційної освіти,

Національний університет «Львівська
політехніка»

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: НОВІ НАПРЯМКИ ІНВЕСТИВАННЯ Й ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Інтелектуалізація являє собою процес інтеграції інтелектуальних технологій та знань у різні сфери діяльності суспільства, спрямований на підвищення ефективності, автоматизацію прийняття рішень та розвиток творчих можливостей людини. Цей феномен включає застосування штучного інтелекту, машинного навчання, аналізу великих даних та інших сучасних технологій для оптимізації бізнес-процесів, покращення освітніх систем, медицини, управління та інших важливих сфер. Інтелектуалізація сприяє створенню більш адаптивних та гнучких систем, здатних швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, а також стимулює інновації та розвиток нових знань. Відмінною рисою інтелектуалізації є її здатність не лише автоматизувати рутинні завдання, але й підтримувати складні аналітичні процеси, що дозволяє людині зосередитися на стратегічному мисленні та творчому вирішенні проблем. Таким чином, інтелектуалізація є ключовим фактором модернізації суспільства, забезпечуючи його конкурентоспроможність та стабільний розвиток у сучасному інформаційному світі [1–3].

Інтелектуалізація людського капіталу передбачає систематичне підвищення рівня знань, навичок та креативного потенціалу працівників через освітні програми, професійне навчання та впровадження сучасних технологій. Цей процес спрямований на оптимізацію використання людських ресурсів, забезпечення їх здатності адаптуватися до швидкозмінних умов ринку та стимулювання інноваційного мислення. Інтелектуалізація включає роз-

виток критичного аналізу, управління знаннями та підтримку творчих ініціатив, що сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності організацій. Важливою складовою цього процесу є створення умов для постійного професійного зростання та самореалізації працівників, що не лише підсилює їхню особисту цінність, але й сприяє загальному економічному розвитку суспільства. Таким чином, інтелектуалізація людського капіталу є ключовим фактором забезпечення сталого розвитку та інноваційності в сучасних організаціях та економіках.

Інвестування в інтелектуалізацію людського капіталу передбачає вкладення в освіту та професійний розвиток працівників, розвиток їхніх навичок критичного мислення та креативності, а також забезпечення доступу до сучасних технологій і навчальних ресурсів. Це може включати створення програм підвищення кваліфікації, організацію тренінгів і семінарів, підтримку науково-дослідних ініціатив та впровадження цифрових платформ для безперервного навчання. Крім того, важливо стимулювати корпоративну культуру, що заохочує інновації, співпрацю та обмін знаннями, а також впроваджувати мотиваційні механізми для залучення і утримання талановитих спеціалістів. Інвестиції в інтелектуалізацію людського капіталу сприяють підвищенню продуктивності, конкурентоспроможності організацій і загальному економічному розвитку суспільства, забезпечуючи сталість і адаптивність у швидкозмінному світі. Державне управління відіграє ключову роль у процесі інвестування в інтелектуалізацію людського капіталу, оскільки воно формує та реалізує політики, спрямовані на покращення освіти, професійного розвитку та доступу до сучасних технологій для громадян. Через фінансування освітніх програм, підтримку наукових досліджень та впровадження цифрових платформ, державні органи забезпечують необхідні ресурси для підвищення кваліфікації працівників та розвитку їхніх навичок критичного мислення і креативності. Крім того, державне управління створює нормативно-правову базу, яка стимулює інновації та співпрацю між освітніми установами, підприємствами та науковими центрами. Воно також може впроваджувати соціальні програми, що сприяють рівному доступу до можливостей для всіх верств населення, тим самим забезпечуючи сталий економічний розвиток та підвищення конкурентоспроможності країни на глобальному рівні. Таким чином, ефективне державне управління є фундаментом для успішної інтелектуалізації людського капіталу, забезпечуючи синергію між освітніми ініціативами, технологічними інноваціями та соціальними програмами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грішнова О. А. Інтелектуалізація праці – визначальна ознака постіндустріального суспільства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*: зб. наук. праць. Маріуполь: Вега-Принт, 2009. С. 135–139.
2. Булеев І. П., Берсуцький А. Я., Бриль І. В. Стратегія управління інтелектуальним капіталом підприємств: монографія. Донецьк: ІЕП НАН України, ДонУЕП, 2013. 207 с.
3. Лазаренко М. П. Проблеми інтелектуалізації діяльності підприємства. *Молодий вчений*. 2018. №4 (56). С. 795–798.

Курченко Д. С.,

аспірант,

Одеський національний технологічний
університет

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТУРИЗМОМ І МІСЦЕВІ ГРОМАДИ: ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Публічне управління туризмом відіграє ключову роль у розвитку регіонів, особливо в контексті сталого розвитку. У сучасних умовах глобалізації та економічних викликів воно спрямоване на пошук ефективних моделей взаємодії між державою, бізнесом та громадами для розвитку туристичної інфраструктури, що підтримує сталий розвиток. Важливо підкреслити, що туризм є ефективним інструментом досягнення цих цілей, оскільки сприяє збалансованому поєднанню економічних, соціальних і екологічних аспектів розвитку регіонів.

Зокрема, одна з ключових особливостей туризму полягає в його здатності створювати умови для економічного зростання без значної шкоди навколишньому середовищу, забезпечуючи при цьому соціальні вигоди для місцевого населення. Таким чином, інтеграція туризму в стратегії публічного управління стає критично важливою для досягнення цілей сталого розвитку, адже вона дозволяє максимально використовувати потенціал туристичної галузі для покращення якості життя в регіонах.

Метою дослідження є аналіз ефективних моделей публічного управління, спрямованих на інтеграцію місцевих громад у процес розвитку туризму, з метою досягнення сталого регіонального зростання. Особлива увага при-

діляється вивченню підходів, які забезпечують активну участь громад у прийнятті рішень, розвиток туристичної інфраструктури та збереження природних і культурних ресурсів.

У тезі використано аналіз наукової літератури та нормативно-правової бази, порівняльний аналіз ефективних моделей партнерства, а також кейс-стаді (case study) для вивчення реальних прикладів співпраці між державою, бізнесом і громадами. Крім того, застосовано принцип субсидіарності для дослідження децентралізації та управління місцевими ресурсами.

Публічне управління туризмом, як ключовий інструмент розвитку регіонів, забезпечує ефективну взаємодію між різними зацікавленими сторонами, такими як держава, бізнес і місцеві громади. У цьому контексті особлива роль відводиться державі, яка виступає основним суб'єктом, що визначає загальні напрямки та пріоритети розвитку галузі. Саме держава регулює та підтримує сталий розвиток туризму, використовуючи механізми публічного управління, що забезпечує гармонійне поєднання інтересів економічних, соціальних і екологічних сфер.

Насамперед, держава забезпечує правову базу, яка регулює діяльність туристичних операторів, захищає права туристів та встановлює стандарти якості послуг. Це сприяє не лише розвитку туристичних дестинацій, але й створенню нових робочих місць, покращенню соціально-економічних умов для місцевих громад, що сприяє формуванню партнерств між публічним і приватним секторами, забезпечуючи фінансування та організаційну підтримку для впровадження великих туристичних проєктів [1, с. 86].

Слід зазначити, оскільки держава виступає головним суб'єктом публічного управління, який здійснює нормативно-правове регулювання та створює сприятливі умови для розвитку туристичної індустрії, то важливим елементом цієї ролі є розробка та впровадження національних і регіональних стратегій, спрямованих на формування конкурентоспроможного туристичного продукту та інтеграцію екологічних, економічних і соціальних аспектів у сфері управління туризмом.

Крім того, важливою функцією є просування туристичного потенціалу на міжнародному ринку, що зміцнює позиції країни як привабливого туристичного напрямку. Вводячи такі інструменти, як субсидії та податкові пільги для підприємств, держава стимулює розвиток малого і середнього бізнесу в туристичному секторі, що забезпечує сталий регіональний розвиток [2].

У Карпатському регіоні України успішним прикладом інтеграції місцевих громад у туристичний розвиток є програма, спрямована на створення

туристичних кластерів і розвиток сільського зеленого туризму [3, с. 13]. Громади створюють інфраструктуру для прийому туристів, зокрема приватні садиби, екотуристичні маршрути, гірськолижні траси. Завдяки підтримці місцевих органів влади та співпраці з приватними інвесторами громади отримують можливість збільшити свій дохід, одночасно сприяючи збереженню природних і культурних ресурсів Карпат.

Залучення місцевих громад до управління туризмом є важливим елементом публічного управління, що спрямоване на сталий розвиток. Децентралізація та активна участь місцевого населення в ухваленні рішень дозволяють краще враховувати їхні інтереси та підвищують ефективність управління [3].

На основі принципу субсидіарності, місцеві ресурси та розвиток повинні управлятися на рівні громад, що сприяє гнучкому реагуванню на виклики у туристичній сфері та підвищує відповідальність за збереження природних і культурних ресурсів. Це також забезпечує прозорість, адже місцеві жителі краще знають потреби своєї громади.

Також важливо підкреслити, що громади часто не мають достатніх ресурсів або можливостей для ефективної участі у розвитку туристичної галузі. Без цих інструментів громади залишаються осторонь, що суперечить принципам сталого розвитку, які передбачають інклюзивність і рівні можливості для всіх зацікавлених сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добрянська Н. А., Новіцька О. О., Згадова Н. С. Регіональна туристична дестинація в системі публічного управління як основа забезпечення конкурентоспроможності регіону. *Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки*. 2018. Вип. 89. С. 31–37.

2. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 06.10.2024).

3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.10.2024).

4. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 06.10.2024).

Наумко М. М.,
аспірант кафедри публічного управління
та публічної служби,
Національний університет «Львівська
політехніка»

ЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У СИСТЕМІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Для досягнення перемоги у війні проти росії нам необхідно мобілізувати весь інтелектуальний, фізичний та економічний потенціал кожного українця. На мою думку, ця, без сумніву, народна війна, яка почалася у 2014 році з анексії Криму та окупації частини Донбасу, показала нам, що український народ завжди буде битися і боротися за свою державу. Кульмінацією цього народного спротиву став період після 24 лютого 2024 року, коли колишні командири, мисливці, бійці добровольчих формувань та територіальної оборони боролися проти ворога всюди, де тільки могли. Завдяки цьому духу українського народу вдалося звільнити значні частини території країни: Київщину, Сумщину, Чернігівщину, Житомирщину, проганяти незаконні формування з Волині, а також брати участь у звільненні Харківщини.

Збройні Сили України виконують головну роль у відсічі агресії. Також до системи оборони входить територіальна оборона, яка за задумом мала діяти у областях, у яких формувалася, але вони перетворилися на бригади, які успішно нищать ворога на рідній землі. Ну і добровольчі формування територіальних громад (ДФТГ), які діють у своїх територіальних громадах. Проте останнім часом спостерігаються спроби знищити або навіть ліквідувати ці формування. Це стало чи не головною метою деяких місцевих органів влади: замість систематизації чи залучення населення до ДФТГ, вони прагнуть ліквідувати їх. Можна зрозуміти такі дії, наприклад, у Чернівецькій або Закарпатській областях через фінансові причини (хоча не варто виключати загрози з боку Угорщини та необхідність пильного контролю), але робити так у прифронтових областях категорично не рекомендовано. Необхідно звернути увагу тих, хто приймає рішення щодо функціонування добровольчих формувань територіальних громад, і зрозуміти, що поки кожен українець не буде сприяти захисту від агресії, загроза окупації України з боку московської імперії залишатиметься реальною, поки ця імперія існує, загроза буде постійно актуальною.

Візьмемо для прикладу Естонію, де є сили оборони, а також існує організація «Кайтселійт» – добровольче воєнізоване формування, фактично аналог нашої територіальної оборони. До «Кайтселійт» входить близько 60 000 чоловіків і жінок, які готові захищати свою країну. Кожен член цієї організації чітко знає свою роль та дії в разі нападу. Навіть сили спеціальних операцій є частиною «Кайтселійт» і їхнім завданням у разі неможливості втримати позиції є перехід до підпілля та організація партизанських дій проти ворога [1]. А приклад Афганістану показує, що спочатку британці намагалися його окупувати, але змушені були відступити. Згодом Радянський Союз також зазнав поразки і покинув Афганістан. Пізніше американці, витративши близько трьох трильйонів доларів протягом двадцяти років, теж не змогли досягти успіху. Причина полягає в тому, що вся афганська нація чинила опір загарбникам, захищаючи свою країну. Теж саме чекало на В'єтнам, коли весь в'єтнамський народ постав проти Сполучених Штатів Америки, і ні напад, ні бомбардування, ні жодне інше озброєння не змогло нічого зробити із в'єтнамцями [2].

У цій системі опору добровольчі формування повинні зайняти важливе і гідне місце. Згідно з законом України «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», що чинний сьогодні в нашій державі, передбачено загальну підготовку для всіх людей призовного віку, де три місяці йде підготовка в умовах війни і 5 місяців базової військової підготовки в мирний час [3]. Це завдання покладене на військові навчальні заклади і навчальні центри підготовки. Однак цю систему підготовки необхідно прискорити і обов'язково долучити до неї членів добровольчих формувань.

Добровольчі формування можуть виконувати завдання із охорони стратегічних об'єктів, щоб не відволікати для цього Збройні Сили і територіальну оборону, здійснювати патрулювання прифронтових міст і сіл, а у випадку нападу добровольці, чітко знаючи місцевість, зможуть вражати окупанта і до приходу регулярних сил завдавати їм втрат. Це уже готовий партизанський загін і підпілля, яке може здійснювати активний супротив ворогу.

У народі існує думка, що люди йдуть у добровольчі формування для того, щоб ухилитися від мобілізації, але насправді вони можуть укомплектовуватися наступним особовим складом: офіцерами і солдатами, які уже демобілізовані з різних причин (хвороба чи догляд за інвалідами I чи II груп), чоловіками старшими за 60 років, які готові здійснювати супротив, добровольцями, які за станом здоров'я не можуть виконувати завдання на фронті, але в добровольчих формування можуть бути корисними, а також жінками, які

хочуть навчитися воєнній справі, щоб здійснювати супротив окупанту, але не готові укладати контракт чи бути мобілізованими.

Через це недооцінювати роль добровольчих формувань не потрібно і сьогодні, вже після окупації багатьох міст, наприклад Мелітополя чи Бердянська, де наші колеги з СБУ та інших розвідувальних органів намагаються організовувати роботу щодо підпілля та партизанських загонів. Однак, якби були сформовані заздалегідь добровольчі формування, то на тимчасово окупованих територіях у нас було б систематизоване підпілля та потужні партизанські загони, які б змогли руйнувати ворожі комунікації, знищувати окупантів, і кожен метр української землі буквально «горів» би під ногами ворога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Estonian Defence Forces. *Republic of Estonia. Defence Forces*. URL: <https://mil.ee/en/> (accessed date: 15.10.2024).
2. Хамдам М. Ш. Підтримка Афганістану: стратегічний вибір. *NATO REVIEW*. 04.05.2016. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2016/05/04/pdtrimka-afganstanu-strategchnij-vibr/index.html> (дата звернення: 15.10.2024).
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993, №44, ст. 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 15.10.2024).

Петрученко Д. О.,
студентка,
Київський національний університет
імені Вадима Гетьмана

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ДЕСТИНАЦІЄЮ (НА ПРИКЛАДІ ВАПНЯРСЬКОЇ ГРОМАДИ)

Тема використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в управлінні туристичними дестинаціями стає надзвичайно актуальною, особливо для невеликих громад, таких як Вапнярська. Сучасні ІКТ сприяють створенню ефективної системи управління та просування туристичних ресурсів, дозволяючи підвищити конкурентоспроможність території. Вап-

нярська громада має значний туристичний потенціал завдяки своєму географічному положенню, історико-культурній спадщині та природним об'єктам, які можуть зацікавити як вітчизняних, так і іноземних туристів [3].

Одним із ключових аспектів ефективного управління дестинацією є створення сучасної інформаційної інфраструктури, яка включає вебсайти, мобільні додатки, інтерактивні карти, онлайн-сервіси для бронювання та інші цифрові інструменти. Такі засоби дозволяють туристам отримувати необхідну інформацію про громаду в зручному форматі, що сприяє покращенню їхнього досвіду. Соціальні мережі та цифровий маркетинг відіграють важливу роль у формуванні позитивного іміджу громади: через Facebook, Instagram та інші платформи можна ефективно інформувати цільову аудиторію про події, культурні програми та туристичні об'єкти [1].

Для реалізації інформаційно-комунікаційної стратегії громада повинна сфокусуватися на створенні якісного контенту та його адаптації до потреб різних груп туристів. Серед перспективних каналів комунікації особливої уваги заслуговує співпраця з блогерами та медійними особистостями, що може залучити більше туристів. Крім того, впровадження онлайн-відгуків допоможе отримувати зворотний зв'язок від відвідувачів, що дозволить удосконалювати туристичні послуги [2].

Однак є й певні виклики. До основних проблем належать обмеженість фінансових ресурсів для розвитку інформаційної інфраструктури, а також низький рівень цифрової грамотності серед місцевих жителів і працівників туристичної сфери. Проте, за умови підтримки державних та міжнародних грантових програм громада зможе подолати ці бар'єри, створивши ефективну систему управління туризмом.

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології надають Вапнярській громаді можливість ефективно розвивати свій туристичний потенціал, що сприятиме економічному зростанню регіону. Основними кроками для успішного розвитку є впровадження інтегрованої платформи для промоції громади, систематичне оновлення інформаційних ресурсів та підвищення цифрової грамотності місцевого населення. Такий підхід дозволить перетворити Вапнярську громаду на привабливу туристичну дестинацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барибіна Я. Роль інформаційно-комунікаційної складової в управлінні туристичною дестинацією. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Ч. 1. С. 15–21. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.01.015>

2. Князевич А. О., Дяченко Л. А., Крайчук С. О., Демидюк С. М. Інформаційні технології як ключова складова системи комунікативного менеджменту підприємств туристичної галузі. *Ефективна економіка*. 2021. №9. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.9.4

3. Офіційний вебсайт Вапнярської селищної ради. URL: <https://vapnyarska-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 28.10.2024).

Проць Р. Р.,

кандидат сільськогосподарських наук,
докторант,

Державний університет «Житомирська
політехніка»

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗМІНУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ В УМОВАХ ПОСТІЙНИХ ЗМІН У ЗОВНІШНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розвиток альтернативних джерел енергії стає центральною темою в політиці багатьох країн, спричинений сукупністю важливих екологічних, технологічних, економічних та соціально-політичних факторів. З одного боку, глобальні кліматичні зміни та наукове усвідомлення необхідності зменшення викидів парникових газів спонукають до активізації екологічної політики і переорієнтації на відновлювані джерела енергії. З другого боку, стрімкий розвиток технологій у сфері відновлюваної енергетики, таких як сонячні панелі і вітрові турбіни, знижує вартість їхнього виробництва і впровадження, роблячи альтернативні джерела енергії все більш конкурентоспроможними [1–3].

Економічні аспекти також відіграють ключову роль, оскільки інвестиції в «зелену» енергетику можуть стимулювати економічне зростання та створення робочих місць. Суспільний та політичний тиск, особливо з боку молодих людей та екологічних організацій, продовжує мотивувати уряди до реформ у цій сфері. Міжнародні угоди та співпраця зміцнюють ці тенденції, підкреслюючи важливість глобальної відповідальності та спільних зусиль. Інтенсифікація кліматичних змін змушує уряди підвищувати амбіції щодо зниження вуглецевого сліду. Визнання наслідків глобального потепління вимагає від політиків рішучих дій для досягнення вуглецевої нейтраль-

ності через активне впровадження і підтримку відновлюваних джерел енергії.

Сучасні технологічні досягнення в секторах, як-от сонячна та вітрова енергетика, біоенергія та гідроенергетика, стають дедалі ефективнішими та дешевшими у виробництві та експлуатації. Це зменшує первісні бар'єри для ширшого впровадження цих технологій і збільшує їхню привабливість як альтернативи традиційним джерелам енергії. Суттєве зниження вартості фотоелектричних панелей стало можливим завдяки поліпшенням у матеріалознавстві та виробничих процесах. Новітні розробки, такі як перовскітні сонячні елементи, обіцяють ще більшу ефективність перетворення світла в електричну енергію при нижчих витратах. Водночас розвиток інтегрованих фотоелектричних систем, які можуть бути вмонтовані в будівельні матеріали, відкриває нові можливості для масштабування використання сонячної енергії у міському середовищі. Технології вітрових турбін також значно просунулися. Сучасні вітрові ферми використовують турбіни величезних розмірів, здатні виробляти велику кількість енергії. Останні інновації включають розробку плавучих вітрових станцій, що можуть бути розміщені у відкритому морі, де вітровий потенціал вищий і менш залежний від часу доби чи пори року.

Усі ці фактори формують складну і разом із цим динамічну картину впливу на політику розвитку альтернативних джерел енергії. Важливо, що держави не лише реагують на поточні виклики, але й активно формують майбутнє, використовуючи інноваційні технології та міжнародну підтримку для створення стійкої та ефективної енергетичної системи. Інтеграція цих джерел у національну інфраструктуру вимагає не тільки значних фінансових інвестицій, але й ретельного планування та регулювання, щоб забезпечити стале енергопостачання майбутніх поколінь, зменшити екологічний вплив і підвищити економічну незалежність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова Л. В. Енергетична політика Європейського Союзу: шлях до якісного та безпечного майбутнього. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2015. № 2. С. 42–49.
2. Тормосов Р. Ю. Систематизація зарубіжного досвіду стратегічного планування сталого енергетичного розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.85
3. Манжул І. Забезпечення енергетичної безпеки ЄС. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. № 2. С. 96–100.

Секція: Культурологія

Джулай А. О.,

студентка групи РМТ501зм,
спеціальності 242 «Туризм і рекреація»,
ДВНЗ Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КЛАСТЕРНИХ ІНІЦІАТИВ У РОЗВИТКУ ДЕСТИНАЦІЙ ШЛЯХАМИ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО КРАЮ (ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ)

Сьогодні, у час постійних змін, які відбуваються завдяки появі та впровадженню нових технологій, світовий розвиток економіки призводить до глобалізації. Позитивом є можливість використання нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, які сприяють підвищенню ефективності роботи туристичних організацій, тощо. Негативно глобалізація впливає на туристичний бізнес через загострення конкурентної боротьби, укрупнення туристичних підприємств. Актуальність розвитку туристичних кластерів у цьому регіоні полягає в можливості створення конкурентоспроможної дестинації, яка сприятиме економічному підйому та міжнародній співпраці.

Метою дослідження є актуальні питання кластерних ініціатив на прикладі розвитку дестинації Шевченківського краю (Черкаська область).

Основним учасником туристичного кластера є Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка». Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка» має особливу історико-культурну та наукову цінність, є базовою установою в частині збереження пам'яток культурної спадщини батьківщини Тараса Шевченка, а також проведення науково-дослідної, науково-методичної, інформаційної і культурно-просвітницької роботи з метою відродження та популяризації культурної спадщини, пов'язаної з ім'ям Тараса Шевченка, формування почуттів патріотизму та історичної свідомості, духовного збагачення громадян, також для ефективного функціонування кластеру потрібно залучити місцеві органи влади, бізнес-сектор, туристичних операторів та громадські організації. Об'єднання цих учасників у межах туристичного кластеру сприятиме розвитку спільної інфраструктури,

підвищенню рівня послуг, створенню привабливих умов для туристів та підвищенню конкурентоспроможності регіону [2, с. 88].

Стратегічними напрямками розвитку туристичного кластеру «Шевченківський край» є:

- дестинація маловідома для туристів;
- розвиток та модернізація інфраструктури для забезпечення комфортного перебування та розваг туристів;
- навчання та розвиток професійних кадрів для обслуговування туристичної галузі та створення високоякісних та унікальних послуг, які будуть сприяти в розвитку дестинації;
- ефективний маркетинг для привертання нових туристичних потоків.

Формування туристичного кластеру спричинить створення сучасного конкурентоспроможного туристичного ринку на території регіону. Впровадження кластерної концепції дозволить поліпшити рівень життя за рахунок збільшення зайнятості, компанії будуть забезпечені висококваліфікованими спеціалістами, а випускники вишів – роботою. Завдяки взаємодії бізнесу та науки відбуватиметься обмін інформацією, передачею знань і досвіду наукового, технічного, виробничого, адміністративного чи іншого характеру.

Об'єднання спільних фінансових можливостей підприємств дозволить більше коштів вкладати в інноваційну діяльність. Саме інновації забезпечують зростання конкурентоспроможності продукції, туристичних послуг, виробленої в рамках кластерів, збільшуючи прибуток підприємства, а з іншого боку – підвищують економічний потенціал і конкурентоспроможність регіону в цілому. Залучення нових інвестицій через спільну участь в інвестиційних програмах забезпечить додаткові надходження до бюджету. Крім того, функціонування кластеру дозволить зберегти культурно-історичні, природні парки та заповідники, оздоровити екологічну обстановку, розвинути сферу послуг, удосконалити інфраструктуру територій [1, с. 48]. З розвитком туризму, особливо на основі культурної спадщини та історичних об'єктів, можна створити нові можливості для економічного росту та залучення інвестицій для громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Задоя А. О., Білогур С. Ю. Дослідження факторів процесу кластеризації туристичної галузі як передумова її інноваційного розвитку. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2020. № 1 (28). С. 47–57.

2. Метик Л. Вплив воєнного стану на науково-освітню роботу національного заповідника «Батьківщина Тараса Шевченка». *Музейна педагогіка в умовах*

воєнного стану : збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 88–92.

Науковий керівник: к. н. держ. упр., доцент Тимошенко Т. О.

Іванова А. С.,
студентка 6 курсу,
Київський національний економічний
університет
імені Вадима Гетьмана

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ПІДВИЩЕННЯ АТРАКТИВНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ БРАЦЛАВСЬКОЇ ГРОМАДИ)

Збереження культурної спадщини сьогодні стає одним із важливих аспектів розвитку туристичних дестинацій, зокрема для невеликих громад, які намагаються посилити свою ідентичність і привабити до себе туристів. У сьогодишньому глобалізованому світі необхідно не лише забезпечити збереження унікальних елементів місцевої культури, а й знайти нові можливості для їхньої популяризації, які б задовольняли вимоги сучасних туристів [1].

Брацлавська громада є яскравим прикладом території, на якій відбувається активний пошук інноваційних підходів до збереження і популяризації культурної спадщини завдяки інтеграції новітніх технологій, креативних практик і активній співпраці з місцевою громадою. Цей підхід не тільки дозволяє забезпечити збереження історичних об'єктів і традицій, а й збільшити привабливість громади для туристів, що, в свою чергу, робить свій внесок у розбудову місцевої економіки. Одночасно з цим, такі ініціативи є дуже важливим кроком на шляху до сталого розвитку, адже вони гарантують спадкоємність культурних цінностей і стимулюють появу нових соціально-економічних перспектив для громади.

Завдяки використанню цифрових технологій для збереження і популяризації культурної спадщини Брацлавської громади відкриваються можли-

вості, які не обмежуються традиційними форматами. Створення віртуальних турів, інтерактивних карт та мобільних додатків дозволяє відвідувачам отримати доступ до інформації про історію, культурні традиції і пам'ятки у зручному цифровому форматі. Такий підхід відповідає потребам сучасного туриста, який цінує змогу дізнатися про регіон ще до його відвідування і отримати поглиблені знання під час подорожі. При цьому особливий акцент робиться на залученні молоді, яка охоче використовує технічні новинки, включаючи соціальні мережі і мобільні платформи [2].

Іншим інноваційним компонентом є залучення місцевих мешканців до створення туристичних продуктів. Майстер-класи з виготовлення виробів народних ремесел дозволяють туристам зануритися в культуру і зробити власний витвір, додаючи при цьому елемент інтерактивності. Таким чином, відбувається популяризація народної творчості та створюється додатковий дохід для місцевих майстрів, які виступають у ролі носіїв культурних традицій. Проведення фестивалів чи культурних заходів дозволяє продемонструвати традиції та звичаї громади, створивши унікальний культурний досвід, який сприятиме збереженню культурної спадщини. Виготовлення брендированих сувенірів і продукції, які відображають самобутність громади, є ще одним важливим компонентом цієї стратегії. Завдяки цьому можна не лише збільшити туристичну привабливість місцевості, але й підтримати розвиток місцевої спільноти і екосистеми.

Співпраця з міжнародними організаціями і фондами, такими як Європейський культурний фонд, створює можливості для отримання грантів та залучення додаткових інвестицій, які є важливим елементом у розвитку туристичної сфери в Брацлавській громаді. Подібна підтримка може сприяти відновленню існуючих культурних об'єктів і створенню нових туристичних маршрутів, які не лише відображатимуть історичну й культурну привабливість регіону, але й будуть відповідати європейським стандартам. Залучення іноземних інвестицій сприятиме покращенню туристичних умов: починаючи від модернізації транспортних шляхів і завершуючи розбудовою готельно-ресторанної інфраструктури, яка значно покращить туристичну привабливість громади на міжнародному рівні [3].

Співробітництво з міжнародними партнерами також передбачає доступ до новітніх технологій і знань у сфері культурного менеджменту, що сприятиме ефективнішому розпорядженню культурними ресурсами. Таким чином, впроваджуються інноваційні підходи, що вже довели свою дієвість в інших країнах, серед яких є створення інтерактивних виставок, проведен-

ня культурних заходів і фестивалів міжнародного рівня, які приваблюють відвідувачів з усіх куточків Європи. Завдяки такому підходу вдається не лише забезпечити збереження культурної спадщини громади, а й збільшити її туристичну привабливість, сприяючи при цьому сталому розвитку регіону, посиленню місцевої економіки і формуванню сприятливого іміджу Брацлавської громади на світовому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Руденко Л. Г., Поливач К. А. Збереження і використання культурної спадщини в Україні: проблеми та конструктивні пропозиції. *Укр. геогр. журн.* 2018. № 2(102). С. 51–61. URL: <https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/ugj-2018-2-51-61.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).

2. Сліпчишин Л. Сучасні підходи до збереження культурної спадщини: зарубіжний досвід. *Актуальність збереження культурної спадщини України* : зб. наук. ст. / [упор. Сліпчишин Л. В.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. С. 31–39. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/42911/2023-slipchyshyn%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 25.10.2024).

3. Ushkarenko I., Soloviov A. Social innovation in a sustainable development system. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2023. № 7. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-03-05/2023-7-03-05> (accessed date: 25.10.2024).

Науковий керівник: к. н. держ. упр., доцент **Тимошенко Т. О.**

Секція: Соціальні комунікації

Верховцева І. Г.,

доктор історичних наук, доцент,
Державний університет інформаційно-
комунікаційних технологій

МАТЕРІАЛИ НАЦІОНАЛЬНИХ АРХІВІВ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ: ДО ДЕКОНСТРУКЦІЇ «ІСТОРИЧНОЇ РОСІЇ»

Концепт «історична росія», що з початку 2000-х рр. просувається в інформаційному просторі пропагандистами, політиками, псевдоісториками країни-агресорки, є одним із засобів реалізації нею інформаційної війни проти країн Східної Європи, території яких у «довгому» ХІХ столітті входили до складу Російської імперії. Зокрема, йдеться про суверенні держави пострадянського простору – Україну, країни Балтії, Молдову, Грузію, а також Польщу. Немає потреби резюмувати щодо значення цього агресивного за своєю імперською суттю концепту в розв’язуванні в 2014 р. інтервенції проти України, повномасштабну військову стадію якої ми нині переживаємо, утім, як і проти Грузії в 2008 р., та для можливого надалі розв’язування рук російському політичному керівництву в його зазіханнях на території інших європейських країн. Протидія російській інформаційній агресії в цьому контексті, крім іншого, зумовлює глибоке вивчення матеріалів національних архівів країн Балтії, України, Молдови, Польщі, а також передбачає відповідну співпрацю працівників українських архівів із колегами з європейських архівних установ.

Історичним глом, що формує наукову базу досліджень у цьому напрямі, є реформаторський тренд часів пізньої Російської імперії, пов’язаний із соціальним, податковим, управлінським упорядкуванням у 1860-х – 1900-х рр. цієї величезної країни, що постала внаслідок реалізації експансіоністської політики Романових на Євразійському континенті декількома попередніми століттями. Відсталий тип економіки, хронічний дефіцит державного бюджету, неефективні фіскальні практики за умов надзвичайного етнічного й соціокультурного різноманіття регіонів (у деяких з них у азійській части-

ні країни місцеві жителі тими часами перебували на стадії розкладу первісних відносин), необхідність протидіяти сепаратизмові місцевих еліт, а також те, що 9/10 імперського соціуму та основними товаровиробниками й платниками податків були аграрії, вимагали соціальної та управлінської уніфікації імперського села. За тогочасного слабкого рівня комунікацій це було надзавданням і потребувало нових адекватних інструментів [1, с. 86–90].

Запозичуючи поширені тими часами в країнах Європи відповідні модерні самоврядні управлінські технології, послуговуючись західноєвропейською теорією вільної громади, що акцентувала на природному праві місцевої («вільної») громади опікуватись власними справами, а також ідеями А. де Токвіля про іманентність демократичних самоврядних практик у традиційних громадах і Л. фон Штайна щодо політики державного соціалізму, в 1840-х – 1850-х рр. імперські реформатори солідаризувалися щодо використання у вирішенні цього надзавдання «продукту тисячолітньої історії» та «корінних історичних підвалин народного життя» – руського миру (традиційної громади північно-західних губерній / «великоруської общини»). Відзначались його самоорганізація та егалітарні практики, що базувалися на принципах самоврядування, приматі інтересів колективу над інтересами індивідууму («владі миру»), стихійно-соціалістичних настановах і передбачали зрівняльнювальний розподіл землі та податкового тягара всередині громади. Разом із тим, реформатори, «усвідомили» зв'язок мирського із «глобальною місією» Росії в соціальному оновленні країн світу засобом повсюдного облаштування «общин / комун» (звісно, за лекалами руського миру) з метою розбудови нового соціального ладу – «державного соціалізму». З огляду на це, рядом реформ сільського самоврядування на всю країну поширили практики руського миру [3, с. 170–175].

Долаючи опір місцевих еліт, які обурювались таким новаціями, мовляв, «общини» з колективним землеволодінням / землекористуванням є чужими для їх губерній, для кожної з них було розроблено окремі моделі сільського самоврядування. Їх було інтегровано у місцеве управління регіонів. У європейській частині країни це моделі: бессарабсько-мирська (сформувалась внаслідок реформаторських заходів у Бессарабії на базі синтезу новаторських кроків самоврядного характеру із руськомірськими практиками), польська, остзейська, тифліська (грузинська), комунальна ізмаїльська. Свідчення про розробку й впровадження цих регіональних моделей сільського самоврядування, специфіку їх функціонування містяться, зокрема, у фондах Державного історичного архіву Литви; Латвійського державного історичного

архіву; Національного архіву Республіки Молдова; Центрального державного історичного архіву України (м. Київ) тощо. Йдеться про фонди губернських із селянських справ присутствій; канцелярій губернаторів і генерал-губернаторів; губернських та обласних правлінь; губернських і повітових земських управ; губернських нарад із перегляду законоположень про селян; волосних правлінь і судів тощо. За типолого-видовим критерієм вказані архівні матеріали диференціюються на такі групи: 1) нормативно-правові акти; 2) справочинна документація установ місцевого управління, земського й селянського самоврядування; 3) документація галузевих і міжвідомчих комісій та нарад; 4) документація поліцейських і жандармських структур; 5) документація громадських установ; 6) статистичні матеріали [2, с. 71–82].

Детальне вивчення цих документів сприяє унаочненню регіональної специфіки сільського самоврядування у частинах Російської імперії, котра (специфіка) була зумовлена історично сформованими відмінностями їх соціокультурного життя. Подолати цю специфіку, реалізувати плани з адміністративної і соціальної уніфікації імперського простору управлінському істеблішменту країни так і не вдалося, втім як і не вдалося запровадити ефективне сільське самоврядування на всій території країни. Грубе втручання держави у самоврядну діяльність сільських громад зумовило на початку ХХ ст. розгортання масштабних селянських рухів опору, що охопили всю країну. Сьогодні в науковій літературі їх називають селянською революцією. Розпочалась вона в 1902 р. на Харківщині й Полтавщині та поступово перекинулась на сусідні губернії, регіони. Серед її вимог були, зокрема, вимоги польських, остзейських, молдовських, українських, грузинських селян скасувати волосні правління та усунути сільську бюрократію, нав'язані імперськими реформаторами в ході реалізації реформ сільського самоврядування 1860-х – 1900-х рр. Ця селянська революція стала одним із каталізаторів розпаду Російської імперії. Осмислення її перебігу та результатів, разом із місцевою специфікою сільського самоврядування регіонів країни, на базі вивчення матеріалів національних архівів країн Східної Європи слугує доведенню псевдонаукової сутності концепту «історична росія» в контексті протидії російській інформаційній агресії [3, с. 176–177].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховцева І. Г. Панімперський проєкт з управлінської модернізації Російської імперії: етапи реалізації (ракурс глобалістики). *Politicus*. 2022. № 4. С. 85–93. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-4.13>

2. Верховцева І. Г. Селянське самоврядування в Російській імперії (друга половина XIX – початок XX ст.): дис. ... д-ра іст. н.: 07.00.02 – всесвітня історія / ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2018. 701 с.

3. Верховцева І. Г. Ціна імперії: реформа сільського самоврядування в азійських регіонах Російської імперії (1860-і – 1917 рр.). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2023. Т. 34 (73). № 1. С. 169–178. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2023/1.24>

Патик В. Ю.,

магістрант,

Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ Й СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА: РОЛЬ ГРАНТОВОГО ФІНАНСУВАННЯ

Всю історію незалежної України нестабільність джерел фінансування ставила під загрозу як стійкість, так і незалежність медіаорганізацій (спостерігався значний вплив державної влади, політичних або бізнесово-олігархічних кіл). Ситуацію частково покращило донорське фінансування. Особливо актуальним воно стало в часи повномасштабного вторгнення.

Мета цієї роботи – дослідити розвиток незалежності українських медіа від державного впливу та олігархічних структур, а також оцінити роль грантового фінансування у забезпеченні їхньої стійкості та незалежності. Аналіз також містить оцінку поточних викликів, з якими стикаються українські медіа, зокрема через фінансову нестабільність і недостатній розвиток рекламного ринку, а також можливості для покращення ситуації за рахунок диверсифікації джерел доходу.

Джерелами даної роботи, у першу чергу, слугували аналітичні дослідження Media Development Foundation та «Інтерньюз – Україна».

Після проголошення незалежності у 1991 році українські медіа отримали шанс на розвиток вільної журналістики. Проте на початку цей процес постав перед труднощами: економічний стан більшості видань був важким, медіа перебували під значним впливом як з боку держави, так великих бізнес-груп, що обмежувало їхню незалежність. Згідно з даними 1996 року, тільки чотири з кожних тридцяти місцевих редакцій могли забезпечити себе і не залежали від

бюджетних дотацій [3, с. 163]. Ситуація ускладнювалась впливом центральної та регіональної влади, яка контролювала діяльність більшості медіа, що робило їх нездатними ефективно виконувати свою місію як «четвертої влади».

Позитивний вплив на медіаринок почало справляти міжнародне грантове фінансування. Першими прикладами ефективного використання таких коштів стало видання «Українська Правда», а пізніше – «Hromadske», «Слідство.Інфо», «Бігус.Інфо» та інші. Найбільший внесок міжнародні донори зробили після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Донорська підтримка дозволила українським медіа продовжувати роботу, протистояти економічним труднощам і зберігати редакційну незалежність в умовах воєнного часу.

Переосмислення моделей підтримки для майбутнього українських медіа (2024) показує, що у 2023 році лише у 8 з 37 опитаних медіа, що отримували фінансову підтримку від донорів, вона забезпечувала до 95% бюджету [2, с. 7]. Такий високий відсоток грантових надходжень сприяв збереженню незалежності медіа від державного і бізнесового впливу, але водночас породив ризик надмірної залежності від донорського фінансування.

На жаль, ситуація з медіа має доволі багато проблем, серед інших – фінансові. Близько 80% медіа продовжують відчувати серйозні фінансові труднощі через слабкість рекламного ринку [2, с. 14].

Згідно з даними дослідження, 50% редакцій не мають змоги залучити нових кваліфікованих працівників через недостатні зарплати, а 37,5% потребують оновлення застарілого обладнання, яке знижує ефективність роботи.

Потреба в просуванні на платформах соціальних мереж також лишається невирішеною, адже 17,5% редакцій не мають на це достатнього фінансування, а 12,5% потребують оновлення сайтів та додаткового навчання персоналу для покращення якості контенту. Крім того, редакції, що працюють у прифронтових зонах, відчувають потребу в засобах безпеки, таких як бронжилети та шоломи [1, с. 8].

Усі ці фактори свідчать про значну залежність від грантів, яка стає перешкодою для довгострокового планування та розвитку медіа, адже деякі видання коригують свої фінансові стратегії відповідно до графіків донорського фінансування, що створює дисбаланс у їхній діяльності.

У 2024 році спостерігається поступове зниження зацікавленості міжнародних донорів у підтримці українських медіа. Якщо ця тенденція продовжиться і в 2025 році, це може стати серйозним викликом для незалежної української журналістики. Втрата частини грантових коштів призведе до ско-

рочення команд і закриття деяких редакцій, особливо тих, що не змогли диверсифікувати свої доходи. Такі умови підкреслюють необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування. З метою стабілізації своєї роботи українські медіа повинні активно розвивати нові моделі співпраці з локальним бізнесом, а також залучати підтримку своєї аудиторії через систему підписок і пожертв.

Отже, *результати* аналізу свідчать, що грантове фінансування відіграло важливу роль у підтримці української медіаіндустрії, особливо в умовах війни, дозволивши зберегти незалежність і підвищити стійкість журналістських колективів. Проте надмірна залежність від донорських коштів має свої ризики: відсутність можливості для стратегічного розвитку, фінансова нестабільність та слабкий зв'язок з рекламним ринком послаблюють медіа. Тож, хоча гранти є відносно зручним та прогнозованим джерелом фінансування, медіаорганізаціям важливо знайти баланс між зовнішньою підтримкою та пошуком альтернативних джерел доходу, аби зберегти редакційну незалежність у довгостроковій перспективі та посилити стабільність української журналістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Локальні редакції України на третьому році повномасштабної війни. Дослідження особливостей роботи локальних редакцій. Київ, 2024. 80 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gJDWUuj-MbR8gTbhZtNMhZDd0RLZS-sD/view> (дата звернення: 26.10.2024).
2. Донорська дилема. Переосмислення моделей підтримки для майбутнього українських медіа. *Media Development Foundation*. 2024. 30 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1q7A1FPuE_m4Rp70vPLwcECvcFY1y_n81/view (дата звернення: 26.10.2024).
3. Владимиров В. М. Історія української журналістики (1917–1991) : Навч. посіб. Київ: МАУП, 2007. 174 с.

Степанюк А. І.,

студент,

Луганський національний університет
імені Т. Г. Шевченка

ВПЛИВ МЕДІА НА СОЦІАЛЬНУ РЕАЛЬНІСТЬ

У сучасному інформаційному суспільстві комп'ютерні та телекомунікаційні технології відіграють важливу роль у формуванні соціальної реальності.

ті. Медіа стають потужними інструментами інформаційної, політичної та духовної експансії, впливаючи на колективну свідомість та поведінку громадян.

Медіа формують суспільну думку та життєві позиції людей, що має важливе значення для соціального розвитку. Величезну роль відіграє політична сфера, яка використовує інформацію для формування уявлення про події у вигідному для себе ракурсі. Це призводить до зростання попиту на іміджмейкерів та медіаконсультантів, які налагоджують зв'язки між політиками, бізнесменами та ЗМІ.

Класична схема передачі інформації передбачає: повідомлення (послання) – продукт інтелектуальної діяльності, що передається; інтерпретацію (сприйняття) – знання, яке набувається; комунікацію – операцію передачі, трансляції інформації. Зазвичай люди сприймають як цікаві чи корисні лише ті повідомлення, які безпосередньо їх стосуються. З іншого боку, медіапродукція не тільки орієнтується на інтереси публіки, але й задовольняє інтереси певних політичних, економічних кіл, певних спільнот, груп, особистостей [2, с. 137].

По-перше, медіа формують нові соціальні міфи, які впливають на колективну свідомість. Вони контролюють інформаційні канали, що дозволяє маніпулювати громадською думкою. На думку американського професора Г. Шиллера, основними соціальними міфами, за допомогою яких формується індивідуально-масова свідомість в сучасних суспільствах, є:

- міф про індивідуальну свободу і особистий вибір громадян;
- міф про нейтралітет найважливіших політичних інститутів: конгресу, суду, президентської влади, а також ЗМІ;
- міф про незмінну егоїстичну природу людини, її агресивність, схильність до накопичування і споживання;
- міф про відсутність у суспільстві соціальних конфліктів, експлуатації та пригнічення;
- міф про плюралізм ЗМІ, що в дійсності, незважаючи на їх значну кількість, контролюються великими рекламодавцями і урядом і є єдиною індустрією ілюзорного світу [3].

По-друге, сучасна культурна парадигма спрямована на забезпечення доступності культурних продуктів для всіх верств населення. Це призводить до розмивання меж між «масовою» та «елітарною» культурою, що вимагає компромісів між різними естетичними позиціями, і відповідно, релятивізації медіавпливу.

П. Бурд'є наголошує на необхідності врахування не лише «реальності першого порядку» – розподілу матеріальних ресурсів і соціальних благ, а й «реальності другого порядку», що охоплює уявлення, схеми мислення та поведінки, тобто символічну матрицю практичної діяльності, емоційних оцінок і суджень соціальних агентів. У цьому контексті важливо усвідомлювати, як медіа, контролюючи інформаційні канали, можуть впливати на ці уявлення, використовуючи свою популярність та авторитет для маніпуляції громадською думкою [2, с. 137].

Термін «медіатизація», уведений Полом Вірільйо, описує вплив медіа на сучасну людину, яка стає продуктом медіакультури, втрачаючи автономію. Славој Жижек також вважає, що реальні об'єкти стають штучними, а медіа перетворюються на систему культурно-інформаційної монополії, що підтримує державу та впливає на суспільну свідомість [2, с. 137].

По-третє, агресія є невід'ємною складовою сучасного суспільства. Засоби масової інформації, такі як телебачення, кіно та інтернет, відіграють вирішальну роль у формуванні агресивної поведінки серед молоді. Поширення насильницьких сюжетів нормалізує жорстокість і змінює ціннісні орієнтири молодого покоління. Війна, що триває вже понад два з половиною роки, стала фоном для зображення жорстоких бойових дій, що впливає на сприйняття насильства в суспільстві. Постійна присутність війни в медіа змінила сприйняття насильства, перетворивши його з виняткового явища на звичну складову інформаційного простору.

Ба більше, попри відсутність воєнної компоненти у медіавпливі більшості західних країн, підліткова злочинність у Європі за останнє десятиріччя зросла на 50%, що пов'язують зі впливом телебачення. Дослідження свідчать, що до 18 років американська дитина бачить близько 180 тисяч актів насильства, що притуплює чутливість до нього та підвищує агресивність. З 85 досліджень у збірнику «Насильство в ЗМІ» лише одне не виявило зв'язку між теленасильством і реальним насильством [1, с. 48].

Отже, дослідження впливу масмедіа на соціальні процеси є надзвичайно актуальним. Необхідно враховувати не лише роль медіа у формуванні інформаційного простору, але й їх відповідальність за контент, який вони поширюють. Взаємодія між медіа, суспільством та індивідом має стати предметом ґрунтовного вивчення для забезпечення сталого розвитку культурної сфери в умовах інформаційної ери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Качанова Ю. Телебачення як фактор впливу на прояви агресивності людей. URL: https://soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob10_45-51.pdf (дата звернення: 25.10.2024).
2. Ороховська Л. А. Мас-медіа як складова людської комунікації. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*. 2011. № 1. С. 135–138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2011_1_34 (дата звернення: 25.10.2024).
4. Демідова А. А., Ярова А. Б. Засоби масової інформації як «четверта неформальна гілка публічної влади»: способи медіа-маніпуляції. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1222> (дата звернення: 25.10.2024).

Секція: Міжнародні відносини

Кравченко О. В.,

докторка історичних наук, доцентка,
Харківський національний економічний
університет імені С. Кузнеця

МІЖНАРОДНА ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА УКРАЇНІ В МЕМАХ

Повномасштабна війна російської федерації проти України 2022 р. спричинила глобальні політичні, економічні та психологічні наслідки як для держави, так і для суспільства. Але в умовах цієї жакливої трагедії українці не припинили жартувати, причому саркастичний жарт є теж зброєю, яка активно використовується в умовах інформаційної війни. Однією з форм проявів саркастичних жартів є інтернет-меми, які називають психологічними вірусами XXI ст [1, с. 152].

Аналіз мемів на воєнну тематику, зокрема щодо міжнародної військової допомоги, дозволяє переглянути усталені стереотипи щодо ролей держав і окремих лідерів в історії міжнародних відносин. Меми відображають динамічні зміни щодо постачання міжнародними союзниками в Україну зброї: на початку 2022 р. у мемах висміювалися повільні темпи і зволікання щодо поставки західної зброї, потім лунала тема надання зброї за ленд-лізом, і нарешті з 2023 р. меми торкнулися теми прибуття наступальної зброї. Завдяки мемам пересічені українці дізналися про «Джавеліни», «Стінгери», «Байрактари», «Хаймарси», «Леопарди», «Абрамси», «Патріоти», «F-16» тощо.

З перших місяців війни Україна потребувала західної зброї. Прохання української сторони були небезпідставні, враховуючи, що, за даними розвідки, з артилерії Україна мала одну установку на противагу 10–15 російським. Західні розвідки не дуже вірили у здатність ЗСУ втримати ситуацію та пророкували падіння Києва за 96 годин, тому очевидно зволікали з постачанням зброї. Javelin – американський переносний протитанковий ракетний комплекс вже з перших днів повномасштабного вторгнення Росії став одним із основних символів українського спротиву.

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Перші «Джавеліни» (в перекладі з англійської – «дротик») Україна почала отримувати кілька років тому, однак саме зараз комплекси розкрили себе у всій красі. Основне призначення Javelin – ураження наземної бронетехніки, вертольотів та безпілотників. Через свою компактність і легкість у використанні цей вид озброєння отримує багато позитивних відгуків від українських військових [2]. Сумнівні міжнародних партнерів щодо необхідності постачання Україні зброї представлені у мемах на рис 1–3.

Переломним моментом у питанні постачання Україні зброї стала зустріч 26 квітня 2022 р. на американській базі «Рамштайн» у Німеччині. Саме там було досягнуто принципової домовленості давати ще більше зброї Україні. І цього разу йшлося вже не про ПТРК, ПЗРК чи стрілецьку зброю. Після «Рамштайна» в хід пішло важке озброєння, а після ухвалення ленд-лізу США темпи поставок обіцяли зрости в рази [2].

Ленд-ліз – це державна програма США, яка була реалізована у роки Другої світової війни, коли країна постачала зброю та стратегічні матеріали союзникам із антигітлерівської коаліції, насамперед Великій Британії та СРСР [3]. Отже, 28 квітня 2022 р. Палата представників Конгресу США проголосувала за надання ленд-лізу для України. 9 травня «Акт про ленд-ліз на захист демократії в Україні» було підписано президентом США і з 1 жовтня 2022 р. він набув чинності. Підписання акту саме 9 травня символізувало боротьбу України проти агресивної російської ідеології, яку багато українців називають «рашизмом» [3]. Ця програма діяла до 30 вересня 2023 р. (з правом продовження). Вона надавала президентові США можливість (без зайвої бюрократичної тяганини та необхідності голосувань за кожен пакет допомоги в Конгресі) приймати рішення щодо постачання зброї Україні та країнам Східної Європи, які постраждали від вторгнення Росії в Україну, для того, щоб «допомогти зміцнити обороноздатність цих країн та захистити їхнє громадянське населення від потенційного вторгнення або агресії з боку збройних сил

уряду РФ». Адже за американським законодавством продаж або передача США зброї іншій державі має певні обмеження і вимагає від уряду проходження довготривалої експортної процедури для отримання погодження. Саме для того, щоб обійти ці обмеження, було розроблено алгоритм передачі зброї Україні за ленд-лізом (за цією процедурою рішення про надання озброєння вирішується впродовж 72 годин [3]. І з цього приводу українські соцмережі вибухнули мемами про ленд-ліз (див. рис. 4–5).

Рис. 4

Рис. 5

Зустрічі у форматі Рамштайн проходили практично щомісяця і мали практичні наслідки для України. Так результатом третього Рамштайну 15 червня 2022 р. стало постачання далекобійних реактивних систем залпового вогню (РСЗВ) M270 та їхнього полегшеного варіанту M142 HIMARS, а також іншого озброєння [4].

Нарешті 20 січня 2023 р. на восьмому Рамштайні однією з центральних тем стала можливість передачі Україні сучасних танків (або американських M1 Abrams, або німецьких Leopard 2). Голова Пентагону Ллойд Остін сказав, що у нього немає ніяких заяв з приводу поставки танків Abrams: «Думаю, ви чули заяву міністра оборони Німеччини про те, що не було ухвалене рішення про надання танків Leopard. Ми зосередилися на тому, щоб переконати, що Україна має спроможності, необхідні для успіху прямо зараз. Ми маємо це вікно можливостей між теперішнім часом та весною, коли вони можуть почати свій контрнаступ. Ми змогли зібрати надзвичайну бойову потужність і ці пакети включають також і танки. Польща продовжує пропонувати надати танки. Також інші країни надають бойові машини» [5]. Справді, за підсумками зустрічі було прийнято рішення передати Україні бронетехніку, артилерію та тисячі снарядів.

25 травня 2023 р. відбулася зустріч міністрів оборони країн-партнерів України [6]. На зустрічі Рамштайн-12 щодо оборони України обговорили пошук додаткових систем ППО для Києва, навчання українських пілотів на винищувачах F-16 і створення нового центру обслуговування танків

Leopard. Країни-учасниці Рамштайну станом на травень 2023 р. виділили Києву військової допомоги на \$ 65 млрд. Марк Міллі зазначив, що десятки винищувачів F-16 коштують надзвичайно дорого, мільярди доларів, тому надавати Києву додаткові системи ППО поки вийде дешевше та швидше [7].

За словами міністра оборони США Ллойда Остіна, на зустрічі Рамштайн-12 узгодили навчання українських пілотів на винищувачах 4 покоління, включно з F-16. Їх розпочали у червні 2023 р. Данія та Нідерланди. Крім того, ще раніше навчання 20 українських пілотів обіцяла почати Велика Британія. Л. Остін зазначив, що найближчими тижнями Данія та Нідерланди у співпраці з США розроблять навчальну базу. Список країн, які запропонували навчати українських пілотів, виріс до семи: Велика Британія; Данія; Норвегія; Нідерланди; Бельгія; Португалія; Польща. Крім питання винищувачів F-16 для України, на зустрічі також домовилися знайти більше систем ППО. Держдепартамент США узгодив продаж американської ЗРК NASAMS для України, а Міноборони США вже надало необхідну сертифікацію [8]. Отже, в інтернет-мемах одразу ж відреагували: порожніми складами західної зброї та «перевезенням» її Новою поштою (див. рис. 6–7).

Таким чином, співпраця України з партнерськими державами щодо надання військової допомоги стала предметом обговорення в Україні та численних мемів в соціальних мережах. Через меми можна прослідкувати зміни у настроях союзників щодо переговорних процесів, обсяги, терміни та види військової допомоги. Меми відбивають нерішучість союзників і демонструють сміливість і відважність українців, що є дуже важливим для підтримки бойового духу і віри в Перемогу.

Рис. 6

Рис. 7

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Циховська Е. Д. Інформаційні віруси: картина як інтернет-мем. *Актуальні проблеми іноземної філології*. 2013. Вип. 8. Ч. 1. С. 152–158. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/15272/1/%D0%90%D0%9F%D0%86%D0%A4_8_1

%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf (дата звернення: 20.10.2024).

2. Бударакський Є. Від «Джавелінів» до HIMARS. Еволюція поставок західної зброї на війні в Україні. *Українська правда*. 13.06.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/06/13/7352136/> (дата звернення: 20.10.2024).

3. Що відбувається з ленд-лізом для України. *Центр протидії дезінформації*. 12.03.2023. URL: <https://cpd.gov.ua/main/shho-vidbuvayetsya-z-lend-lizom-dlya-ukrayiny/> (дата звернення: 20.10.2024).

4. «Рамштайн-3» враховує всі нагальні потреби України на полі бою – глава Пентагону. *Укрінформ*. 15.06.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricato/3507645-ramstajn3-vrahovue-vsi-nagalni-potrebi-ukraini-na-poli-bou-glava-pentagonu.html> (дата звернення: 20.10.2024).

5. Бойко О. Підсумки восьмого «Рамштайну»: яку допомогу отримає Україна. *Суспільне. Новини*. 20.01.2023. URL: <https://suspilne.media/363300-pidsumki-vosmogo-ramstajnu-aku-dopomogu-otrimae-ukraina/> (дата звернення: 20.10.2024).

6. «Рамштайн-12». Брифінг Ллойда Остіна та Марка Міллі за підсумками зустрічі. З перекладом українською. *Голос Америки*. 25.05.2023. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/rammstein-12-bryfing-lloyda-ostina-ta-marka-milly/7108927.html> (дата звернення: 20.10.2024).

7. «Рамштайн-12». Брифінг Ллойда Остіна та Марка Міллі за підсумками зустрічі. З перекладом українською. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EwO7SAXA1Po> (дата звернення: 20.10.2024).

8. Захарова О. F-16 і потужний пакет допомоги: чим завершився Рамштайн-12 для України. *The page.ua*. 26.05.2023. URL: <https://thepage.ua/ua/politics/rezultati-ramshtajn-12-sho-otrimaye-kiyiv-vid-zahodu> (дата звернення: 20.10.2024).

Петькун С. М.,

докторка наук з державного управління,

доцентка;

Верховцева І. Г.,

докторка історичних наук, доцентка,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ КІБЕРНЕТИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ (КОНТЕКСТ ПРОТИДІЇ УКРАЇНИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ РОСІЇ)

Ефективним інструментом формування позитивного іміджу країни на міжнародній арені є публічна дипломатія, яка залучає до комунікацій,

крім урядів країн, їх громадськість. Хоча перші заходи публічно-дипломатичного характеру датуються 1850-ми роками, а через 100 років по тому завдяки Е. Гулліону і Дж. Наю розпочалась її інституціоналізація, чергового якісного оновлення публічна дипломатія зазнає нині через глобальну кібернетизацію міжнародних комунікацій [2, с. 36–38].

Кіберпростір, породжений науково-технічною революцією та організованою сукупністю інформаційних процесів на підставі об'єднаних загальними принципами й правилами інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем і управління ними, інтенсивно студіюється науковцями в контексті його впливу на світову політику. Відзначається, що він став одним із головних факторів соціокультурного середовища та впливає на свідомість мільйонів людей, формує якісно нові форми комунікацій та провокує перерозподіл ціннісних орієнтирів, змінюючи глобальний порядок денний [5, с. 341–343; 8, с. 9–10, 50–51; 15, с. 66–67]. У фокусі уваги дослідників перебуває міжнародно-комунікаційне значення кіберпростору як новітнього поля контактів народів і країн, що сприяє інтенсивним комунікаціям міжурядового характеру та взаємодії зі світовою громадськістю [14, с. 72–74].

Разом із тим, проблемним аспектом функціонування кіберпростору є загострення інформаційного протистояння в міжнародних публічних комунікаціях, що здатне готувати ідейний та психологічний ґрунт для військової агресії. Саме таким характеризується російська гібридна війна проти України 2014–2024 рр. Американські дослідники Дж. Доршчнер і А. Рач вказують, що в її основі – комбіноване використання військових і невійськових засобів із застосуванням практично всього спектру інструментарію держави, включаючи дипломатичні, економічні, політичні, соціальні, інформаційні, відповідно [22, с. 24–30; 23, р. 87–93]. Інформаційна інвазія спрямована на дискредитацію всього українського – влади, держави, соціокультурного поля загалом. Країна-агресор намагається дискредитувати Україну в очах Заходу. Ворожий щодо України пропагандистський вплив, що здійснюється на глобальному рівні, несе відповідні ризики, аж до втрати репутаційного капіталу Української держави. Інформаційне насилля з боку росії та застосування нею інформаційної зброї мають на меті мобілізацію прихильників і розширення сфер впливу на міжнародній арені. При цьому країна-агресор намагається створити ілюзорну паралельну реальність із трансформованою системою цінностей, переконань, поглядів, способів поведінки, а об'єктом впливу стає масова свідомість населення інших країн [3, с. 29–34; 4, с. 82–90; 6, с. 12, 18–19; 10, с. 48–53; 13; 17, с. 61–63].

Науковці вважають, що російська терористична атака на інфраструктуру розуму вимагає неординарних методів протидії їй. Воєнно-політичні реалії сьогодення актуалізують для керівництва України пошук додаткових ресурсів для збільшення можливостей держави в її діяльності на міжнародній арені. У аспекті інформаційної політики України в міжнародному форматі нагальним завданням є формування механізмів протидії дезінформації з боку країни-агресорки на основі фундаментального конституційного принципу свободи слова з урахуванням Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські й політичні права та інших міжнародно-правових документів [6, с. 14–19; 13; 16, с. 187–188; 18; 20, с. 62–63]. З огляду на це, як наголошують науковці, для відбиття інформаційних атак агресора сторона-жертва агресії має використовувати такі самі технології і методи інформаційної війни, як і сторона-агресор, але вже у своїх цілях. Ефективною практикою в цьому контексті має стати інтенсивний діалог із зарубіжною аудиторією з використанням інструментарію кібердипломатії, що ґрунтується на вимірах м'якої сили та є ефективною практикою усунення ризиків і потенційних конфліктів, які походять з кіберпростору. Зокрема, це: організація спеціальних подій, медійних акцій, формування порядку денного, діалог із цільовою аудиторією тощо [9, с. 293; 11, с. 87; 21, с. 356–360].

Загалом забезпечення національних інтересів у кіберпросторі, включаючи кібербезпеку, кіберзлочинність, розбудову довіри, свободу інтернету та управління інтернетом, дозволяє позиціонувати кібердипломатію в контексті еволюції публічної дипломатії цифрової епохи. Метою кібердипломатії є поступово змінювати поведінку і ставлення до простору мирного співіснування, визначеного чіткими правилами й принципами: від системи інтерактивних одиниць до суспільств держав. У цьому відношенні кібердипломатія, коли вона взаємодіє з акторами міжнародного суспільства, є для кіберпростору фундаментальною основою цього суспільства [12, с. 696–697; 21, с. 357–362].

У сегменті протидії інформаційній агресії соціально-комунікаційний вектор кібердипломатії насамперед передбачає дії у медіапросторі. Ефективним новітнім інформаційно-комунікаційним інструментом у цьому контексті можуть стати комунікаційні платформи – явище прикладних комунікаційних технологій та відокремлений структурний елемент електронного комунікаційного середовища, що пропонує різноманітну тематику для обговорення, містить гіпертексти, має складові соціальної, політичної та іншої тематики

й кросмедійності, висвітлює соціально важливу проблематику для певної категорії населення [7, с. 5–7]. Потенціал таких платформ науковцями ще недостатньо вивчений. При цьому формування з їх допомогою інформаційного середовища та вплив на цільову аудиторію у форматі довірчих стосунків і підтримки зворотного зв'язку, сприяння досягненню інтересів держави на національному та міжнародному рівнях, а також її стійкому політичному іміджу й взаємодії між політиками та громадськістю інших країн з метою досягнення спільних культурних, соціальних, політичних та інших цілей робить ці платформи інструментом налагодження структурної взаємодії в галузі стратегічних комунікацій шляхом запровадження дієвих комунікативних механізмів [19, с. 398–401], що власне і є одним із завдань кібердипломатії.

Як наголошує американська аналітикиня із зовнішньої політики пані Анн-Марі Слотер, держави, які володіють розгалуженими інформаційними каналами і комунікаціями, здатні визначати глобальний порядок денний [24]. Нині це має доленосне значення для України за умов її протидії тотальній російській агресії. Функціонування комунікаційних платформ у рамках соціально-комунікаційного вектору вітчизняної кібердипломатії може стати дієвим інструментом, здатним вплинути на уявлення громадськості зарубіжних країн щодо України, зміцнити її імідж як демократичної країни, яка на полях боїв та в протидії інформаційній російській агресії відстоює цінності Західного світу й виборює своє право на вільне життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк В. Інформаційна війна в структурі сучасного геополітичного протиборства: нові контексти та інтерпретації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 7. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.7.33
2. Верховцева І. Г. Публічна дипломатія та євроатлантична інтеграція України: контекст масових комунікацій. *Дипломатія суверенної України в умовах війни: нові виклики та завдання*: матер. Всеукр. наук.-пр. конф. з міжнар. участю (21 грудня 2023 р.). Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2024. С. 36–40.
3. Верховцева І. Г. Російська інформаційна війна проти України 2014–2024 рр. як предмет наукових студій: концепт «інформаційне насильство». *Образ*. 2024. № 2. С. 26–35.
4. Верховцева І. Г. Фейки російської інформаційної війни проти України: деконструючи «історичну росію» та «руський мир». *Україна в умовах російської агресії: виклики та відповіді*: монографія / [І. В. Букрєєва, І. Г. Верховцева, В. В. Гулай та ін.]. Харків: Право, 2024. С. 76–93.

5. Гудзь О., Петькун С. Формування нової медіареальності в умовах цифрових трансформацій. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2023. № 4(87). С. 339–345.
6. Данильян О., Дзьобань О. Інформаційна війна у медіапросторі сучасного суспільства. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2022. № 3. С. 11–29.
7. Досенко А. Комунікаційні платформи: сучасне бачення. *Соціальні комунікації: теорія і практика*. 2021. Том 12. № 1. С. 98–106.
8. Дубов Д. В. Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва: монографія. Київ: НІСД, 2014. 328 с.
9. Ємець В. Публічна дипломатія як інструмент формування іміджу України в умовах повномасштабної війни. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2023. № 46. С. 291–296.
10. Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. № 5. С. 43–55.
11. Марущак А. Передумови для формування правових механізмів протидії дезінформації в соціальних медіа у контексті національної безпеки: постановка проблеми. *Інформація і право*. 2022. № 1(40). С. 82–88.
12. Матвієнко В., Петушкова Г. Кібердипломатія в Європейському Союзі: модель естонської кібердипломатії та досвід України. *Україна дипломатична*. 2024. Вип. XXIV. С. 696–708.
13. Савчук А. Пітер Померанцев: Мета російської пропаганди – щоб ніхто нікому не довіряв. *Українська правда*. 31.03.2015. URL: <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/03/31/7063251/> (дата звернення: 21.10.2024).
14. Прокопчук І. Публічна дипломатія як політична комунікація держави на світовому рівні. *Фундаментальні та прикладні проблеми суспільства: історія, сьогодення, майбутнє: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 11 квіт. 2024 р.)*. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С. 71–75.
15. Проноза І. Засоби масової інформації і комунікації в інформаційній війні як сучасна політична практика. *Politicus*. 2020. № 3. С. 65–69.
16. Руднєва А., Мальована Ю. Інформаційний фронт російської агресії в Україні 2022. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. № 45. С. 186–192.
17. Свідерстка О. Цифрова пропаганда та ризики інформаційної безпеки у контексті російсько-української війни. *Politikus*. 2022. № 2. С. 60–65.
18. Сергій Плохій: «Ця війна є війною за всю Європу». *Zbruc*. 06.03.2022. URL: <https://zbruc.eu/node/110984> (дата звернення: 21.10.2024).
19. Стороженко Л., Петькун С. Стратегічні комунікації: концептуальні підходи та базові принципи. *Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. № 11. С. 386–403.

20. Хорішко Л. Публічна дипломатія України в умовах сучасної політичної дійсності. *Politikus*. 2022. №3. С. 60–64.
21. Barrinha A., Renard, T. Cyber-Diplomacy: The Making of an International Society in The Digital Age. *Global Affairs*. 2017. Vol. 3, Issue 4–5. P. 353–364. DOI: <https://doi.org/10.1080/23340460.2017.1414924>
22. Dorschner J. Hybrid War in the Near Abroad. *IHS: Jane's Defence Weekly*. 2015. Vol. 52. Iss. 10. P. 24–30.
23. Rác A. Russia's Hybrid War in Ukraine: Breaking the Enemy's Ability to Resist. Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti Utrikespolitiska Institutet; The Finnish Institute of International Affairs, 2015. 101 p.
24. Slaughter A. Americans Edge. *Foreign Affairs*. 2009. January/February. URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/63722/anne-marie-slaughter/americas-edge> (accessed date: 21.10.2024).

ЗМІСТ

Секція: Політичні науки

Герасіна Л. М.

СУЧАСНА ГЕОПОЛІТИЧНА КРИЗА ТА НОВІ «ГЛОБАЛЬНІ
ГРАВЦІ» НА СВІТОВОМУ ЛАНДШАФТІ 3

Горло Н. В.

АРХЕТИП «ВІДЬМА» У ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ
УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 7

Козловець М. А.

РОСІЙСЬКЕ МЕСІАНСТВО ЯК ФЕНОМЕН: СУТНІСТЬ
ТА ЕВОЛЮЦІЯ..... 9

Марков П. П.

СИЛОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ФРАГМЕНТАЦІЇ
МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ: РОСІЙСЬКИЙ ПІДХІД.. 17

Мельничук І. В.

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО
ЛАДУ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ»
ЯК ЗАПОРУКА РЕЛІГІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ. 21

Секція: Історичні науки

Корсак К. В., Корсак Ю. К.

МИ ПРОПОНУЄМО МУДРОТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПОРЯТUNKУ
ВСЬОГО ЛЮДСТВА І ПРОГРЕСУ ВІТЧИЗНИ 24

Секція: Економічні науки

Прима В. В., Лепетень А. А.

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ..... 27

Сагалю Х. Р.

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В ЦИФРОВІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ..... 29

Секція: Філософські науки

Дарюга Е. В.

МАНґА ТА АНІМЕ ЯК ГЛОБАЛЬНІ КУЛЬТУРНІ ФЕНОМЕНИ
ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО. 32

Сало А. О.

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ
ТА ВИКЛИКІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВІЙНИ. 35

Требін М. П.	
ВІЙНА І МИР У РЕЛІГІЙНОМУ ДИСКУРСІ.....	38

Секція: Філологічні науки

Сотнікова О.	
ТЕКСТОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ СИНТАКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТУ «МАЛЬВИ» Р. ІВАНИЧУКА)	41
Цалпінська Є. А., Прима В. В.	
МОВА СУЧАСНОЇ РЕКЛАМИ..	43
Шарагіна О. В.	
ОБРАЗ ЗЛОЧИНЦЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ XIX-XX СТ.	46

Секція: Юридичні науки

Насарая А. В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПОРТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.	49
Филимонова К. В.	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ ЗА ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	51
Щербина С. О.	
СЛІДОВА КАРТИНА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, УЧИНЕНИХ ЧЛЕНАМИ МОЛОДІЖНИХ НЕФОРМАЛЬНИХ ГРУП (ОБ'ЄДНАНЬ)..	54

Секція: Педагогічні науки

Дворська А. О.	
ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ.....	57

Секція: Психологічні науки

Заміщак М. І., Бобик В. Р.	
ОСОБИСТІСНА ЗРІЛІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	59
Заміщак М. І., Маркевич М. В.	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕВРОТИЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДИТЯЧОМУ ВІЦІ	61

Заміщак М. І., Мисько В. М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	62
---	----

Сітнікова І. П.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ДО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	65
---	----

Секція: Національна безпека

Кондратенко О. Ю.

УКРАЇНА У ТРИКУТНИКУ «США – ЄС – ГЛОБАЛЬНИЙ ПІВДЕНЬ»	67
---	----

Секція: Соціологічні науки

Bartosh O. P., Smaha V. M.

GLOBAL SOCIAL NETWORKING AND GLOBAL IDENTITY	71
--	----

Секція: Державне управління

Брич Л. В.

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: НОВІ НАПРЯМКИ ІНВЕСТУВАННЯ Й ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	74
--	----

Курченко Д. С.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТУРИЗМОМ І МІСЦЕВІ ГРОМАДИ: ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	76
--	----

Наумко М. М.

ЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У СИСТЕМІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	79
--	----

Петрученко Д. О.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ДЕСТИНАЦІЄЮ (НА ПРИКЛАДІ ВАПНЯРСЬКОЇ ГРОМАДИ).....	81
--	----

Проць Р. Р.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗМІНУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДжЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ В УМОВАХ ПОСТІЙНИХ ЗМІН В ЗОВНІШНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	83
--	----

Секція: Культурологія

Джулай А. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КЛАСТЕРНИХ ІНІЦІАТИВ
У РОЗВИТКУ ДЕСТИНАЦІЇ ШЛЯХАМИ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО
КРАЮ (ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ)..... 85

Іванова А. С.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ ТА ПІДВИЩЕННЯ АТРАКТИВНОСТІ
ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ
БРАЦЛАВСЬКОЇ ГРОМАДИ). 87

Секція: Соціальні комунікації

Верховцева І. Г.

МАТЕРІАЛИ НАЦІОНАЛЬНИХ АРХІВІВ КРАЇН СХІДНОЇ
ЄВРОПИ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ
АГРЕСІЇ: ДО ДЕКОНСТРУКЦІЇ «ІСТОРИЧНОЇ РОСІЇ». 90

Патик В. Ю.

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ
Й СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА:
РОЛЬ ГРАНТОВОГО ФІНАНСУВАННЯ..... 93

Степанюк А. І.

ВПЛИВ МЕДІА НА СОЦІАЛЬНУ РЕАЛЬНІСТЬ..... 95

Секція: Міжнародні відносини

Кравченко О. В.

МІЖНАРОДНА ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА УКРАЇНИ
В МЕМАХ..... 99

Петькун С. М., Верховцева І. Г.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ
КІБЕРНЕТИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ
(КОНТЕКСТ ПРОТИДІЇ УКРАЇНИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ
АГРЕСІЇ РОСІЇ)..... 103

Для нотаток

Наукове видання

ГЛОБАЛЬНИЙ СВІТ І УКРАЇНА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ

Матеріали

II Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 31 жовтня 2024 р.)

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 04.11.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 6,3. Обл.-вид. арк. 5. Тираж 100 пр. Зам. № 189

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017